اوبهٔ او انرژي

د اوبو او انرژي وزارت

۳۲ گڼه

د اوبو او انرژي وزارت خپرنيز ارگان

خوارلسم کال دوه دېرشمه گڼه، د ۱۴۰۴ هـ ش کال دريمه ربع (ميزان، عقرب، قوس) چې د ۱۴۴۷ هـ ق کال سره سمون لري.

د عالیقدر امیرالمؤمنین حفظه‌الله‌ورعاه د فرمانونو لهٔ منځپانګې څخه

د واده پــه اړونــدو امـــورو کـــي د رعـــایت وړ ټکي

لومړۍ ماده:

(۱۳) د دستمال مراسم به په هوټل کي نه‌وي؛ ځکه دا اسراف دی او االله تعالی فرمایلي دي: ﴿يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ (الاعراف: آیت ۳۱).

ژباړه: ای زامنو د آدمه! واخـــلئ تاسي زینت (ښائست) خپل په نزد (د وخت) د هر لمانځه (په اغوستلو د پاکو کالیو(جامو) د عورت ستر) او خورئ او څښئ او اسراف (بې ځایه خرڅ) مه کوئ تاسي بې شکه چي الله نه خوښوي مسرفان (بې ځایه خرڅ کوونکی). (کابلی تفسیر)

(۱٤) له کوژدې او نکاح وروسته دي هڅه وشي چي د امکان په صورت کي هر څومره چي ژر وي، واده وشي.

(۱۵) له کوژدې وروسته رواجي او تکراري پوښونه (جوړې) منع دي، په کال کي یو ځل د زوم له‌خوا یوازي ناوي ته له اسراف پرته د وسعې مطابق د پوښ (جوړې) ورلیږلو اجازه شته، د ناوي له‌خوا زوم ته پوښ (جوړې) ورلیږل مطلقاً منع دي.

(۱٦) د ولیمې او واده مراسم به له اسراف او ریاء پرته د زوم د وسعې مطابق د هغه د خوښې په ځای او موټرو کي ترسره کیږي، خسرګنۍ بې نه‌شي مجبور کولای چي په هوټل، یا قیمتي موټرو کي د واده مراسم ترسره کړي.

(۱۷) زوم به د واده مراسم په امارتي موټرونو کي نه ترسره کوي.

(۱۸) د واده پر وخت د زوم له‌خوا دي د ناوي کورنۍ ته خوړې یا طوی (پاخه یا خام خوراک) نه ورول کیږي، همدارنګه د بولۍ(شیریني خورۍ) او جوړې د مصارفو اخیستل او غوښتل هم منع دي او همداراز له زوم څخه د دودي او ټکري په نوم او یا په نورو نومونو رختونه غوښتل منع دي او د شریعت له‌مخې د یادو شیانو اخیستل ناجائز کار دی.(۱۰)

(۱۹) د ناوي ورلو پر وخت د ناوي د ماما، د ناوي د همزولو، د کلیوالو او یا بل خدمتګار له‌خوا او یا د دوی لپاره د زوم له کورنۍ څخه پیسې غوښتل منع دي، البته که د کلي خدمتګار ته چي همېشه په ښادیو کي د کلیوالو خدمت کوي په خپله خوښه څوک د صدقې په نوم پیسې ورکوي، باک نه‌لري.(۱۱)

(۲۰) په ودونو کي د لوبو داسي مسابقې جوړول چي ګټونکي ته د موټر، موټرسایکل یا بل شي انعام ورکول کیږي منع دي، ترڅو د بې‌ځایه اسراف مخه ونیول شي، البته د جائزو لوبو مسابقې چي انعام پکې نه‌وي، جوړېدای شي.

(۲۱) د کوژدې، دستمال یا واده د مراسمو پرمهال ډزې (ټکان) کول او له امارتي وسایطو څخه استفاده کول منع دي؛ همدارنګه په ورته مراسمو کي د موټرو او موټرسایکلو ځغلول، لویې ورلوې تیارول او یا داسي نور کارونه چي د لارې د بندېدو یا د تلفاتو او یا د خلکو د اذیت سبب کیږي، منع دي.

(۲۲) په واده کي یا له هغه وروسته ناوي ته د نورو کورونو د نارینه‌وو او ښځینه‌وو له‌خوا برخه (جامې/پیسې) ورکول او بیا د ناوي له‌خوا په عوض کي برخه ورکول منع دي؛ ځکه له دې ناوړه رواج څخه یو دروند تکلیف رامنځته شوی او بده لا دا چي د هر څه عوض به ښېرته ورکوي چي د محبت پرځای نفرت پیدا کوي.

(۲۳) د دستمال په مـــراسمو کي به د زوم له کور پرته نور مېلمانه ناوي ته د پیسو ډالۍ نه‌ورکوي او نه به د ناوي کورنۍ مېلمنو ته جامې او نورې ډالۍ ورکوي، البته له اسراف او ریاء پرته د مېلمنو اکرام پروا نه‌کوي.

(۲٤) بدل/موخۍ ښه عواقب نه‌لري حتی الامکان دي ترې ډډه وشي، د بدل/موخۍ په صورت کي د مهر ټاکل او ورکول ضروري دي، علماء کرام دې د بدل/موخۍ د کراهیت په هکله خلکو ته پوهاوی ورکړي.(۱۲)

د دې ګڼې په پاڼو کې

سرلیکنه...۲

د ۱.۱.۱ د اوبو او انرژي وزیر د ټاپ نړیوالې پروژې له رئیس او د ترکمنستان هېواد له سفیر سره د ټاپ پروژې د بهیر د چټکتیا په هکله خبرې، اترې وکړې.٦

د اوبو او انرژي وزیر صاحب د انرژي اونۍ نړیوال فورم کې د ګډون لپاره روسي فدارسیون ته په سفر ولاړ...................۱۰

نماینده سفارت روسیه مقیم کابل و مسئولان سه شرکت معتبر روسی آمادگی خویش را برای سرمایه گذاری در پروژه های آب و انرژی افغانستان اعلان نمودند ..۱۱

د اوبو او انرژي په سکتورونو کې د پانګونې فرصتړنو د پېژندنې ناسته ترسره شوه ۱۲

د مقالو برخه...۱۳

54..Meeting Held to Identify Investment Opportunities in the Water and Energy Sectors

56..Minister of Energy and Water Urges Officials and Staff to Uphold Responsibility, Integrity, and Obedience

د امتیاز خاوند: د اوبو او انرژي وزارت
مسؤول مدیر: خواجه فقیر محمد " صدیقي "
کتنپلاوی:
قاري محمد عبدالعزیز "عزیز"
الحاج غلام جیلاني "حق پرست"
انجنیر عزیزالرحمن "عزیز"
برکت الله " آریوبي"
انجنیر همت الله "امین زی"
سموونکی: بازمحمد " درمل "
ژباړونکی: فهیم " صمیم "
راپور تران: نعمت الله " اخلاقي" او اسدالله "ایوبي"
عکس اخیستونکی: محمد حکیم "فیض"
ډیزاینر: سید مصور " سادات "
وېشونکی: سیدعادل "سادات"

درک: د دارالامان عمومي سرک، سناتوریم، کابل- افغانستان
ویب پاڼه: mew.gov.af
برېښنالیک: chiefofstaff@mew.gov.af
info@mew.gov.af
د اړیکو شمېرې: ۰۷۷۷۲۲۰٦۱۸ / ۰۷۷۷۹۱۷۸۹۸

درنو لوستوونکو!
د « اوبۀ او انرژي » مجلې او میاشتنۍ جریدې د سافټ موندلو لپاره کولای شئ، ددې اداري ویب سایټ ته مراجعه وکړئ.

یادونه: کومې مقالې چې په" اوبۀ او انرژي" مجله کې خپرېږي، پۀ لیکوالانو پورې اړه لري؛ هر لیکوال ته بویه چې د خپلې لیکنې دفاع پخپله وکړي.

د مجلې او لیکوال د نوم پۀ یادولو سره هر چاته د مأخذ پۀ توګه د استفادې اجازه ده.

سرلیــــــکنه

پخپلو لومو کې ګیر شو

هسې خو د پاکستان د پوځي رژیم ځینې کړیو محاسبې او اټکلونه اکثره ناسم خېژي؛ خو لهٔ کله څخه چې په افغانستان کې اسلامي امارت دوهم ځلې واکمن شو، اشغالګر او لاسپوڅي یې یو په بل پسې وتښتېدل، دلته په افغانستان کې د مجاهدینو په لاس اسلامي نظام حاکم، شرعي قانون نافذ، سرتاسري امنیت او ملي یووالی تأمین او د واک او ځواک واګې د اسلام د دین سرسپارلو غازیانو او د هېواد د واقعي او مخلصو بچیانو په لاس ورغلې؛ نو د غرب لهٔ خوا څخه پاکستان ته بهېدونکې د ډالرو چینې هم ورسره وچې شوې، نو د یاد هېواد پوځي رژیم ځینې ځانګړې او محدودې کړۍ په دې لټه کې شوې/ دي، چې په یوهٔ نه، یوهٔ شکل د افغانستان خلکو او حکومت ته ستونزې ایجاد او ددغه هېواد د پرمختګ او سوکالي مخه ونیسي.
د افغانستان د خلکو او حکومت هغه دښمنان چې لهٔ ملت څخه رټل شوي، تښتېدلي او په ولس کې هیڅ ریښه نه لري، هغه د چا خبره پل یې په مرو ایرو نه معلومېږي، دوی په غېږ کې ونیول، تر څو یې په شا وټپوي او د افغانستان امنیت اخلال او د یوه اندازه ناچیزه څېرې په بدل کې دوی ته چوپړ ووهي؛ خو الحمدالله چې ددغه خوب تعبیر یې معکوس وخوت.

دغه راز په هر نړیوال فورم کې د افغانستان په ضد زهرجنې ویناوې کوي، چې تر اوسه یې هیڅا هم پهٔ رمباړو غوږ نه دی ګرولی، هیڅ اهمیت یې نه دی ورکړی او چا یې په خولهٔ پیاز هم نه دی خوړلی او امارت یې د هرې وینا ځواب په زغرده ورکړی او د دوی ریښتینې څېره یې بربنډه کړې ده.

دغه پاکستاني ځانګړو پوځي کړیو د مهاجرینو د نړیوالو قوانینو او مقرراتو څخه په بربنده سرغړونه سره په هغه هېواد کې د مېشتو افغان مهاجرینو د ځورولو، ربړولو، لوټلو او شړلو لهٔ لارې د افغانستان حکومت او ملت ته د ستونزو ایجادولو هڅې کړې/کوي یې تر څو له دغې لارې خپلې موخې ته ورسېږي؛ خو الحمدالله چې د افغانستان اسلامي امارت او ولس خپلو دغو راستنیدونکو هېوادوالو ته د مینې، اخلاص او شفقت غېږه پرانیستې، دوی ته یې ښهٔ راغلاست ویلی او هره شونې مرسته یې ورسره کړې ده.

دغه راز دوی د ټولو نړیوالو سوداګریزو او ترانزیټي اصولو او قوانینو خلاف له بندرونو څخه د یوې وسلې او فشار د یوې آلې په توګه کار اخیستی/ اخلي.

د فشار د نورو وسیلو تر څنګ یې د افغانستان د سختې اړتیا پر وخت یادې دروازې د مسافرینو او سوداګریزو توکو د انتقال پر مخ تړلې دي.
په تېره بیا نژدې دوه میاشتې وړاندې چې کله د پاکستان سرحدي ځواکونو د پوځ د ځانګړو کړیو په قومانده د فرضي کرښې په اوږدو کې د افغانستان په خاوره باندې یرغل وکړ، هم مهاله یې د سوداګرو پرمخ خپلې تولې دروازې وتړلې تر څو یرغل او د دروازو بندولو پروسه هم مهاله او موازې پرمخ بوزې، دوی دومره ړاندهٔ او کاڼهٔ وو، چې فکر یې کاوو د دروازو بندول به یواځې افغانستان ته زیان واړوي؛ خو الحمدالله چې د پاکستان لهٔ یرغل سره سم لمړی د افغانستان ټول ملت د سمت، ژبې، نژاد او...لهٔ توپیره پرته په یوهٔ غږ یوه خولهٔ او یوه قومانده لاندې د پاکستان خلاف په نظامي، سیاسي، اقتصادي او تبلیغاتي سنګرونو کې ودرېدل او داسې عبرت ناک درس یې ورکړ، چې ټوله نړۍ ورته ګوته په غاښ ودربده.

پر دې سربېره د اسلامي امارت وینبه او بیداره رهبري او ټول ملي سوداګر د سوداګرې لپاره د بدیلو لارو او مارکېټونو په لټه کې شول، چې په ډېر لنډ وخت کې یې نړیوالو بازارونو ته ځمکنۍ، هوایي او سمندري لارې ولټولې، داسې بازارونو ته یې لارې وموندلې چې د پاکستان په پرتله یې سوداګرې څو برابره ګټوره او د باور وړ ده.

بلې خواته که پاکستان وګورو پر افغانستان سر بېره یې د منځنۍ آسیا هېوادونو ته د سوداګریزو توکو د انتقال دروازه پخپل لاس د خپلو سوداګرو پر مخ وتړله، کرنیز تولیدات یې یا په کروندو او یا هم په بازارونو کې خوسا او یا په نه بیه پلورل کېږي.

د درملو او صنعتي تولیداتو فابریکې یې په ټپه ودرېدې په میلیاردونو کلدارو زیان ورته واوښت او په زرګونه کارګران یې بې کاره شول.

لنډه دا چې پاکستان د خپلو ناسنجیده او ناعاقیت اندېشانه پرېکړو په سبب په خپلو لومو کې ګېر او خپله پښه یې په تبر غوڅه کړه. اوس دې نو د خپلې سرزورې او تکبر پایلو ته ټینګ شي.

رحمان بابا وایي:

کوهې مه کنه د بل سرې په لار کې
چېرې ستا به د کوهې په غاړه لار شي

البته یوه یادونه باید وکړو افغانان چې څومره په خپل زیان خفه کېږي، همدومره د پاکستان د سوداګرو او ولس په زیان خفه کېږي. خو اوبهٔ د دوی د واکدارانو له خوا خړې دي.

دوی باید خپل چاراواکي خپلو سترو اشتباهاتو ته متوجه کړي، چې یو ځل یې هېواد ورته تجزیه کړ، پاتې هېواد یې لهٔ آی، ایم، ایف او نورو ادارو او هېوادونو سره ګرو کړ او اوس یې لهٔ خپل مسلمان ګاونډي (افغانستان سره) د جنګ اور ته ټېل وهي او هم یې د سوداګرې مخه نیسي.

سلام اومصافحه ،فضايل اومسايل

ليکنه: مولوي عزيزالله«سها»

مقدمه:

د تحيت او سلام اصل دالله تعالى لخوا څخه دی، کله چې الله تعالى حضرت آدم عليه‌السلام پيدا کړ، ورته يې وفرمايل:

اې آدم! لاړ شه، هغو فرښتو ته سلام وکړه او وګوره چې هغوی تا ته څه ډول جواب درکوي، ځکه دا به ستا او ستا د اولادونو د تحيت (سلام) طريقه وي. (صحيح البخاری کتاب بدء الخلق، حديث ۳۳۲۶)

همداشان دقرآني آياتونو له مخې، سلام او تحيت په مخکښنيواديانواو قومونو کې د اسلام له ظهور وړاندې هم موجود وو. مثلاً په آية کريمه کې د ابراهيم عليه‌السلام په زمانه کې چې فرښتې ورته داخلې شوې «سلاماً» يې ورته وويل: «وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُنا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَى قَالُوا سَلاماً»

همدارنګه، د اسلام دمقدّس رسول حضرت محمد (ص) په زمانه کې د عربو دجاهليت له مراسمو څخه يوه بنه دتحيت موجوده وه، خو د "سلام" اسلامي بنه يې نه درلوده.

د مکې مکرمې لومړی کلونه وو ،پيغمبر ﷺ خپلو اصحابو ته په پټه سره د سلام امر وکړ او ورته ويې ويل:"افشوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ.کله چې مديني منورې ته هجرت وشو خداوند متعال دسلام د عامولو دا آيت کريمه :إِذَا حُيِّيتُم بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا نازل کړ، په وروستيوکې د اسلامي امت د تنظيم وخت و چې سلام د مسلمانانو د شعار په توګه ومنل شو ، او اسلام سلام ته د يوه رسمي او معنوي حکم بڼه ورکړه.

لکه څرنګه چې اسلام د محبت، اتفاق او وروروولی دين دی،د همدې روښانه دين له ښکلو سنتونو څخه يو هم سلام او مصافحه ده ،چې د زړونو د مينې، عاجزی ، د ښېښې وسيله،د جنت لاره او دبرکت نښنه ده.

راځئ چې دا سنت په سالمه طريقه ژوندی وساتو، اولادونو، خپلوانواو ګاونډيانو ته يې له اصولو سره سم ور زده کړو او خپل زړونه ،کورونه اوکوڅې د سلام په رڼا روښانه کړو.

وَمَن يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى الْقُلُوبِ الحج: ۳۲

دسلام فضايل:

۱. سلام اچول د ايمان اومحبت شرط دی.

رسول الله ﷺ وفرمايل:

«لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا، وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا، أَوَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ؟ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ.» (صحيح مسلم، حديث: ٥٤)

ژباړه: "تاسو به جنت ته داخل نه شئ تر څو ايمان و نه لرئ، او ايمان به ونه لرئ تر څو يو بل سره مينه ونه لرئ. ايا زه در ونښيم هغه څه چې که يې وکړئ، يو بل سره به مينه پيدا کړئ؟ سلام خپور کړئ.

۲. د سلام پيل کول د تقوا او عاجزی نښنه ده.

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، الرَّجُلَانِ يَلْتَقِيَانِ، أَيُّهُمَا يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ؟ قَالَ أَوْلَاهُمَا بِاللَّه أَحْسَنُهُمَاتَحِيَّةً«سنن ترمذي، حديث: ۲٦۹٤حديث حسن)

ژباړه: حضرت ابوامامه رضي الله عنه وايي: چا وويل، ای د الله رسوله! کله چې دوه کسان يو له بل سره وګوري، له دوی څخه کوم يو بايد په سلام پيل وکړي؟

نبي ﷺ وفرمايل: هغه څوک چې له الله سره نېږدې وي، هغه دی ،چې په سلام پيل کوي.

يعني: تر ټولو نېک هغه دی چې په سلام کې پيل کوي.

۳.د سلام خپرول د جنت سبب دی.

«أَفْشُوا السَّلَامَ، وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ، وَصِلُوا الْأَرْحَامَ، وَصَلُّوا بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ، تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ.» (ترمذي، حديث: ۲٤٨٥:حديث: ۳۲٥۱:مسند احمد، ۲۳٤٤٥)

ژباړه: "سلام خپور کړئ، خوراک ورکړئ، خپلوي وساتئ، د شپې لمونځ وکړئ، جنت ته به په سلامتيا داخل شئ.

٤. سلام دبرکت ذريعه ده.

سَلِّمْ عَلَى أَهْلِ بَيْتِكَ إِذَا دَخَلْتَ بَيْتَكَ، فَيَكُونُ سَلَامُكَ بَرَكَةً عَلَيْكَ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِكَ. (رواه الترمذي)

ژباړه:

کله چې خپل کور ته داخلیږې، پر خپلو اهلِ بیتو سلام وکړه، ستا سلام پرتا اوستا د کورنۍ لپاره برکت وي.

۵. سلام اچونکی بهترین شخص دی.

«إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِاللَّهِ مَنْ بَدَأَهُمْ بِالسَّلَامِ» (رواه أبو داود: ٥١٩٧ الترمذي: ٢٦٩٤وقال: حديث حسن)

ژباړه:دالله پاک په نزد په خلکو کې بهترین کس هغه ښوک دی چې په سلام پیل کوي.

٦.مصافحه ګناهونه ختموي.

عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:«ما من مسلمين يلتقيان فيتصافحان إلا غُفِر لهما قبل أن يفترقا»

(رواه أبو داود في السنن، كتاب الأدب، باب في المصافحة، رقم ٥٢١٢)

ژباړه:

د دوو مسلمانانو له منځه هیڅ داسې نه وي چې یو له بل سره ملاقات وکړي او لاسونه سره ورکړي (مصافحه وکړي)، مګر دا چې له یو بل څخه تر جلا کېدو مخکې الله دواړو ته ښښنه کوي.

دسلام مسائل:

۱-سلام کول سنت دي او ځواب ورکول واجب دي.[المحيط البرهاني في الفقه النعماني، ٥/٣٢٦

۲-بهتره داده چې سلام په دې الفاظو وشي:

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

دسلام ځواب په دې الفاظو وکړل شي:

وعليكم السلام ورحمةالله وبركاته.

(المحيط البرهاني في الفقه النعماني، ٥/٣٢٦)

۳-د سلام (السلام عليكم ورحمةالله وبركاته)وروسته نور څه زیاتول مناسب نه دي، ځکه چې د سلام بشپړ او وروستی حد د «وبركاته» کلمه ده.

(المحيط البرهاني في الفقه النعماني، ٣٢٦/)

٤-روان کس دې ناست کس ته سلام وکړي. (صحیح بخاري، ٢/٩٢١)

٥-سپور کس دې پلي(پیاده) ته سلام وکړي. (صحیح بخاري، ٢/٩٢١)

٦-لږ شمېر کسان دې ډېرو ته سلام وکړي. (صحیح بخاري، ٢/٩٢١)

٧-کوچنی (کم عمره)دې مشر ته سلام وکړي. (صحیح بخاري، ٢/٩٢١)

٨- بهتره داده چې ماشوم ته سلام وشي.

(الموسوعة الفقهية الكويتية، ٢٥/١٦٥)

٩-سلام دې هر مسلمان ته وشي، که يې پیژني یا نه. (صحیح بخاري، ٢/٩٢١)

١٠-کاڼه (نه اوربدونکی)کس ته ،سلام اچوونکی به دخپلو شونډو په ښوروولو (حرکت ورکولو)سره سلام واچوي.

(المحيط البرهاني في الفقه النعماني، ٥/٣٢٦)

١١-که څوک پر ګونګ سړی سلام وکړي او هغه په لاس اشاره وکړي، دا اشاره د سلام د ځواب لپاره کافي ده، ځکه د ده اشاره د خبرو ځای نیسي. او همدارنګه، که ګونګ سړی په اشاره سلام وکړي، بل ته د سلام ځواب ویل په الفاظوواجب کېږي،(په ژبه).

[، الموسوعة الفقهية الكويتية، ٢٥/١٦٠]

١٢-که یو څوک دسلام په تلفظ توان ولري او اواز يې هم رسېږي نو دسر یالاس په خوځولو سره سلام اچول او دسلام ځواب ورکول ورته مکروه(ناخوښه) دی.

(الموسوعة الفقهية الكويتية ٢٥ج/ ١٥٨ ص)

١٣-څوک چې دچا سلام بل چا ته وو ايي ځواب ورکوونکی به اول راوړونکي دسلام او بيا ويونکي دسلام ته داسې ځواب ورکوي:وعليكم وعليه السلام.

[المحيط البرهاني في الفقه النعماني، ٥/٣٢٩

١٤-سلام او د هغه ځواب په عجمی (بې‌عربي) ژبه هم لکه د عربي سلام او ځواب په شان دی،ځکه د سلام موخه د امن غوښتنه، د سلامتیا دعا، او درناوی څرګندول دي، او دا موخې په غیر عربي ژبه هم لکه په عربي ژبه پوره کېږي.

(الموسوعة الفقهية الكويتية، ٢٥/١٦٠)

١٥-دښځې سلام کول ښځې ته، داسې سنت دی لکه دسړو سړو ته.

(الموسوعة الفقهية الكويتية، ٢٥/١٦٦)

١٦-یوڅوک چې خپل خالي کور ته یا خالي مسجد ته ننوزي مستحب (ښه ده)ده چې

داسې ووايي: السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ . (الموسوعة الفقهية الكويتية،۲۵/۱۷۱)

۱۷-خپل کور ته چې داخلېږئ سلام کوئ. (الترمذی)

۱۸-سلام دې په دومره آواز وشي چې بل کس يې واوري، او ځواب دې هم په دومره آواز وشي چې سلام ورکوونکی يې واوري.(شمائل کبری، ٤/٥١١)

۱۹-که څوک کوم مجلس ته داخل شي او هلته ځانګړې خبرې رواني وي، نو په لوړ آواز دې سلام نه کوي.

(آداب المعاشرت، ص ٤٠)

۲۰-د سلام پر مهال دې څوک نه کړېږي یا نه ټيټېږي. (آداب المعاشرت، ص ٤٤)

۲۱-چې دفتنې وېره وي پردی نارینه دې پردیو ښځو ته، او پردی ښځې دې پردیو نارینهوو ته سلام نه کوي. (عمل اليوم والليلة، ابن السني، ص ٨٣)

۲۲-دعذر له وجې(لیریوالی،کاڼه ته سلام وي،)په اشاره (سر یالاس سره اشاره ...)سره له سلام کولو سره به دسلام الفاظ ویل کېږي.(الفتاوی الهندية ۵/۳۶۲

۲۳-که څوک په لیک یا پیغام کې ولیکي السلام علیکم، نو جواب يې هم په لیکلې بڼه واجب دی، (الدر المختار مع رد المحتار، ج ٦، ص ٤١٢)

۲٤-غیر مسلم سره د سلام په پیل کولو اجازه نشته،که هغوی سلام وکړي، ځواب دې په "وعليكم "سره ورکړل شي. (بدائع الصنائع، ج ٥، ص ۱۲۹(صحیح مسلم، حدیث: ۲۱۶۷ صحیح البخاري، حدیث: ٦٢٥٨

۲۵-پر تلاوت، ذکر ،دعا یا وظیفه مشغول کس ته سلام مه کوئ.

(جامع الفتاوی، ۳/۳۱۳)، (امداد الفتاوی، ٤/٢٧٨)

۲۶-پرعلمي کار کې مصروف کس ته سلام مه کوئ. (جامع الفتاوی، ۳/۳۱۳)

۲۷-که څوک د خوب لپاره پروت وي، نو سلام دې په دومره آواز وشي چې که ويښ وي ځواب ووايي، او که ويده وي نو بیدار نه شي. (جامع ترمذي، ۲/۹٦)

۲۸-د اذان پر مهال دې سلام نه کېږي. (جامع الفتاوی، ۳/۳۱۳)

۲۹-کله چې خلک لمونځ کوي سلام مه کوه! (صحيح البخاري ۱۲۰۰، صحیح مسلم ٥٣٨)

۳۰-په بيت الخلا (تشناب) کې سلام منعه ده. (سنن الترمذي ۹۰، سنن النسائي ٤١)

۳۱-یوه تن ته سلام کول دې د جمع (جمعیت) په لفظ وشي، لکه السلام عليكم.الدر المختار (٣٨١/٦)

۳۲-دمجلس په پای کې د رخصت پر وخت سلام اچول هم سنت دي.

(ترمذي (۲۷۰٦)، سنن أبي داود (٥٢٠٨)

۳۳-دوه نفره چې يوې خواته روان وي، هغه وروستنی کس چې ور ورسېږي مخکني ته به سلام اچوي.

[المحيط البرهاني في الفقه النعماني، ٥/٣٢٦]

مصافحه:

۳٤-دسلام پر وخت مصافحه کول سنت دي. (مجمع الزوائد، ۸/۳٦)

۳۵-اول دې سلام، بیا مصافحه وشي؛ ځکه یوازې مصافحه (د سلام پرته) د سنت خلاف ده.

(مصنف ابن أبي شيبه، ٥/٢٤٨)

۳٦-دمصروفیت یا مشغولتیا په وخت کې مصافحه مه کوئ.

(آداب المعاشرت، ص٥٩)

۳۷-چې څوک ژرژر روان وي، هغه مه دروئ د مصافحې لپاره؛ چې ستونزه ورته پيدا نه شي.(آداب المعاشرت، ص ٤٨)

۳۸-که مجلس کې يو تن سره د لیدو نیت وي، یوازې له هغه سره مصافحه وکړئ؛ خو که له نورو هم پېژندګلوي وي، له ټولو سره مصافحه کول هم روا ده.

(آداب المعاشرت، ص ٤٨)

۳۹-مصافحه دې د لومړی لیدنې پر وخت یا د رخصتی پر وخت وشي.

(آداب المعاشرت، ص ٤٩)

٤٠-د مصافحې پر مهال دې د بل راحت ته پام وشي.(آداب المعاشرت، ص ٥٣)

٤١-غوره دا ده چې مصافحه په دواړو لاسونو وشي. (صحیح بخاري، ۲/۹۲٦)

والله اعلم باالصواب

ومن الله التوفيق.

د افغانستان اسلامي امارت د اوبو او انرژي وزیر د ټاپ نړیوالې پروژې له رئیس او د ترکمنستان هېواد له سفیر سره د ټاپ پروژې د بهیر د چټکتیا په هکله خبرې، اترې وکړې

د افغانستان اسلامي امارت د اوبو او انرژي وزیر محترم الحاج ملا عبداللطیف منصور، سه‌شنبه(د ۱٤٠٤ هـ . ل کال د تلې ١٥) د دغه وزارت د غونډو په تالار کې د ټاپ نړیوالې پروژې له رئیس ښاغلي مراد آرتیکوف او په کابل کې مېشت د ترکمنستان هېواد له سفیر ښاغلي خواجه عوضوف سره وکتل.

په دغه لیدنه کې، دواړو لورو د ټاپ برېښنا لېږد (ترکمنستان – افغانستان – پاکستان) پروژې چارو د چټکتیا د بهیر په هکله بحث او د اندونو تبادله وکړه.

د افغانستان اسلامي امارت د اوبو او انرژي وزیر د سیمې د هېوادونو لپاره د دغې پروژې پر حیاتي ارزښت باندې د ټینګار ترڅنګ، روښانه کړه چې د افغانستان اسلامي امارت د دغې پروژې د چارو د چټکتیا په برخه کې هر راز همکاري او د پلي‌کولو لپاره د زمینې چمتوکولو ته ژمن دی.

هغه زیاته کړه، چې د ټاپ پروژې د لار نقشې جوړونه د افغانستان اسلامي امارت له لورې تر څېړنې او بیاکتنې لاندې نیول شوې او د رهبرۍ مقام له لورې تر تائید وروسته به د لاسلیکولو لپاره چمتو شي.

په ورته مهال، د ټاپ نړیوالې پروژې رئیس ښاغلي مراد آرتیکوف د افغانستان دولت د همکارۍ په ستاینلو سره، د پروژې د پلي کولو په برخه کې د دریو واړو هېوادونو(ترکمنستان، افغانستان او پاکستان) د همغږۍ او چمتووالي په هکله خبر ورکړ او د لومړنیو عملي اقداماتو د چمتوکولو د بهیر پر چټکتیا باندې ټینګار وکړ.

د یادونې وړده، چې د ټاپ برېښنا لېږد نړیواله پروژه په سیمه کې یو له سترو او ستراتېژیکو طرح وو څخه ګڼل کېږي، چې موخه یې له ترکمنستان څخه د افغانستان له لارې پاکستان ته د برېښنا انرژي لېږد ده.

پروژه د غړو هېوادونو لپاره د دوامدار او ارزانه انرژۍ د چمتوکولو برسېره، د اقتصادي پراختیا لپاره د زمینې چمتوکولو، د کارموندنې فرصتونو رامنځته کولو، د سیمه ایزو همکاریو د پراخولو او د ښکېلو هېوادونو ترمنځ به د اقتصادي او سیاسي اړیکو د ټینګولو لامل هم شي.

فاریاب ولایت کې د اجریم غلبلي چکډم جوړولو چارې د نږدې ۵ میلیونه افغانیو په لګښت پیل شوې

د فاریاب ولایت په المار ولسوالي کې د اجریم غلبلي چکډم جوړولو چارې د ٤ میلیونه، ٦٢٢ زره او ٧٩٠ افغانیو په لګښت د فاریاب د اوبو او انرژي رئیس محترم مولوي محي الدین مبارز، د المار ولسوال او قومي مشرانو په شتون کې پیل شوې.

نوموړی چکډم د ٧٠ متره په اوږدوالي او د ٥.٩ متره په لوړوالي سره د اوبو او انرژي وزارت له پراختیایي بودجې څخه د فاریاب د اوبو او انرژي ریاست تر څارنې لاندې د اوبو د زېرمه کولو او د ځمکې لاندې اوبو د پیاوړتیا په موخه جوړېږي.

پروژه اعمار دیوار استنادی یک استیشن هایدرومیتیورولوژی در ولایت فاریاب با هزینه نزدیک به دو میلیون افغانی آغاز شد

پروژه اعمار دیوار استنادی استیشن هایدرومیتیورولوژیکی ینگی زرغوی در ولسوالی قیصار ولایت فاریاب با هزینه ١ میلیون و ٨٩٧ هزارو ٩٠٠ افغانی با حضور مسئولین ریاست آب و انرژی فاریاب و متنفذین قومی آغاز گردید.

دیوار استنادی استیشن متذکره به طول ١١٩,٤٠ متر، عرض ٢ متر، ارتفاع ٣,٣٠ متر از بودجه انکشافی وزارت آب و انرژی تحت نظارت ریاست آب و انرژی فاریاب اعمار می‌گردد.

یک شبکه آبرسانی در ولایت غور به بهره برداری سپرده شد

در ولسوالی چهارسده ولایت غور، یک شبکه آبرسانی به هزینه مجموعی(١٣٨٧٣٢٤٣ سیزده میلیون هشت صد هفتاد سه هزارو دو صدو چهل و سه افغانی از بودجه وزارت آب و انرژی تکمیل و با حضور نماینده مقام ولایت، نمایندگان وزارت آب و انرژی، مسئولان ریاست آب و انرژی غور و شماری از باشندگان محل، به بهره برداری سپرده شد

وزیر آب و انرژی در سمینار اصلاحی و تربیوی دعوت و ارشاد این وزارت، مسئولین و کارمندان را به مسئولیت پذیری، اخلاص و اطاعت تشویق نمود

سمینار اصلاحی و تربیوی دعوت و ارشاد با حضور محترم الحاج ملا عبداللطیف "منصور" وزیر آب و انرژی، مجیب الرحمن عمر "آخندزاده" معین آب، مشاورین، روئسا و کارمندان این وزارت، به روز سه شنبه(۸ میزان ١٤٠٤هـ ش) در تالار عمومی کنفرانس های وزارت برگزار گردید.

در این سمینار وزیر آب و انرژی زندگی دنیوی را زمینه کشت اعمال صالح برای آخرت و دارالاسباب خوانده به تمام مسئولین و کارمندان سفارش نمود که در تمام امورات زندگی خویش ایمانداری، صداقت، اخلاص و رعایت موازین شرعی را در نظرداشته باشند تا به سعادتمندی دنیا و آخرت دست یابند.

ایشان در صحبت های خویش هدف از فرامین مقام رهبری امارت اسلامی به ویژه در زمینه ارشادات دینی را خیر و صلاح جامعه عنوان نموده اشتراک کنندگان را تشویق نمود تا از این فرامین به صورت کامل اطاعت نمایند.

وی علاوه کرد که دشمنان اسلام مدت های زیادی هم در دوران اشغال روس ها و هم در دوران اشغال آمریکا و متحدانش، هدفمندانه برای تخریب اسلام در افغانستان تلاش ورزیده و اثرات مخرب زیادی را در این راستا به وجود آورده است به همین خاطر جهت ازبین بردن این اثرات منفی در جامعه، امربه معروف، نهی از منکر و سایر برنامه های ارشادی از نیاز های اساسی جامعه به شمار می رود.

آقای منصور، ترحم، شفقت، بخشش و نیکی را از ویژگی های سیاست اسلامی خوانده از تمام مسئولین و کارمندان این وزارت خواست که در تمام امورات دنیوی و اخروی خویش مطابق به آموزه های دینی و شریعت اسلامی عمل نمایند.

از سوی هم قاری محمد عبدالعزیز "عزیز" رئیس عمومی دفتر وزارت آب و انرژی و مولوی گل رحمن "عارف" رئیس دعوت وارشاد این وزارت در این سمینار پیرامون ضرورت، اهمیت و افادیت دعوت و ارشاد، امربالمعروف و نهی عنی المنکر و اهمیت ذکر درود شریف با استناد به آیات و روایات صحبت نموده هدف از برگزاری این مجالس را، بیداری روح و افزایش آگاهی معنوی عنوان نمودند.

این سمینار با دعای خیر و آرزوی موفقیت جوامع اسلامی به ویژه ملت مظلوم فلسطین به پایان رسید.

پنجشیر ولایت کې د غلبک سیند څنډو د تینګښت پروژه د نږدې یو نیم میلیون افغانیو په لګښت پیل شوه

١٤٠٤/٧/١٦

د پنجشیر ولایت په عنابه ولسوالي کې د غلبک(آبدره) سیند څنډو د تینګښت پروژه د ١ میلیون، ٤١٨ زره او ٣٥٩ افغانیو په لګښت د پنجشیر د اوبو او انرژي رئیس محترم مولوي فضل الله عادل، قومي مشرانو او د قراردادي شرکت د مسؤلینو په شتون کې پیل شوه.

د پنجشیر د اوبو او انرژي رئیس د دغې پروژې په پرانیست غونډه کې د اوبو او انرژي وزارت له رهبري څخه په دغه ولایت کې د پراختیايي پروژو د پلي کولو له کبله مننه وکړه او خلکو ته یې د ربښتیني خدمت ژمنه وکړه.

د دغې پروژې چارې د اوبو او انرژي وزارت له پراختیايي بودجې څخه د پنجشیر د اوبو او انرژي ریاست تر څارنې لاندې پرمخ وړل کېږي، چې د چارو په بشپړېدو سره به یې په غلبک کلي کې لسګونه جریبه کرنیزې ځمکې، میوه لرونکي ونې او د اوبو لګولو یو کانال د موسمي سیلابونو له ګواښونو څخه خوندي شي.

پروژه یک چکدم در ولایت زابل با هزینه ۳ میلیون افغانی به بهره برداری سپرده شد

پروژه یک چکدم در قریه گزک ولسوالی خاک افغان ولایت زابل با هزینه ۳ میلیون و ١٦٤ هزارو ٥٢٠ افغانی تکمیل و به بهره برداری سپرده شد.

با به بهره سپردن پروژه متذکره آب‌های زیرزمینی تقویه، تهدید سیلاب‌ها کنترول و موجب محافظت دائمی منابع آب خواهد شد.

کار این پروژه با هزینه مالی موسسه یو، این، دی،پی تحت نظارت ریاست آب و انرژی زابل به پیشبرده می‌شد.

د اوبو او انرژي وزير د ارزګان ولايت له مشرانو سره د آغاجان بند او په هغه ولايت کې د نورو پراختيايي پروژو په هکله بحث او د اندونو تبادله وکړه

۱۴۰۴/۷/۶

د اوبو او انرژي وزير محترم الحاج ملا عبداللطيف منصور د دغه وزارت د غونډو په تالار کې د ارزګان ولايت له مشرانو سره په داسې حال کې چې محترم حمزه صاحب د امنيي قوماندان او د رياست الوزرا اقتصادي معاونيت استازی محترم ملا عبدالله هم شتون درلود، وکتل.

په دغه ليدنه کې، په ارزګان ولايت کې د اوبو او انرژي پراختيايي پروژو په ځانګړې توګه د شفلوغ او آغاجان بندونو د پروژو په هکله بحث او د اندونو تبادله وشوه.

د ارزګان ولايت مشرانو د هغه ولايت د خلکو ستونزې او وړانديزونه د اوبو او انرژي وزارت له رهبري مقام سره شريک کړل او د آغاجان بند د جوړولو پروژې د پيل غوښتنه وکړه.

د اوبو او انرژي وزير هغوی ته ډاډ ورکړ، چې د شفلوغ بند چارې په ښه توګه رواني دي او د آغاجان بند د ودانی عملي چارې به هم د تخنيکي مطالعاتو له ترسره کېدو وروسته، شته امکاناتو ته په کتو سره د دغه وزارت له لوري پيل شي.

جلسه تخنیکی هفته‌وار معینیت آب در مورد بررسی اسناد تخنیکی و تقنینی و ترتیب لیست پروژه‌های انکشافی آینده تدویر یافت

این جلسه به روز پنجشنبه ۲۴ میزان ۱۴۰۴ هـ ش تحت ریاست محترم مجیب‌الرحمن عمر آخندزاده، معین آب، با حضور رؤسا، مشاورین و مسئولین تخنیکی این معینیت برگزار گردید.

در آغاز جلسه، روی ارائه گزارش مختصر اسناد تخنیکی و تقنینی تدوین‌شده بحث صورت گرفت. مسئولین مربوطه معلومات همه‌جانبه در مورد اسناد متذکره ارائه نموده و نظریات خویش را در زمینه بهبود و تطبیق بهتر آن‌ها شریک ساختند.

در ادامه، موضوع ترتیب لیست پروژه‌های انکشافی آب برای پنج سال آینده مورد بررسی قرار گرفته تأکید به عمل آمد تا پروژه‌ها مطابق اولویت‌های ملی، نیازمندی‌های ساحوی و اهداف استراتژیک وزارت آب و انرژی ترتیب گردند.محترم معین آب ضمن استماع نظریات و پیشنهادات اشتراک‌کنندگان، بر هماهنگی میان ریاست‌ها، استفاده مؤثر از اسناد تخنیکی و تقنینی، و برنامه‌ریزی دقیق برای پروژه‌های انکشافی آینده تأکید نمود.

پروژه تحکیم سواحل دریای نجراب ولایت کاپیسا با هزینه نزدیک به دومیلیون افغانی آغاز گردید

پروژه تحکیم سواحل دریای نجراب در قریه جورغل ولسوالی نجراب ولایت کاپیسا با هزینه ۱ میلیون و ۷۰۰ هزار افغانی با حضور مسئولین ریاست آب و انرژی کاپیسا، محترم مولوی مقدس احمدی، معاون ولسوال ولسوالی مذکور و متنفذین قومی آغاز شد.

کار پروژه مذکور از بودجه انکشافی وزارت آب و انرژی تحت نظارت ریاست آب و انرژی کاپیسا به پیشبرده می‌شود که با تکمیل شدن کار آن، خانه‌های مسکونی، زمین‌های زراعتی و اشجار مثمر و غیر مثمر از خطرات سیلاب‌ها محفوظ خواهد شد.

از سویی هم، مسئولین ریاست آب و انرژی کاپیسا از جریان کار ترمیم و بازسازی استیشن هایدرولوژی قریه شوخی نظارت نموده و به مسئولین ذیربط جهت پیشبرد بهتر امور هدایات لازم را داد.

د سمنګان ولايت د مرکز ايبک کهنه کانال د تحکيماتي دېوال د ترميم پروژه ګټې اخيستنې ته وسپارل شوه

د سمنګان ولايت د مرکز ايبک کهنه کانال د تحکيماتي دېوال د ترميم پروژه د سمنګان د اوبو او انرژي رئيس محترم مولوي محب الله عادل او ورسره مل ټيم په شتون کې ګټې اخيستنې ته وسپارل شوه.

نوموړې پروژه د سيمې د خلکو په مالي لګښت د سمنګان د اوبو او انرژي رياست تر څارنې لاندې پلې شوه.

نوموړی کانال د ۲۲ کيلو متره اوږدوالي په درلودلو سره په سمنګان ولايت کې تر ټولو لوی کانال ګڼل کېږي، چې د ٦ زره جريبه ځمکې د خړوبولو وړتيا لري او ګڼې کورنۍ ورڅخه ګټه پورته کوي.

مسئولان تخنیکی وزارت آب و انرژی و شرکت عزیزی گروپ طی نشستی با حضور وزیر آب و انرژی، گزارش فعالیت‌ها و پیشرفت‌های خویش را ارائه کردند.

این نشست روز یک شنبه (٦ میزان ١٤٠٤ هـ.ش) با حضور محترم الحاج ملا عبداللطیف منصور، وزیر آب و انرژی، شماری از رؤسای این وزارت و مسئولان تخنیکی شرکت عزیزی گروپ در تالار جلسات مقام وزارت برگزار شد.

در جریان جلسه، فعالیت‌ها و دستاوردهای هر دو جانب در زمینه پیشبرد امور سرمایه‌گذاری بر پروژه‌های تولید، توسعه و انتقال انرژی مورد بررسی قرار گرفت. همچنان روی موضوعاتی چون انسجام و هماهنگی بیشتر امور، اولویت‌بندی پروژه‌ها، تبادل اطلاعات، ترتیب پلان عملیاتی، برگزاری جلسات گزارش‌دهی و هماهنگی با سایر نهادهای ذیربط بحث و تبادل نظر صورت گرفت.

وزیر آب و انرژی با تأکید بر تسریع روند کارها، از هرگونه همکاری لازم به مسئولان شرکت عزیزی گروپ اطمینان داد و سرمایه‌گذاری این شرکت در عرصه رشد و انکشاف انرژی کشور را گام حیاتی عنوان کرد.

از سوی دیگر، مسئولان شرکت عزیزی گروپ با ستایش از هماهنگی‌ها و همکاری‌های مشترک، عزم و آمادگی خویش را برای تسریع امور ابراز داشتند.

قابل یادآوری است که‌شرکت عزیزی گروپ پیش‌تر با وزارت آب و انرژی به تفاهم‌رسیده است تا در زمینه تولید، توسعه و انتقال ده‌هزار میگاوات انرژی در کشور سرمایه‌گذاری نماید

خوست ولایت کې د ۸ کارېزونو د پاک کاري او بیارغولو چارې د څه باندې ٦٤ زره امریکايي ډالرو په لګښت پیل شوې

د خوست ولایت مرکز او صبريو ولسوالي اړوند د ۸ کارېزونو د پاک کاري او بیارغولو چارې د خوست د اوبو او انرژي رئیس الحاج مولوي عبدالقیوم ثابت، د یونیسکو نړیوالې مؤسسې مسؤولینو، علماء کرامو، قومي مشرانو او ځوانانو په شتون کې پیل شوې.

د نوموړو کارېزونو د پاک کاري او بیارغولو چارې د ٦٤ زره او ٤٢٠ امریکايي ډالرو په لګښت د یونیسکو نړیوالې مؤسسې په مالي ملاتړ د خوست د اوبو او انرژي ریاست تر څارنې لاندې ترسره کېږي چې ودانیزې چارې یې د ایکو مؤسسې لخوا پرمخ وړل کېږي.

د یادولو وړ ده چې د نوموړو کارېزونو چارې به د ۳ میاشتو په موده کې بشپړې شي او په بشپړېدو سره به یې د اړوندو سیمو سلګونه جریبه ځمکې خړوبې شي او د ځایي اوسېدونکو په ژوند او اقتصاد کې د پام وړ مثبت بدلونونه رامنځ ته شي

اعمار و پاک‌کاری چهار کانال در ولایت فاریاب با هزینه بیش از ۱۵۰ هزار دالر آمریکایی تکمیل گردید

پروژه اعمار و پاک‌کاری کانال‌های قره شیخی، خواجه سبز پوش، جانقره و جرقلعه در ولسوالی‌های خواجه سبز پوش و شیرین تگاب ولایت فاریاب با هزینه ۱۵۳ هزار دالر آمریکایی تکمیل و به بهره برداری سپرده شد.

اعمار و پاک‌کاری کانال‌های مذکور به هدف آبیاری زمین‌های زراعتی، جلوگیری از زیان‌های احتمالی سیلاب‌ها و جریان آب صورت گرفت.

پروژه متذکره با هزینه مالی موسسه ایف‌ای، او تحت نظارت ریاست آب و انرژی فاریاب تطبیق گردید.

د اوبو او انرژي وزير صاحب د انرژي اونۍ نړيوال فورم کې د گډون لپاره روسي فدراسیون ته په سفر ولاړ

د ۱٤۰٤ کال د تلې په ۲۱ نېټه د افغانستان د اسلامي امارت د اوبو او انرژي وزير محترم الحاج ملا عبداللطيف منصور د روسيې د انرژي د اونۍ نړيوال فورم کې د گډون لپاره د روسيې فدراسيون ته په سفر ولاړ.

د سفر موخه د روسيې د انرژي د اونۍ نړيوال فورم کې د گډون ترڅنگ، د انرژي او اوبو سکتورونو په برخه کې د متقابلو همکاريو د پراختيا، تجربو د تبادلې، او د افغانستان د انرژي سکتور د ورتياوو د معرفي کولو لپاره د کوربه او گډون کوونکو هېوادونو له چارواکو سره د ليدنو ترسره کول دي.

دغه سفر د افغانستان د اوبو او انرژي وزارت لپاره يو مهم گام بلل کېږي، ځکه د انرژي نړيوال فورم د سيمې او نړۍ د هېوادونو ترمنځ د همکارۍ،

پانگونې، او د انرژۍ د پايداره پراختيا په اړه د نظرونو د تبادلې مهم فرصت برابروي.

ان شاء الله د وزير صاحب دا سفر به د افغانستان د انرژي سکتور د پرمختگ، نړيوالو همکاريو، او د نوو پروژو د جلب په برخه کې مثبتې لاسته راوړنې ولري

وزیر آب و انرژی امارت اسلامی افغانستان با سفیر امارت اسلامی افغانستان در مسکور دیدار نمود

محترم الحاج ملا عبداللطیف منصور، وزیر آب و انرژی امارت اسلامی افغانستان که جهت اشتراک در فورم هفته انرژی روسیه به مسکو رفته، با محترم مولوی گل حسن حسن، سفیر امارت اسلامی افغانستان در محوطه سفارت دیدار کرد.

در این دیدار، هر دو جانب پیرامون احترام متقابل و تقویت همکاری و ارتباطات دو جانبه میان افغانستان و روسیه گفتوگو نمود. وزیر صاحب از خدمات و تلاش‌های مسئولین سفارت قدردانی نموده و برای‌شان آرزوی موفقیت نمود.

محترم مولوی گل حسن حسن، سفیر امارت اسلامی افغانستان در مسکو از دستاوردهای وزارت یاد آوری نموده اظهار کرد که همکاری های بین المللی گام مهم در توسعه منابع طبیعی و انرژی افغانستان است.

غور ولایت کې د يوه چکډم پروژه د څه باندې ۹ ميلیونه افغانيو په لگښت بشپړه او گټې اخيستنې ته وسپارل شوه

د غور ولايت په دولينه ولسوالي کې د تربولاق زيرتنگی چکډم پروژه د ۹ ميليونه، ۱۰۵ زره او ٤۷۳ افغانيو په لگښت بشپړه او د غور د اوبو او انرژي رئيس محترم ملا رحمت الله اماني، د هريرود- مرغاب عمومي حوزوي رياست د سلاکار محترم انجنير سيد حسن فضلي، د غور ولايت مقام د استازي او يو شمېر نورو سيمه ايزو مسؤلينو په شتون کې گټې اخيستنې ته وسپارل شوه.

ښاغلي اماني د نوموړې پروژې گټې ته د سپارلو په مراسمو کې د اوبو د ارزښت او سيما په هکله خبرې وکړې او د دغې پروژې له گټې اخيستونکو څخه غوښتنه وکړه، چې ورڅخه په سمه توگه گټه پورته او بنستيز مراقبت يې وکړي.

د نوموړي چکډم زيرمه ايزه ورتيا ٦٥۰۰ متره مکعب ده،چې د اوبو د ضايعاتو د مخنيوي او د موسمي او دايمي اوبو د راټولولو په موخه جوړ شوی دی.

دغه چکډم د اوبو او انرژي وزارت له پراختيايي بودجې څخه د غور د اوبو او انرژي رياست تر څارنې لاندې جوړی شوی، چې په نوموړې ولسوالي کې به د اوبو د کموالي ستونزې د هواريدو لامل شي.

پروژه چکدم سیوک علیا در ولایت بامیان با هزینه بیش از دو میلیون افغانی تکمیل گردید

پروژه چکدم سیوک علیا در ولسوالی ورس ولایت بامیان با هزینه ۲ میلیون ۲٤٥ هزارو ۷۷٤ اعشاریه ٤ افغانی تکمیل و به بهره برداری سپرده شد.

چکدم مذکور به طول ۳۱ متر و ارتفاع ۷ متر جهت تغذیه آب‌های زیرزمینی، کنترول و مهار سیلاب ها و جمع آوری آب‌های فصلی اعمار گردیده است.

از این پروژه ۳۰ فامیل مستفید می گردد و حدود ٤۰ جریب زمین زراعتی تحت آبیاری قرار خواهد گرفت.

نماینده سفارت روسیه مقیم کابل و مسئولان سه‌شرکت معتبر روسی آمادگی خویش را برای سرمایه‌گذاری در پروژه‌های آب و انرژی افغانستان اعلام نمودند.

چهارشنبه ۲۳ میزان ۱۴۰۴ هـ.ش، محترم الحاج ملا عبدالهادی یعقوب، معین انرژی وزارت آب و انرژی، همراه با شماری از رؤسای تخنیکی این وزارت، در تالار جلسات معینیت انرژی، با نماینده سفارت روسیه در کابل و تعدادی از مسؤلان‌شرکت‌های فعال روسی در سکتورهای آب و انرژی دیدار و گفتگو نمود.

در این دیدار، نماینده سفارت روسیه و مسئولان شرکت‌های روسی ضمن ابراز علاقه‌مندی خویش به سرمایه‌گذاری در پروژه‌های زیربنایی افغانستان، به‌ویژه در بخش‌های انتقال آب، اعمار بندهای آبی و تولید برق، بر آمادگی کامل کشور خویش برای همکاری در این زمینه‌ها تأکید ورزیدند. آنان پروژه انتقال آب از پنجشیر به کابل را از جمله طرح‌های مهم و حیاتی عنوان کرده، علاقه‌مندی جدی خود را برای سهم‌گیری در تطبیق آن ابراز داشتند.

در مقابل، محترم معین انرژی و رؤسای تخنیکی وزارت، ضمن استقبال از این تصمیم و تمایل طرف روسی، معلومات کلی پیرامون پروژه‌های یادشده را با آنان شریک ساختند و اطمینان دادند که وزارت آب و انرژی آماده هرگونه همکاری تخنیکی و تسهیل روندهای مرتبط با سرمایه‌گذاری در این بخش‌ها می‌باشد.

معین انرژی و روئسای تخنیکی وزارت یادآور شد که در شرایط کنونی، افغانستان از منابع طبیعی فراوان و فرصت‌های مناسب برای سرمایه‌گذاری برخوردار است و امارت اسلامی افغانستان نیز از هر اقدام مثبت در جهت رشد و توسعه سکتور آب و انرژی استقبال کرده، همکاری‌های لازم را در این راستا انجام خواهد داد.

در پایان، هر دو جانب بر گسترش روابط و هماهنگی بیشتر میان نهادهای ذیربط تأکید ورزیده توافق نمودند که به منظور تسریع در پیشبرد امور، جلسات تخنیکی مشترک میان دو طرف در آینده نزدیک برگزار گردد تا زمینه همکاری‌های عملی و مؤثر بیش از پیش فراهم گردد.

خوست ولایت کې د ۳۸ پروژو چارې د ۱۲۰میلیونه افغانیو په لګښت پیل شوې

د خوست ولایت د مرکز او په سپیرې، تني، ګربز، علیشیر او ځاځي میدان ولسوالیو کې د ۳۸ پروژو چارې، چې ۲۳ یې د خوست د اوبو او انرژي ریاست اړوند دي، د ۱۲۰ میلیونه افغانیو په لګښت د قومونو او قبایلو وزارت چارو معین محترم الحاج مولوي محمد اسمعیل غزنوي، د خوست مرستیال والي محترم مولوي محبوب شاه قانت، د خوست د اوبو او انرژي رئیس محترم مولوي عبدالقیوم ثابت او یو شمېر نورو سیمه ایزو مسؤلینو په شتون کې پیل شوې.

په دغو پروژو کې د اوبو رسولو ۲۰ پروژې، د یوه کانال ترمیم، د یوه استنادي دېوال او ۲ سربندونو د ترمیم، د سرک جغل اندازي، د ۳ جوماتونو او ۱۰ مدرسو او ښوونځیو جوړولو پروژې شاملې دي.
د نومړو پروژو چارې به د څلورو میاشتو په موده کې بشپړې او ګټې اخیستنې ته وسپارل شي، چې ګټې ته په سپارلو سره به یې سلګونو کورنیو ته د پاکو اوبو رسولو آسانتیاوو چمتو کېدو ترڅنګ، زرګونه جریبه ځمکې خړوبې شي.

پروژه پاک‌کاری و ترمیم ۱۰ کاریز در ولایت غزنی با هزینه بیش از ٦ میلیون افغانی تکمیل گردید

پروژه پاک‌کاری و ترمیم کاریزهای قلعه خانمود، قلعه فتح، قلعه کهنه، چهاردیوال، شیخو، جلال، گوگرد، تورمه، سرخ تالا و خشکک در ولسوالی‌های واغظ و زنخان ولایت غزنی با هزینه ٦ میلیون و ٦۹ هزارو ۲۷۲ افغانی تکمیل شد.

با تکمیل شدن کار پروژه متذکره آب در کاریزها بیشتر شده که مشکلات مردم در بخش آب حل خواهد شد.

در پروژه مذکور برای ۵۳۰۰ نفر زمینه کار مساعد شده بود، که کار آن با هزینه مالی موسسه یونیسکو تحت نظارت ریاست آب و انرژی غزنی به پیشبرده می‌شد.

د اوبو او انرژي په سکتورونو کې د پانګونې فرصتونو د پېژندنې ناسته ترسره شوه

د اوبو او انرژي په سترو پروژو کې د پانګونې فرصتونو د پېژندنې ناسته، د اوبو او انرژي وزارت د اوبو معین محترم مجیب الرحمن عمر آخندزاده، د کورنیو او بهرنیو ودانیزو شرکتونو د رئیسانو او استازو په شتون کې، د ۱٤٠٤ هـ ل کال د تلې د میاشتې په ۳۰ نېټه د اوبو معینیت د غونډو په تالار کې ترسره شوه.

د ناستې په پیل کې، د اوبو محترم معین په خپلو خبرو کې په اوسنیو شرایطو کې د هېواد د اوبو سرچینو د مدیریت حیاتي ارزښت ته اشاره وکړه او یې ویل، چې له بده مرغه د افغانستان اوبیزې سرچینې په پرله پسې کلونو کې د ځلورو لسیزو تپل شوو جګړو، اقلیمي بدلونونو او پرله پسي وچکالیو له کبله زیانمنې شوې دي. هغه زیاته کړه، چې اوسمهال د هېواد ډېری خلک پاکو اوبو ته لاسرسی نه‌لري او څه باندې اووه میلیونه هکتاره کرنیزه ځمکه د اوبو د کموالي له کبله د ګټې اخیستنې وړ نه‌ده.

ښاغلي آخندزاده ټینګار وکړ، چې د افغانستان اسلامي امارت د اوبو او انرژي وزارت د اوبو د اغېزمن مدیریت او د انرژي د پراختیا په برخه کې ارښتناکه لاسته راوړنې لري، خو د دغو دوو سکتورونو ورځ تر بلې ارزښت ته په کتو، یوازې د وزارت هڅې کافي نه‌دي او اړتیا ده، چې خصوصي او دولتي سکتورونه دواړه په دې برخه کې کارنده ونډه واخلي.

هغه د اوبو او انرژي په پروژو کې پانګونې ته د خصوصي سکتور استازو د هڅولو ترڅنګ، یادونه وکړه چې اوسمهال په افغانستان کې د پانګونې لپاره زمینه چمتو شوې او اسلامي امارت هم په دې برخه کې کورنیو او بهرنیو پانګوالو ته اړینې آسانتیاوې چمتو کړې دي.

د ناستې په دوام کې، د اوبو او برېښنا بندونو سترې پروژې او د وزارت نورې بنسټیزې پروژې د یوه تفصیلي پریزنټیشن له لارې وړاندې شوې، ترڅو شرکتونه وکولای شي د خپلې لېوالتیا سره سم د پروژو د مطالعې، ډیزاین او پلي کولو په برخه کې پانګونه وکړي.

په ورته مهال، د کورنیو او بهرنیوشرکتونو استازو هم د خپلو فعالیتونو، طرحو او وړاندیزونو په هکله د معلوماتو وړاندې کولو ترڅنګ، د اوبو او انرژي په سکتورونو کې د خپلې همکارۍ او پانګونې لېوالتیا څرګنده کړه.

د ناستې په پای کې، د اوبو او انرژي وزارت او خصوصي سکتور ترمنځ د متقابلو همکاریو پر پراختیا باندې ټینګار وشو او تصمیم ونیول شو، چې راتلونکې ناستې د تخنیکي جزئیاتو د څېړلو او په نومړو پروژو کې د پانګونې لپاره د عملي زمینې د چمتوکولو په موخه ترسره شي.

کار اعمار یک دیوار استنادی در ولایت نورستان با هزینه نزدیک به چهار میلیون افغانی آغاز گردید

کار اعمار یک دیوار استنادی در منطقه بلیک ولسوالی نورگرام ولایت نورستان با هزینه ۳میلیون و ۸۰۰ هزار افغانی با حضور محترم مولوی محمد علی فاروقی، رئیس آب و انرژی نورستان، ولسوال ولسوالی مذکور و متنفذین قومی آغاز شد.

دیوار استنای مذکور از بودجه انکشافی امارت اسلامی تحت نظارت ریاست آب و انرژی نورستان به طول ۱٤٠ متر و ارتفاع ٥ متر اعمار می‌گردد.

سمنګان ولایت کې د اوبو په برخه کې درې پروژې بشپړې او ګټې اخیستنې ته وسپارل شوې

د سمنګان ولایت د مرکز، ایبک اړوند د تسمې چکرم، د ظهرابي کانال د محافظتي دېوال او په بنسټیز ډول د ۲۲ متره د ترمیم پروژې بشپړې او ګټې اخیستنې ته وسپارل شوې.

نوموړی چکډم د ۱۳ متره اوږدوالي په درلودلو سره د ٤٠٠٠ متره مکعب اوبو په وړتیا جوړ شوی او د نوموړي کانال محافظتي دېوال د ۱۲ متره او ترمیم یې د ۲۲ متره په اوږدوالي سره ترسره شوی، چې ۲۲ زره او ۵۰۰ کسان ورڅخه ګټه پورته کوي.

نوموړې پروژې د اکتید موسسې په مالي لګښت د سمنګان د اوبو او انرژي ریاست په همغږۍ سره پلې شوې دي.

جوزجان ولایت کې د یوه چکډم جوړونې پروژې چارې پیل شوې

د جوزجان ولایت د فیض آباد ولسوالي د کوهستاناتو اولدي چشمي کلي د چکډم جوړونې پروژې چارې د جوزجان د اوبو او انرژي رئیس محترم مولوي احمدشاه احمدي، د نوموړې ولسوالي د مرستیال ولسوال او د سیمې د اوسېدونکو په شتون کې پیل شوې.

نوموړی چکډم د اوبو او انرژي وزارت له پراختیایي بودجې څخه جوړېږي او چارې به یې د دریبو میاشتو په موده کې بشپړې او ګټې اخیستنې ته وسپارل شي.

په ۲۰۲٤ کال کې د نړیوالو شنو خونو ګازونو د خپرېدو د کموالي لپاره هڅې:

روان بهیرونه ، اغېزې او د افغانستان لپاره درسونه

چمتوکوونکی: انجنیر مسعود امانزی

په ۲۰۲٤ کال کې د نړیوالو شنو خونو ګازونو (GHG) د خپرېدلو یا اخراج (emissions) خپل اوږد مهاله د لوړېدونکي بهیر پر لور روان پاتې شو او بې ساري کچې ته ورسېد، چې ټولټال ۵۳.۲ ګیګا ټنه CO_2eq له LULUCF یعنې ځمکه کارونه، د ځمکې کارونې بدلونونه، او ځنګلدارۍ پرته ثبت شوي دي. دا شمېر د ۲۰۲۳ کال په پرتله ۱.۳٪ زیاتوالی څرګندوي او هغه دوامداره نړیواله ننګونه په ګوته کوي چې نړۍ یې د اقتصادي ودې او د انرژۍ د مخ په پراخېدو غوښتنې تر سیورې لاندې د انرژۍ د بې کاربنه کولو په برخه کې ورسره مخ ده.

Year	GHG emissions Mt CO_2eq/yr	GHG emissions per capita t $CO_2eq/cap/yr$	GHG emissions per unit of GDP PPP t $CO_2eq/kUSD/yr$	Population
2024	53206.401	6.562	0.308	8.109G
2015	48451.421	6.564	0.366	7.381G
2005	40919.625	6.256	0.434	6.540G
1990	32249.867	6.051	0.538	5.330G

د دغو نړیوالو بدلونونو درک کول د افغانستان لپاره حیاتي اهمیت لري، ځو خپلې ملي تګلارې د انرژۍ په پلان جوړونه، اقلیمي مقاومت او پایدارې ودې کې لا پیاوړې کړي.

۱-د نړیوالو شنو خونو د ګازونو د اخراج رجحانات (Trends) ۱۹۹۰–۲۰۲٤م

له ۱۹۹۰م کال راهیسې د شنو خونو د ګازونو نړیوالې خپرونې په پرله پسې توګه لوړېږي، یوازې د ۲۰۰۹م نړیوال مالي کړکېچ او د ۲۰۲۰م د کرونا وبا یې بهیر لنډ مهاله ودرولو. د دې لوړوالي اصلي لاملونه په چټک پرمختګ کوونکو هېوادونو لکه چین، هند او او یو شمېر په چټک ډول وده کوونکي نوې اقتصادونو کې د فوسیلي سون توکو له امله د CO_2 خپرېدلو زیاتوالی دی.

په ۲۰۲٤م کال کې:

- فوسیلي CO_2 د نړیوالوخپرېدل یا اخراجاتو ۷۴.۵٪ جوړول.
- د فوسیلي CO_2 نړیوال اخراج د ۱۹۹۰م کال په پرتله ۷۵٪ زیات و.
- د- CH_4 (میتهان) اخراج د همدې مودې په جریان کې ۳۰٪ او د N_2O (نایترس آکساید) اخراج ۳٤٪ لوړ شوی دی.
- د- F ګازونو اخراج له څلور چنده ډېر زیات شوی (۳۱۰٪)

دا اوږد مهاله چټکتیا په ټینګار سره ښیي چې د نړیوالو انرژۍ سیستمونو په جوړښتي بدلونونو، د نوي کېدونکو انرژیو په پانګونه کې د پراخوالي، او د پالیسیو په لا قوي ژمنتیا کې ژور بدلونونه څومره مهم دي.

۲-د نړیوالو شنو خونو ګازونو د خپرېدو د سکتوري بدلونونو او رجحاناتو (۱۹۹۰–۲۰۲٤م)

د ۲۰۲٤ کال د ۱۹۹۰، ۲۰۰۵ او ۲۰۲۳م سره د پرتله کولو پایلې د سکتورونو تر منځ مهم توپیرونه څرګندوي:

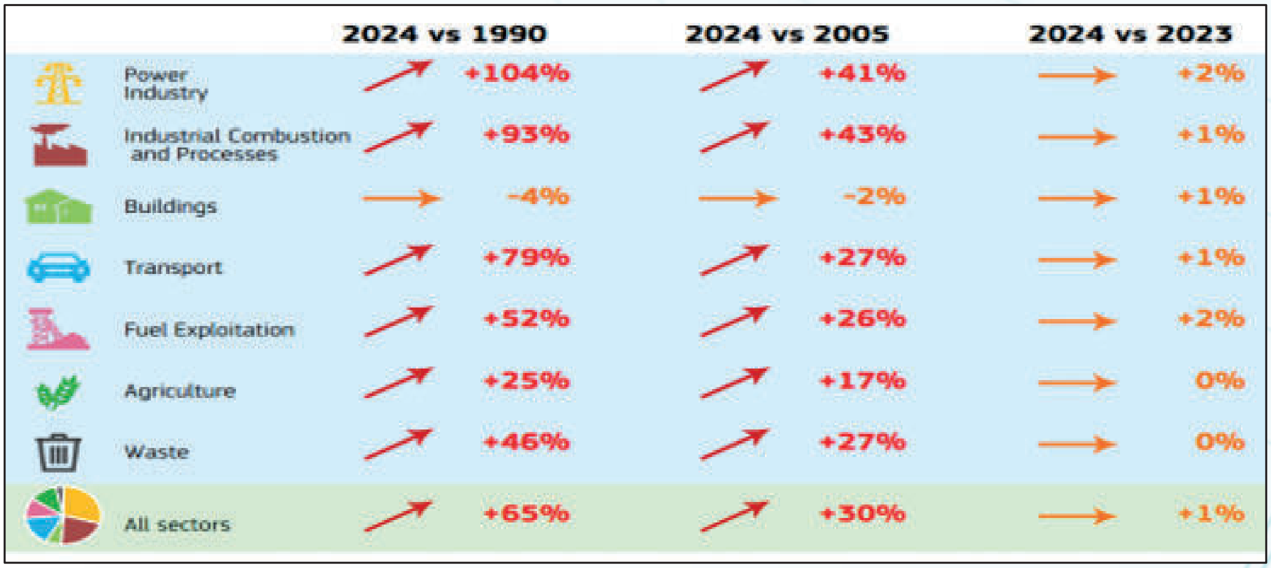

د برېښنا سکتور: له ۱۹۹۰م کال راهيسې اخراجات ۱۰٤٪ زيات شوي، له ۲۰۰۵م کال راهيسې ٤۱٪ لوړ شوي، او له ۲۰۲۳م کال راهيسې نور ۲٪ زيات شوي، چې دا د سکرو او ګاز پر بنسټ برېښنا توليد باندې د نړۍ دوامداره تکيه څرګندوي.

صنعتي سوځونه او توليدي بهيرونه: اخراجات د ۱۹۹۰–۲۰۲٤م کلونو په اوږدو کې ۹۳٪ او د ۲۰۰۵–۲۰۲٤م کلونو په موده کې ٤۳٪ زيات شوي، چې دليل يې د نوښتګرو اقتصادونو په صنعتي او توکي توليدي فعاليتونو کې پراختيا ده.

د ودانيو سکتور: يوازيني لوی سکتور دی چې اوږدمهاله کموالی لري، د ۱۹۹۰م په پرتله ٤٪ ټيټوالی،

خو له ۲۰۲۳م څخه ۱٪ اخراجات زياتوالی لري.

ترانسپورت: اخراجات د ۱۹۹۰م کال په پرتله ۷۹٪ لوړ شوي، چې د موټرو د زياتوالي او د هوايي سفر د پراختيا څرګندونه کوي. د ترانسپورت سکتور له ۲۰۰۵م راهيسې ۲۷٪ او له ۲۰۲۳ کال راهيسې ۱٪ وده کړې ده.

د سون توکو استخراج: اخراجات له ۱۹۹۰ کال راهيسې ۵۲٪، له ۲۰۰۵م کال راهيسې ۲٦٪، او له تېر کال راهيسې ۲٪ زيات شوي، چې دا د فوسيل سونګ د استخراج پر دوامداره فعاليتونو دلالت کوي.

کرنه او کثافات: له ۱۹۹۰م کال راهيسې په ترتيب سره ۲۵٪ او ٤٦٪ معتدله وده ښيي، خو د ۲۰۲۳م کال په پرتله ثابته پاتې شوې ده.

په ټوله کې، ټول سکتورونه له ۱۹۹۰م څخه تر ۲۰۲٤م پورې ٦۵٪ او د ۲۰۰۵ راهيسې ۳۰٪ زيات شوي، او د ۲۰۲۳–۲۰۲٤م تر منځ بيا ۱٪ زياتوالی ليدل کېږي.

۳-د نړۍ لوی اخراجوونکي يا خپروونکي (Top Global Emitters):

په ۲۰۲٤م کال کې لس لوی خپروونکي – چين، امريکا، اروپايي اتحاديه EU27، هند، روسيه، اندونيزيا، برازيل، جاپان، ايران او سعودي عربستان وه چې د نړۍ د شنو خونو ګازونو له ٦۰ سلنه څخه ډېر جوړوي.

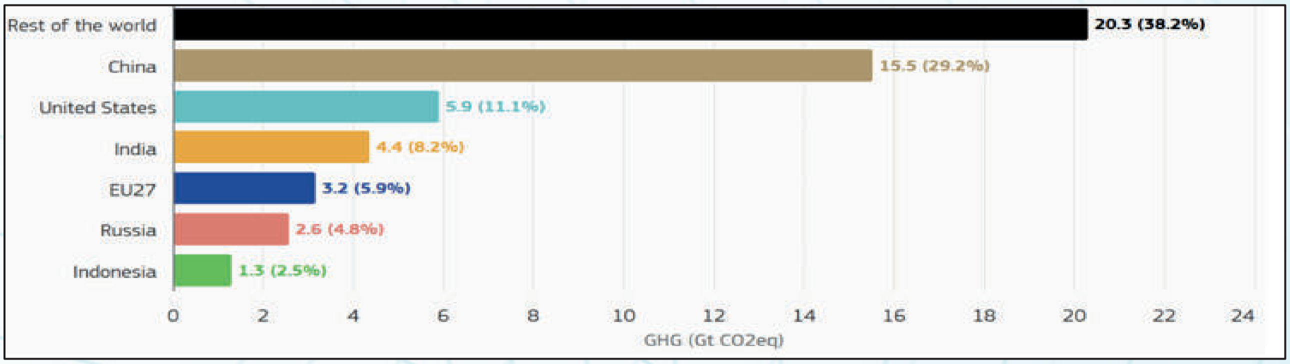

مهم بدلونونه:

• د اروپايي اتحاديې يا EU27 اوږد مهاله کمښت تر ټولو لويه کچه ترلاسه کړه، د ۱۹۹۰م کال په پرتله يې اخراجات ۳۵٪ کم کړل او له ۲۰۲۳م څخه تر ۲۰۲٤م پورې يې نور ۱.۸ سلنه کم کړل.

• د امريکا متحده ايالاتو اخراجات د ۱۹۹۰م کال په پرتله ۵٪ کم دي.

• روسيې له ۱۹۹۰م کال راهيسې اخراجات ۱٦٪ کم کړي دي.

• چين له ۱۹۹۰م کال راهيسې خپل اخراجات تر ځلورو چنده زيات کړي دي.

• هندوستان په همدې موده کې خپل اخراجات تقريبا درې چنده کړي دي.

• د لويو اخراجوونکو په منځ کې، اندونيزيا په ۲۰۲٤م کال کې تر ټولو لوړ نسبي زياتوالی (+۵٪) درلود.

دا رجحانات يا تمايلات د صنعتي شوو اقتصادونو او چټک ودې لرونکو پرمختيايي هېوادونو تر منځ د بېلابېلو لارو څرګندونه کوي؛ چېرې چې په صنعتي اقتصادونو کې اخراجات يا ثابت دي يا کمېږي، په چټک پرمختيايي هېوادونو کې بيا د انرژۍ غوښتنه په چټکۍ سره زياتېږي.

٤-ځمکه کارونه، د ځمکې کاروني بدلونونه، او ځنګلداري(LULUCF)

په نړيواله کچه، د LULUCF سکتور لا هم د CO_2 خالص جذبوونکي په توګه پاتې دی، چې په ۲۰۲٤م کال کې شاوخوا ۱.۳ ګيګا ټنه CO_2 معادل جذبوي، پرته له د ځنګلي اورلګېدني اخراجاتو.

خو:

• ځنګلونه پرې کول (Deforestation) ۳.۷ ګيګا ټنه CO_2 توليد کړل، چې د نړيوالو CO_2 اخراجاتو تر ۹٪ پورې ونډه لري.

• ځنګلي اورلګېدنې ۲.۱ ګيګا ټنه CO_2 معادل اخراج کړل، چې د ۲۰۲۳م کال په پرتله ټيټ دی، خو په هغو سيمو کې د اوږد مهاله اوسط څخه لوړ دی لکه: شمالي امريکا (کاناډا)، برازيل او بوليويا

• په EU27 کې د ځنګلي اورلګېدني اخراجات ټولټال ٤.۹ ميليون ټنه CO_2 معادل ول، چې پرتګال په ۲۰۱۷م کال راهيسې تر ټولو لوړ اخراج تجربه کړ.

دا موندنې د اقليم بدلون پر وړاندې د ايکوسيستمونو د زياتو زيانونو څرګندونه کوي او د ځنګلونو د ساتنې اهميت په ډاګه کوي.

۵-د افغانستان لپاره اغېزې او درسونه

که څه هم افغانستان په نړيوالو خپرونو کې ډېر لږ ونډه لري يعنې يوازې ۰.۰٦ سلنه، خو د اقليمي بدلون له خطرونو څخه تر ټولو زيان پذيرو هېوادونو کې شمېرل کېږي. نړيوال راپور د افغانستان لپاره لاندې درسونه وړاندې کوي:

Country	1990	2000	2005	2015	2020	2023	2024	2024 %
unit	Mton CO_2eq	Mton CO_2eq	Mton CO_2eq	Mton CO_2eq	Mton CO_2eq	Mton CO_2eq	Mton CO_2eq	% World Tot
EU27	4864.28	4468.66	4552.22	3885.94	3395.60	3222.52	3164.66	5.95
GLOBAL TOTAL	32249.90	35794.00	40919.60	48451.40	48962.10	52540.80	53206.40	100.00
Afghanistan	12.93	14.36	16.14	28.09	32.40	32.44	33.03	0.06
Albania	11.50	7.20	7.99	8.76	8.00	7.26	7.12	0.01
Algeria	132.00	153.68	158.96	228.83	233.83	258.94	252.70	0.47

٥.١ د نوي کېدونکو انرژیو پراختیا ته لومړیتوب ورکول: د برېښنا سکتور د خپرونو چټک زیاتوالی د فوسیلي سون توکو پر تکیه کولو پایلې نښيي. افغانستان د اوبو، لمر او باد پراخه سرچینې لري چې کولی شي له لوړ کاربن لرونکي پرمختګ څخه مخنیوی وکړي.

٥.٢ د انرژي د موثریت پیاوړتیا: د ودانیو سکتور یوازینی نړیوال سکتور دی چې د اوږدمهاله اخراجاتو کمښت ښيي. افغانستان هم کولی شي د مؤثره رڼاګانو، ښه عایق، عصري تودوخې سیستمونو، او د انرژي مؤثریت لرونکو ودانیزو طریقو څخه ګټه واخلي.

٣.٥ د ترانسپورټ سکتور عصري کول: سره له دې چې د نړۍ د ترانسپورټ اخراجات په دوامداره توګه زیاتیږي، افغانستان کولی شي د پاک ترانسپورټ پالیسۍ، عامه ترانسپورت پراختیا، د برېښنايي وسایطو کارول، او د وسایطو د کنټرول له لارې راتلونکی لوړوالی مهار کړي.

٥.٤ د ځمکې مدیریت او د ځنګلونو ساتنې پیاوړتیا: د LULUCF سکتور د نړۍ د کاربن د جذبونکي په توګه د اهمیت څرګندونه کوي، چې لاندې اقدامات ته اړتیا لري:

- د ځنګلونو بیا جوړولو پروګرامونه
- د اوبو حوضو ساتنه
- د ټولنې پر بنسټ د ځنګل مدیریت

دا اقدامات نه یوازې د اخراجاتو کمولو کې مرسته کوي، بلکې سیلابونه، وچکالي، او د خاورې د خرابېدو مخنیوی هم کوي.

٥.٥ د اقلیمي معلوماتو او څارنې د ظرفیت جوړول: لکه څنګه چې د نړیوالو احصایوي معلوماتو له لارې ښودل شوي، دقیق معلومات د پلان جوړونې لپاره اړین دي. افغانستان باید لاندې برخې پیاوړې کړي:

- د اخراجاتو څارنې سیستمونه
- د اقلیم معلوماتو راټولونه
- د وزارتونو ترمنځ همغږي
- د نړیوالو اقلیمي ژمنو لپاره د راپور ورکولو ظرفیت

٦. پایله

په ۲۰۲٤م کال کې د شنو خونو د ګازونو نړیوال زیاتوالی د نړیوالو ګډو هڅو او پیاوړو ملي تګلارو اړتیا نوره هم روښانه کوي. سره له دې چې ډیری هېوادونه خپل اخراجات کموي، خو نړیواله تولیزه اندازه د پرمختګ کوونکو اقتصادونو د لوړېدونکي انرژي د تقاضا له امله لا هم لوړیږي. د افغانستان لپاره دا راپور هم یو خبرداری او هم یوه موقع ده: که هېواد په نوي انرژي پانګونه وکړي، زیربناوې عصري کړي، د ځمکې مدیریت ښه کړي، او اداري ځواکمنې کړي، نو کولی شي یو مستحکم او ټیټ کاربن لرونکی راتلونکی جوړ کړي.

د نړۍ د خپرونو د تمایلاتو درسونه افغانستان ته یوه ارزښتناکه نقشه وړاندې کوي چې د وخت د حساسیت، مخکښ فکر او قاطعو اقداماتو اړتیا پیاوړې کوي .

سرچینې او مراجع

١ . د نړۍ د ټولو هېوادونو د شنو خونو ګازونو (GHG)اخراجاتو راپور – ٢٠٢٥م

د اروپايي کمېسیون د ګډو څېړنو مرکز(JRC) ، ٢٠٢٥م.

٢ . د انرژي انستیټیوټ(EI)
د نړۍ د انرژي احصایوي بیاکتنه ٢٠٢٥م
٣ – IEA. د نړیوالې انرژي اداره
د انرژي څخه د شنو خونو ګازونو اخراج – د ٢٠٢٤م کال چاپ
او د نړیوالې انرژي توازن ٢٠٢٤م، www.iea.org

د ټرونونو په رژیم کې د انعطاف راوستل

لیکونکی: استاد برکت الله "آریوبی"

پهٔ تېرپسې

په هر صورت نیپال به د خپلو سیندونو اوبه چې ډېرې نیپالیان ورپورې ترلي دي همداسې تسلیم نه کړي. هند او بنګله دیش د ستونزو سره سره بیا وتوانیدل د ۱۹۹۶م کال په اواخرو کې یوه معاهده لاسلیک کړي چې دواړه لوري د یوه پیچلي فورمول په اړه سره سلا شول. د اوبو جریان په کمې وخت خصوصاً د جنوري له لومړۍ تر مي ۳۱ مي نیټې پورې دواړه لوري د ۳۵۰۰۰ مترمکعب في ثانیه د اوبو کچه ساتي کچیري اوبه له دي هم ډېرېږي بیا دواړه لوري مکلفیت لري چې د ۱۰ ورځنیو دورو په بنه دا کچه هماغسې ثابته وساتي. همداراز دا معاهده د سارک سازمان تر چتر لاندې جامع د ستونزو او اختلافاتو رسیدګی حل او فصل وړاندېز کوي. د معاهدې امضاء پرمهال د دواړو هیوادونو مشرانو ډېر جدي رضایت ښکاره کاوه ځکه چې دواړو لوریو ایچ ډي دیوي ګوودا د هند لومړی وزیر او د بنګله دیش لومړی وزیره شیخ حسینه نزدي او دوستانه اړیکې سره درلودې (haftendorn, ۲۰۰۰).خو کهٔ چېرې د ګنګا سیند اوبه په جامع توګه مدیریت کېږي ټول ښکېل ملتونه به ګټه کوي. په وچه کې راګېر نیپال به بریښنا خرڅه کړي او همداراز هند به بحر ته لار مومي. په ورته وخت کې به هند او بنګله دیش هم د سیلابونو له زیانونو خوندي وي، بریښنا به ترلاسه کړي او د ځمکو خړوبولو لپاره به په مناسب وخت کې اوبه ترلاسه کوي. لیکن کهٔ چیرې ملتونه په ښتیني توګه همکاري سره ونه کړي د ګډ جامع مدیریت پراختیا چانس کمیږي. بنګله دیش په دې برخه کې د اقلیمي تغییراتو له کبله له سیلابونو، وچکالی د اوبو کمښت څخه خورا اغیزمن دی. سربېره پر دې د بحر د اوبو سطحې په لوړوالي هم دا هیواد ډېر اغیزمنونکی دی ځکه له یو اړخه یې ډېری سیمې تر اوبو لاندې کېږي او له بل لوري په هیواد کې یې د خاوري مالګینتوب کچه ډېرېږي. هند او بنګله دیش دواړه د نفوسو ډېروالي له کبله د طبیعي حوادثو څخه ډېر اغیزمنېدونکي ښکاري او دا چاره په سیمه کې د لا زیاتو خصوماتو او بې ثباتیو لامل کېدای شي.

د کلوراډو سیندیزه حوزه

دا سیندیزه حوزه له وایو مینګ لوړو څخه شروع کېږي، کلوراډو، اوتاوا او نیو مکسیکو څخه په عبور د نوادا، اریزونا، کلیفورنیا دښتو څخه تیریږي او د مکسیکو پولې څخه وروسته د کلیفورنیا خلیج ته بهیږي (Brown, ۲۰۱۲). دا اوبه د شمالي امریکا سیندیز سیستم په برخه کې د محلي خلکو د زراعتي او معیشتي موخو لپاره خورا اړینې دي. په بره کې پروت متحده ایالات په تاریخي لحاظ کلوراډو سیند خپل ابتدایي او ملي سیند بولي او انجنیران یې هڅه کوي چې بحر ته یې له تویدو مخه ونیسي او ګواکې له ضایع کېدو څخه یې مخنیوی کوي. ځینې مفسرین په دې باور دي چې کلوراډو نور سیند ځکه نه دی چې ګواکې په دې ۱۴۰۰ مایلي طول لرونکي سیند باندې ډېر بندونه او ذخیروي ساختمانونه جوړ شوي دي چې ټول جریان یې تنظیم کړی. (p.Fradkin, ۲۰۱۱)د کلوراډو سیندیزې حوزې پراختیا د تېرې پیړی په اوږدو کې هغه مهال پیل شوه چې د کلورنیا درې بزګرانو د «ټول امریکا کانال»[1]پروژې په ترڅ کې خپلو وچو خو حاصلخیزه ځمکو لپاره اوبه غوښتې. بزګرانو وار له مخه هم اوبه د کلوراډو سیند څخه د یو سنتي کانال پرمټ راګرځولې وې، لیکن کانال د مکسیکو پر خاوره پروت وو. له بزګرانو څخه مکسیکو کابو نیمي اوبه د دې لپاره اخیستې چې ګواکې کانال د دوی په خاوره کې موقعیت لري. (Brown, ۲۰۱۲) په ۱۹۲۰م کې د لاس انجلس وګړو هم د کلوراډو سیند څخه د ځنباک اوبو او اوبیزې بریښنا تولید په موخه استفاده پیل کړه. د کلوراډو سیند پورتنۍ برخه کې ایالتونو دا وګڼله چې د لاندې پرتو ولایتونو له لوري د اوبیزې چټکې پراختیا له کبله به دا ایالتونه د پخواني تخصیص یا تاریخي استفادې حق دعوه وکړي او په دې توګه به د راتلونکي لپاره د بره پرتو هیوادونو استفادې ته خطر متوجه کړي. په ۱۹۲۲م کې د سیندیزې حوزې پاسني ۷ ایالتونه سره راټول شول او د سیندیزې حوزې اوبو څخه د ګټې اخیستنې څرنګوالي په برخه کې یو ګډ تفاهم رامنځته کړ چې د پورتنیو او لاندینیو ایالتونو د تخصیص ونډه پکې معلومه کړې(act ۱۹۲۱) . دوی په خپلو منځونو کې سره اوبه ووېشلې او دا یې ګڼله چې ګواکې اضافي اوبه به پاتې شي چې بیا به مکسیکو ته په راتلونکي کې ورکړل شي. د داخلي ایالتونو ترمنځ د تفاهم پرمهال د مکسیکو او متحده ایالاتو ترمنځ د کلوراډو په هکله کومه رسمي معاهده نه وه منعقد شوې.

سره له دې چې طرفینو په دې اړه کلونه کلونه مذاکرات کړي وو او د کلوراډو پر سر اختلافات د دواړو ترمنځ د ریو ګرندي سیندیزې حوزې اختلافاتو شتون له کبله تر سیوري لاندې راغلي وو. په ۱۹۲۹م کې متحده ایالاتو مکسیکو ته د دې سیندیزې حوزې څخه ۰،۷۵ ملیون اکرفیټ اوبو ورکړې پیشنهاد وکړ چې کابو د دوی شته استفادې سره برابره وه لیکن مکسیکو د دې مقدار ٤ چنده زیاتې اوبو غوښتنه کوله. (Hudndley, ۲۰۱۲)په ۱۹۳۶م کې د هووار بند او په ۱۹٤۲م کې د ټول امریکا کانال پروژې په تکمیل سره امریکا نوموړې سیندیزه حوزه په خپل کنټرول کې راوسته. مکسیکو په دې اړه ډېر کم غوراوی درلود او مجبوره شوه چې د مذاکراتو میز ته کښېني او په پایله کې دواړو هیوادونو د کلوراډو ۱۹٤٤م کال تړون امضاء کړ.

د تړون سره سم مکسیکو ته په کال کې ۱،۵ ملیون اکرفیټ اوبهٔ ورکړل شوې دي چې د معاهدې د فېکس(تعیین شوې) جدول له مخې به ورته تسلیمیږي (treaty, ۱۹٤٤م). البته د فوق العاده او ډېرو شدیدو وچکالیو پرمهال کله چې د متحده ایالاتو له لوري استفاده کېدونکې اوبه یا کښت لپاره د پام وړ کچه اوبه کمې شي مکسیکو کې به هم په هماغه اندازه کمې اوبه ترلاسه کوي. چې دا مورد تر اوسه نه دی عملي شوی ځکه چې مکسیکو په هر حالت کې خپلې اختصاص شوې اوبه ترلاسه کړې دي. (Gleick, ۲۰۱۰م)کهٔ چېرې په یو اوبیز کال کې ډېرې اوبه ترلاسه کېږي ممکن مکسیکو تر ۱،۷ میلیون اکرفیټ اوبه ترلاسه کړي لیکن مکسیکو به د ۱،۵ ملیون اکرفیټ څخه د زیات حق دعوه نه کوي او په دې توګه متحده ایالات په تړون کې مکسیکو ته د اختصاص شویو اوبو څخه علاوه ټولې اوبه د ځان لپاره تخصیص کړې او تضمین کړې یې دي.

د ۱۹٤٤م کال تړون د دواړو هیوادونو ترمنځ د مصرفي استفادې (consumptive uses)او د سیند ګډه پراختیا باندې ډېر ټینګار کوي. دې دواړو هیوادونو موافقه کړې چې په خاوره کې به یې ذخیروي کارونه، انحرافي ساختمانونه او نور اوبخوړ سهولتونه رامنځته کوي چې له مخې یې مکسیکو ته د اوبو تحویلولو کې

1 - All-American Canal.
2 - International boundary and water commission
3 - The menutes becoming binding except where the specific approval of the two governments is required by any provision of the treaty.id.

سهولت او آسانتيا رامنځته شي. همداراز طرفينو هوکړه کړې چې په لاندېني کلوراډو کې د سيلابونو کنټرول چارې مخکې يوسې چې هر يو يې د جوړونې، عملي کونې او ساتنې مصارف پرغاړه اخلي (treaty, ۱۹۴۴م) . د معاهدې له مخې د دواړو لوريو له لوري د اوبو بين المللي کميسيون او پولې په نوم (IBWC)[۲] کميسون رامنځته شوی چې د کلوراډو او ريو ګرندي اړوند اوبو سرچينو ګډ مديريت په هکله موارد لري. د دواړو لوريو مشري، تخنيکي انجنيران/کميشنران کوي. کميسون د خپلو چارو ترسراوۍ په موخه پراخ واکونه لري چې د کارونو ترسره کولو لپاره پلانونه او برنامې تنظيموي، عملي او اجرا کوي يې. همداراز کميسون کولای شي د طرفينو د غوښتنې په صورت کې معلومات راټول او اړوند برخو کې لازم تصاميم ونيسي. کميسون کولای شي د اوبو سرچينو اړوند هر ډول اختلافاتو ته رسيدګي وکړي. کميسون صلاحيت لري چې د راتلونکو تغييراتو او وضعيت ته په کتو لازم تصاميم د عيارولو لپاره ونيسي او د صورت جلسې موارد عملي کولو په برخه کې لازم ګامونه اوچت کړي. که چيرې کميسون د ځينې موارده په اړه تصميم نيسي او صورت جلسه رامنځته کوي هغه به حکومتينو ته سپاري او که چيرې په ۳۰ ورځو کې د طرفينو له لوري نه تصوييبيږي نو صورت جلسه خود به خوده تصويب شوي حسابيږي[۳] همداراز د کلوراډو حقوقي رژيم مهمه برخه جوړوي. نوموړې معاهده د سيندیزې حوزې د اکوسيستم په اړه کوم ځانګړي موارد نه لري او نه هم د هغو اوبو کيفيت په اړه څه يکې ذکر دي چې مکسيکو ته ورکول کيږي. دا ستونزه هغه مهال جدي شوه کله چې متحده ايالاتو له لوري په ۱۹۶۰م کې مکسيکو ته د ورتلونکو اوبو مالګينتوب کچه کابو دوه برابره ډېره شوه او په دې اړه مکسيکويې بزګرانو ته د اوښتونکو زيانونو لګښت ۱۵۰ مليون ډالر اعلان شو . (Bulson, ۱۹۷۵م)د کلونو کلونو مذاکرې وروسته طرفين مکسيکو ته د ورتلونکو اوبو کيفيت په اړه يوې هوکړې ته سره ورسيدل. د ۱۹۶۵م او ۱۹۷۲م کلونو ترمنځ امريکا هوکړه وکړه چې مکسيکو ته به لا ډيرې اوبه خوشې کړي چې مکسيکو ته د ورتلونکو اوبو مالګينتوب ومينځي او همداراز متحده ايالاتو ومنله چې د ۲۴۲ صورت جلسې له مخې مکسيکو ته د ورتلونکو اوبو مالګينتوب کچه کنټرول کړي. له هغه راهيسې د مالګينتوب کچه کنټرول شوې او مکسيکو ته د نوموړي تفاهم له مخې د اوبو کيفيت هم په نظر کې نيول کيږي. ليکن د مالګينتوب ستونزه به دوامداره وي تر هغې چې د کلوراډو سيند څخه د کرنې لپاره ګټه اخيستل کيږي.د متحده ايالاتو اقدامات د برو پروت هيواد په حيث ډير مهم دي چې څنګه وکړای شي مسؤليت واخلي تر څو د خپلې خاورې څخه تېرېدونکو او مکسيکو(ښکته پروت هېواد) ته د تلونکو اوبو مالګينتوب کچه تر يوې کچې محدوده وساتي. د راتلونکو ستونزو او ننګونو سره د عيارولو په موخه د دواړو ترمنځ شته کميسيون د ظرفيت لوړول خورا مهمه مسئله ده چې د اقليمي تغييراتو په شان مسائلو سره ځان متعادل کړي. سره له دې چې يوې مهمې ستونزې د دا ډول پراختيا ستونزه جدي کړې ده هغه د فوق العاده وچکالی مسئله ده او په دې ترون کې د نوموړې وچکالي حالاتو سره د تطابق او په دې اړه کوم موارد نه دي ذکر شوي چې د ورته حالاتو رامنځته کېدا په صورت کې به څه ډول برخورد کيږي او د کلوراډو سيندیزې حوزې جريان به څنګه تنظيميږي. يوې څېړنې مونډلې چې په راتلونکې کې به په دې سيندیزه حوزه کې د تودوخې درجه لوړيږي چې ورسره به د کلوراډو سيندیزې حوزې جريان ۲۹ سلنه کميږي . (waggoner, ۱۹۸۳م) د سيندیزې حوزې کابو دربيمه حصې اوبو جريان کموالی به په سيمه منفي اغيز وکړي څکه چې وار له مخه دا سيمه په جدي توګه د کلوراډو سيندیزې حوزې اوبو پورې تړلې ده. متحده ايالات به هڅه کوي چې د فوق العاده وچکالی پرمهال په تناسبي توګه د مکسيکو ته تلونکی جريان کم کړي مکسيکو به په دې اړه اعتراض کوي او يوازې د لندمهاله ستونزې په توګه يې ممکن وزغمي ليکن د اقليمي تغييراتو په اړه اوږدمهال لپاره يې تحمل ورته ستونزمن کار دی. ممکن په هر حالت کې مکسيکو ۱،۵ مليون اکرفيت خپل حق وغواړي پرته له دې چې په اوږدمهال کې د مکسيکو جريان خومره اغيزمنيږي. که پايله هرڅه وي د متحده ايالاتو او مکسيکو هيواد دواړو توانايي د يوې رضايت بخشه هوکړې ته د رسيدنې په پار په شدت سره آزمايل کيږي.

1. act, c. r. (1921). *colorado river compact act,42 stat.171(1921).*
2. B.GODANA. (1985). *African shared water resources: legal and institutional aspects of the nile, niger and senegal river systems.*
3. Brown. (2012). climate variability and the colorado river impact:imlecations for responding to climate change,. *journal of hydrology*, 11-12.
4. Bulson. (1975). *colorado river salinity problem: has a solution been found?* ٩th internatioanal law,283.
5. Gleick. (2010). *Gleick supra note 42, at 27.*
6. haftendorn, H. (2000). water and international conflict,. *third world quarterly, 21:1*, 51-68.
7. Hudndley. (2012). *hundley, supra note 163.at 26.*
8. Islam. (2012). *the gangas water dispute: an appraisal of a third-praty settlement,27.*
9. J.starr&D.stoll. (1988). *climate change and US foreign policy options in the upper nile river basin.*
10. J.waterbury. (1979). *hydropolitics of the nile vally.*
11. Kaye. (1989). *resources and rights.* at 19,22.
12. Lwehabura. (2011). *cooperation in the management and developments of kagera river basin.* UN department of technical cooperation for development.
13. M.Janis. (1988). *An introduction to international law.*
14. note, H. s. (2011). *the bhagirathi, the gangas first major distributry, is heavily silted, with a natural flow only in the rainy season.* 111,at711.
15. p.Fradkin. (2011). *supra note 164.*
16. Recent development, i. a. (1978). *Gangas water treaty, bangladish indai,19 Harv.708.*
17. service, o. N. (١٩٨٥). *Bangladish demands shard of common river water with indai.*
18. starr. (1985). Egypt is african and its principle problem is water. *intl herald tribune*.
19. treaty, c. (1944). *article 13 of colorado treaty.*
20. UNFAO. (1978). *legislative study no 15, systematic index of international water resources treaties.*
21. waggoner, R. a. (1983). *effects of a corbon dioxide-induced climate change on water supplied in western united states,.* board on atmospheric science and climate national reasearch council.

برف

تهیه و ترتیب توسط: انجنیر روح الله بیگی

برف چیست؟

برف یکی از نعمات الهی و پدیده‌های جوی طبیعی است، که در اکثرمناطق جهان بخصوص در فصل زمستان میبارد و مشاهده می‌شود. همچنان برف به دانه‌های باران منجمد شده گفته می‌شود که از کریستال‌های یخ شکل می‌گیرند و در ابرهای سرد در فضأ تشکیل می‌شوند. این دانه‌ها وقتی به زمین می‌رسند، به صورت توده‌های نرم و سفید بر روی زمین می‌نشینند، و به تدریج تبدیل به لایه‌های ضخیم برف شده بلاخره ذوب میگردند و به جریانات آب مبدل میگردند

بارش برف

برف از جمله عناصر اقلیمی بوده و بشکل باران منجمد میبارد، و بارش برف که به شدت آن بستگی دارد و به سه نوع صورت میگیرد ملایم، متوسط و سنگین. هم چنان بارش برف نظر به وضعیت درجه حرارت و سردی مربوط میشود که اگر درجه حرارت در هوا بسیار سرد باشد برف خشک میبارد و اگر درجه حرارت درهوا کمتر سرد باشد درینصورت برف تر میبارد که این حالات برف در کشور ما برف خشک که اکثراً در اوایل فصل زمستان واقع میشود و برف تر در اواخر فصل زمستان واقع میشود. چنانکه تشریح نمودیم این وضعیت مربوط به درجه حرارت در هوای کشور میشود. برف به دلیل اینکه با گذشت زمان به آب تبدیل خواهد شد، از اهمیت بیشتری نسبت به باران برخوردار است.

رنگ برف

برف بصورت عموم رنگ سفید دارد، ولی جالب است که بدانیم برف به رنگ‌های دیگری نیز می‌بارد. به دلیل بازتاب دادن تمامی نورها (سرخ الی بنفش) به رنگ سفید مشاهده می‌کنیم. قابل یاد آوریست که نور سفید (مثل نور آفتاب) ترکیبی از همه رنگ‌هاست، اگر جسمی نور را دریافت کند و همه رنگ‌ها را بازتاب بدهد، چشم ما آن را سفید می‌بیند و اگر جسمی همه نور را جذب کند و هیچ رنگی را بازتاب ندهد، ما آن را سیاه می‌بینیم . اما در بعضی از نقاط جهان به دلیل موجودیت انواع و اقسام آلوده کننده های طبیعی مانند گرد و غبار و یا انواع و اقسام آلوده کننده های صنعتی مانند دود و مواد های کیمیاوی در هوا، برف به رنگ‌های خاکستری، نیمه سبز، کمی آبی و حتی اندکی سرخ نیز دیده می‌شود. چراکه هنگام بارش برف این آلودگی‌ها با آن مخلوط می شوند و ما آن را رنگی می‌بینیم.

تشکیل برف

برف زمانی تشکیل می‌شود، که در جوّ بالا درجه حرارت به زیر صفر درجه سلسیوس (۰°C) برسد، بخار آب موجود در هوا به صورت مستقیم (بدون تبدیل به آب مایع) به کریستال یخ تبدیل شود، این کریستال‌های یخی کوچک، در اطراف ذرات گرد و غبار یا نمک هوا شکل می‌گیرند. سپس این بلورهای یخی به هم می‌چسبند و دانه‌های برف (Snowflakes)را تشکیل می‌دهند.

معمولاً این دانه ها از کریستال‌های یخ شش‌ضلعی و اشکال مختلف ساخته شده‌اند، که شکل آنها بستگی به دما و رطوبت محیط دارد، تقریباً دانه های برف کاملاً شکل یکسان ندارند، بصورت عموم ساختار بلوری برف همیشه شش‌ضلعی است، چون مولکول‌های آب وقتی منجمد می‌شوند به شکل شش‌ضلعی منظم کنار هم قرار می‌گیرند.

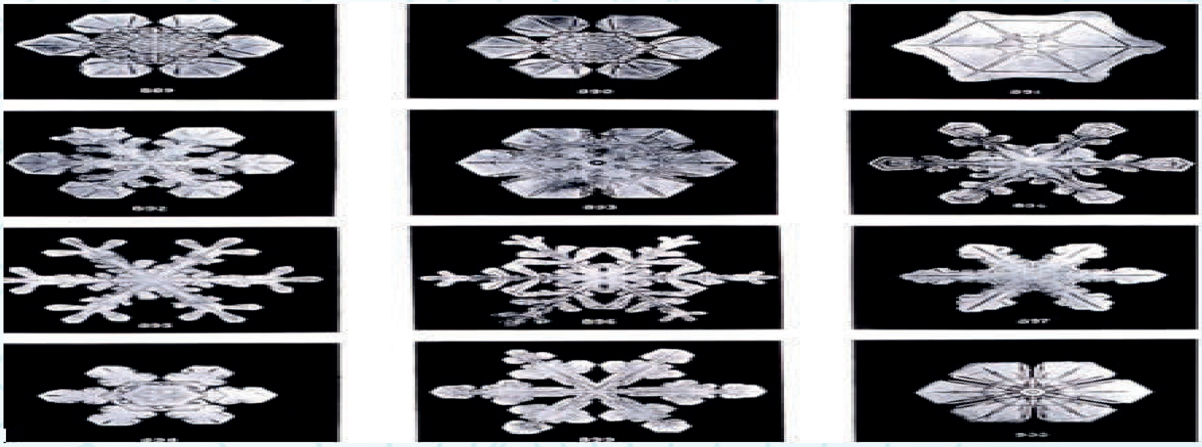

انواع برف

برف‌ها می‌توانند انواع مختلفی داشته باشند که بسته به شرایط جوی و نوع بلورهای یخی به‌وجود آمده باشد، شکل‌ها و ویژگی‌های متفاوتی دارند. از جمله انواع مختلف برف می‌توان به:

- **برف دانه‌ای** :زمانی که دانه‌های برف بزرگ و نرم هستند.
- **برف فشرده** :برفی که تحت فشار قرار گرفته و دانه‌های آن فشرده و کوچک‌تر شده‌اند.
- **برف ریزشی** :زمانی که برف به سرعت و در مقادیر زیاد می‌بارد.
- **برف خزانی** :برفی که در خزان می‌بارد و معمولاً کوچک و مانند برنج است.

فواید برف

برف ذخیره آب جامد محسوب می‌شود و منبع بسیار مهمی برای تأمین آب شیرین به‌شمار می‌رود. برف به خاطر اینکه رفته‌رفته به آب تبدیل می‌شود اهمیت بیش‌تری نسبت به باران دارد. چون برف محتوی مقدار زیادی هواست، و ضعیف ساز برای گرمی شناخته می‌شود. به‌همین علت پوششی از برف می‌تواند سبزی‌های در حال خواب مزارع را محافظت کند و یا از درختان در مقابل سرمای بیش از حد نگه‌داری کند و اسکیموها را در ساحات برفی امان دهد. در حقیقت برف بزرگ‌ترین پشتوانه بر زندگی بشر در قسمت آشامیدن، زراعت، آبیاری و ادامه حیات است.

خسارات ناشی از بارش برف

این حقیقت را نباید از نظر دور داشت که ، در روزهای برفی چشمان ما ، ممکن است به شدت آسیب ببینند، و یا بارش برف می‌تواند باعث مسدود شدن راه ها ، ایجاد سیلاب ها و برفکوچ ها و بسیاری مسائل دیگر باشد. همه ساله تعداد زیادی از جانداران و حتی انسانها ، بخاطر سرمای شدید و بارش برف ، جان خود را از دست می‌دهند، موترها دچار تصادف می‌شوند و تعدادی از خانه‌ها نیز ویران می‌گردند..

برف در مناطق مختلف جهان

تحقیقاتی که توسط ارگانهای معتبر بین المللی صورت گرفته است نشان میدهد که درمناطق قطب شمال یا نیم کره شمالی اکثراً برف باری ها صورت میگیرد، اما در قطب جنوب یا نیم کره جنوبی برف باری ها به ندرت صورت میگیرد یا هیچ نمی بارد. طوریکه در شکل نشان داده شده است. بطور کلی برف:

- در مناطق قطبی (مثل قطب شمال و قطب جنوب) برف به‌طور دائمی وجود دارد و تمام سال بر روی زمین می‌ماند.
- در مناطق کوهستانی و سردسیر، برف به‌طور فصلی می‌آید و در زمستان‌ها زمین را پوشش می‌دهد.
- در مناطق گرمسیری، برف نادر است و فقط در ارتفاعات کوهستانی مشاهده می‌شود.

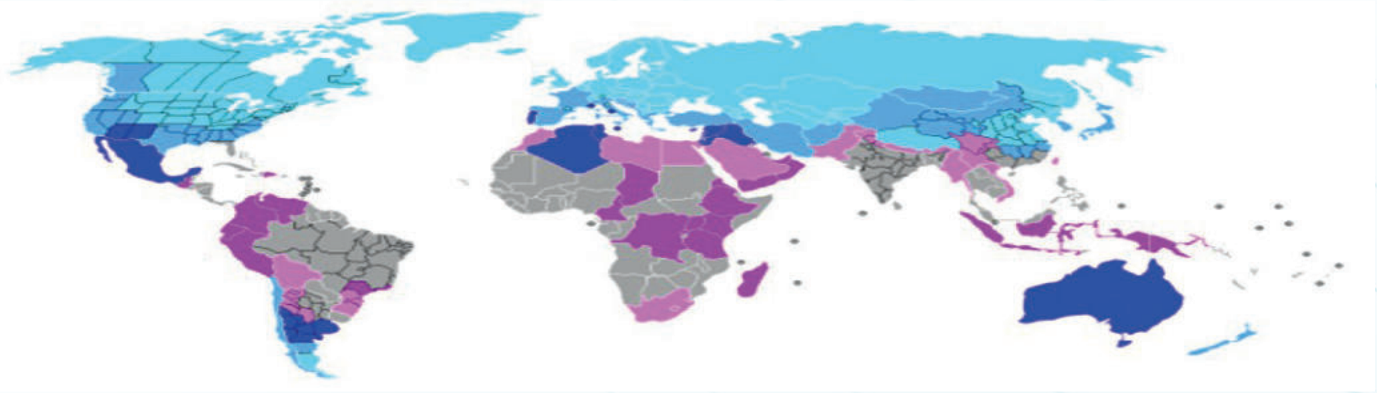

نقشه کشورها بر پایهٔ بارش برف ▢ برف در همهٔ مناطق ▢ برف در همهٔ مناطق ▢ برف در زمین‌های زیر ۵۰۰ متر از سطح دریا اما نه در همهٔ مناطق (به‌ویژه در مناطق ساحلی یا بیابانی) ▢ احتمال برف در زمین‌های زیر ۵۰۰ متر از سطح دریا، اما به ندرت ▢ برف تنها در زمین‌های بالای ۵۰۰ متر از سطح دریا ▢ برف تنها در زمین‌های بالای ۲۰۰۰ متر از سطح دریا ▢ بدون برف

اثر ات منفی برف

با توجه به تغییرات اقلیمی، بارش برف در برخی مناطق تغییر کرده‌اند. در برخی از نقاط، برف کم‌تر باریده و در برخی دیگر، بارش برف بیشتر شده است. این تغییرات می‌توانند تأثیرات زیادی بر منابع آب و اکوسیستم‌ها داشته باشند.

اثرات منفی:

- جاده‌ها بسته می‌شوند، تصادف‌ها زیاد می‌شود، و رفت و آمد سخت می‌شود.
- در کوهستان‌ها، برف انباشته ممکن است با حرکت ناگهانی پایین بیاید و جان انسان‌ها را تهدید کند.
- افتادن روی یخ، سرمازدگی، و بیماری‌هایی مثل سرماخوردگی، آنفلوانزا و ذات‌الریه.
- برف سنگین ممکن است لین برف و تأسیسات را تخریب کند.

اثر ات مذبت برف

برف در محیط زیست به اکوسیستم‌ها کمک می‌کند تا آب مورد نیاز خود را در بهار و تابستان‌ها از ذوب شدن برف‌ها دریافت کنند. همین طور برف پوشش گرم و محافظ برای گیاهان و حیوانات در فصل سرد سال است.

همچنان برف می‌تواند بر زندگی روزمره انسان‌ها تأثیر زیادی بگذارد، از جمله مشکلات حمل‌ونقل، سرمای شدید و خطرات بهمن. در عین حال، برخی افراد از برف برای تفریح و ورزش‌هایی مثل اسکی، اسنوبورد و شبیه به این‌ها استفاده می‌کنند.

په تخنیک کې د کود او ستندرد تر منځ توپیر

لیکونکی: انجنیر همت الله امین زی

کود او ستندرد دوه هغه لغتونه دي، چې په انجنیري کې ډېر کارېږي. ددې دواړو تر منځ توپیر کول ډېر مهم دي.

کود Code

کود د هغو اصولو او مقرراتو یا هم تعریفونو سېټ دی، چې وروسته له څو لسیزو تجربو، قضاوتونو او عملي کارونو د یو مشخص تولید، خدمات، تخنیکي موضوع د روښانتیا او تشریح لپاره تر ټولو کمو ځانګړتیاو په توګه مینځ ته راغلي دي.

د بیلګې په توګه د ودانیو نړیوال کوډونه (IBC) د ودانیو په جوړونه کې د اور پروړاندې د ودانۍ خوندیتوب او د اور د مخنیوي تدابیر ضرور ګرځولي

ستندرد Standard

ستندرد د تشریحي اصولو، پروسو، پروسیجرونو او لارښوونو یو سېټ دی، چې له ازمایښتونو او مشخص کولو وروسته د یو ځانګړي محصول، خدماتي کار، تخنیکي موضوع د تولید لپاره د ورکولو شوو غوښتنو او ځانګړتیاو سره سم د کود لخوا منل شوي، یو ښه او تجربه شوی تمرین شمیرل شوی.

د بیلګې په توګه (په ودانیو کې د اور خوندیتوب او مخنیوي سیستم) تقریبا په نړۍ کې ټول هیوادونه په ودانیو کې د اورخوندیتوب او مخنیوي د سیستم د غوښتنې د پوره کولو لپاره خپل خپل ستندردونه لري.

په روسیه کې کیدای شي ددې لپاره یوه تګلاره غوره شوې وي، په هند کې بله او په فرانسه کې بله لاره غوره شوې وي.

هر ستندرد د اور د مخنیوي او خوندیتوب لپاره مشخص سیستم وړاندیز کوي، چې دا غوښتنه پرې پوره شي، نو ویلی شو چې کیدای شي د یو مشخص کار لپاره بېلا بېل ستندردونه وکارول شي خو د یو مشخص کود غوښتنې پرې تر لاسه شي.

په ساده ډول که ووایو، کودونه هغه تر ټولو اصغري غوښتنې او ځانګړتیاوې دي چې مستقیما د بشري ژوند او مدنیت په اساس ضرور دي او ستندردونه هغه تخنیکي لارې دي د کوم په واسطه چې دا غوښتنې او اړتیاوې پوره کیږي.

کودونه د قانون تکمیلونکي اسناد دي او ستندردونه هغه کړنلارې چې کود غوښتنې پرې پوره کیږي.

کودونه په اصل کې یو شمیر ژمنې دي او ستندرد هغه لارې مشخص کوي چې دا ژمنې پرې پوره کیږي. کود مقررات او اصغري غوښتنې دي او ستندرد د هغې د لاس ته راوړلو لپاره تخنیکي سپارښتنې، لارښونې او مشخصات دي.

د کود او ستندرد یادې بیلګې په دې ډول توضیح کولای شو، د بیلګې په توګه که ساکنه برېښنا په پام کې ونیسو، دا د موادو په مینځ یا په سطحه یا په منځ کې ناانډوله برېښنایي چارجونه دي. دا چارج تر هغه وخته پاتې کېږي، تر څو وکولای شي چې د برېښنایي جریان یا برېښنایي اخراج په واسطه وړاندې حرکت وکړي.

ساکنې برېښنا ته د جارې برېښنا سره د توپیر له امله نوم ورکړل شوی، په داسې حال کې چې یو برېښنایي چارج د برېښنایي لېږدونکي یا فضا په مټ چلېږي او انرژي لېږدوي.

کله چې دوه سطحې سره په اړیکه کې کېږي او یو بل سره یوښلي او جلا شوې وي، نو ساکن چارج

منځ ته راتللی او لږ تر لږه یوه سطحه د برېښنايي جريان په وړاندې زيات مقاومت کولای شي (او په همدې بنسټ دا يو برېښنايي خنډ دی/هغه اله چې انرژي ته اجازه نه ورکوي چې تېره شي).

د ساکنې برېښنا اغېزې ډېرو خلکو ته معلومې دي، ځکه خلک کولای شي بڅرکي (انګار) محسوسولای شي، اورېدلی شي او ان ليدلی شي، ځکه کله چې يو ستر برېښنايي هادي ته نژدې راوړل کېږي، نو اضافي چارج يې بې اغېزې کېږي (د بېلګې په ډول د ځمکې لاره)، يا يوه داسې سيمه چې د مخالف لوری (مثبت وي که منفي) اضافي چارج ولري.

د ساکنې صدمې (د برېښنايي انرژي نا انډولتيا) پېژندل شوې پېښه – په خاص ډول يو الیکټروستيټيک چارج اخراج د چارج د بې اغېزې کېدو له امله منځ ته راځي.

دغه راز مواد له داسې اتومونو څخه جوړ وي، چې عموماً له برېښنايي اړخه بې پرې وي، (مساوي الیکټرونونه او پروټونونه لري)، ځکه دوی د مثبتو چارجونو (د دوی په هسته کې پروټونونه) او منفي چارجونو (د هستې څخه شا اوخوا پوښ کې الیکټرونونه) مساوي شمېر لري.

د ساکنې برېښنا ښکارنده د منفي او مثبتو چارجونو جلا کېدو ته اړتيا لري. کله چې دوه مواد په اړيکه کې وي، شوني ده چې له يوې مادې څخه بلې ته الیکټرونونه حرکت وکړي،

کوم چې په يوه ماده د مثبتو چارجونو زياتوالی او په بله ماده مساوي منفي چارجونه پاتې کېږي. کله چې مادې سره جلا شي، دوی د چارجونو دا ناانډولي له ځانه سره ساتي.

دا چې د مادو تر منځ د اړيکې له امله الیکټرونونه سره تبادله شي؛ په کمزورې سره نښتي الیکټرون لرونکي مواد، دا الیکټرونونه له لاسه ورکوي، په داسې حال کې چې د بهرني سپر (پوښ) لرونکي مواد دا الیکټرونونه تر لاسه کوي. دا د ټريبواليکټريک اغېز په نوم پېژندل کېږي او د دې

په پايله کې يوه ماده منفي چارج او بله مثبت چارج خپلوي.

کله چې په ماده باندې دا چارج او تضاد يو ځل جلا شي، بيا په ټريبواليکټريک لړی کې په نسبي موقعيتونو پورې اړه لري. ټريبواليکټريک اغېز د ساکنې برېښنا بنسټيز لامل دی، لکه چې د هرې ورځې په ژوند او د عامو عالي ليسو د ساينس په ښودلو کې ليدل کېږي، په کومو کې چې د بېلا بېلو موادو يو ځای سره مږل شامل وي (لکه له يو اليکټريک ډنډې سره د وړی مږل/سولول).

د اړيکې له امله د چاج جلا کېدل ستاسې د ويښتو د ودرېدو لامل ګرځي او «ساکن يوځای کېدو» لامل ګرځي (د بېلګې په ډول کله چې يوه پوکانۍ له وېښتو سره وسولول شي، نو وېښتان منفي چارج اخلي؛ کله چې له دېوال سره نژدې وي، چارج شوې پوکانۍ په ديوال کې شته مثبت چارج شويو ذرو په لور کش کېږي او شوني ده چې له هغې سره ونښلي، داسې ښکاري چې د جاذبې قوې سره ځوړند دی).

همدا شان د فشار له امله د چارج جلا کېدل پلې شوی ميخانيکي فشار د ځانګړي ډول کريسټايل او سيراميکس ماليکولونو کې د چارج جلا کېدل پيدا کوي.

يا د تودوخې له امله د چارج جلا کېدل تودوخه د ځانګړو موادو په اتومونو يا ماليکولونو کې د چارج جلا کېدل منځ ته راوړي. ټول پيرواليکټريک مواد پيزواليکټريک هم دي، چې د تودوخې او فشار د غبرګون اتومي يا ماليکولي خصوصيتونه يو له بل سره نژدې اړيکه لري.

د چارج له امله د چارج جلا کېدل يو چارج شوی شی چې له برېښنايي اړخه بې پرې شي ته نژدې راوړل شي، په بې پرې شي کې د چارج د جلا کېدو لامل ګرځي. د همدې تضاد چارجونه په شا تمبول کېږي او د مخالف لوري چارجونه راکش کېږي.

له دې امله چې د برېښنايي چارج د تعامل له امله منځ ته راغلی طاقت د واټن په زياتېدو سره په چټکی غورځېږي، له همدې امله نږدې (مخالف

لوری) چارجونو اثر ډېر وي او دواړه شيان د راکش کېدو قوت محسوسوي. اغېز هغه مهال تر ټولو زيات څرګند وي، کله چې بې پرې شی (جسم) يو برېښنايي لېږدونکی (هادي) وي، ځکه دې حالت کې چارجونه ډېر ازاد وي چې په شا اوخوا کې حرکت وکړي.

د يو داسې شي يوه برخه په احتياط سره په ځمکه ايښودل چې د چارج له امله يې چارج جلا شوی وي، په دايمي ډول اليکټرونونه لرې کولای يا زياتولای شي، په داسې حال کې چې شی د ټول دايمي چارج سره پاتې کېږي. دا پروسه د Van » de Graaffجنراتور« د کار لپاره اړينه ده، دا يوه داسې اله ده چې عموماً د ساکنې برېښنا د اغېزو د څرګندولو لپاره کار څخه اخيستل کېږي.

له ساکنې برېښنا سره اړونده بلکه اليکټروستاټيک اخراج، يا يواځې د ساکنې برېښنا له خارجېدو څخه منځ ته راځي، ځکه اضافه شوی چارج د چارجونو د جريان يا شا اوخوا اطرافو څخه بې اغېزې کېږي.

د برېښنايي جټکې احساس د اعصابو د تحريکولو څخه منځ ته راځي، ځکه چې په انساني بدن کې بې اغېزې جريان بهېږي. په يو شي باندې د ساکنې برېښنا په توګه زېرمه شوې انرژي د شي اندازې او د هغې برېښنايي ظرفيت، ولتاژ له کوم څخه چې دا چارج کېږي او شا اخوا وسيلې د برېښنا ضد ثبات ته په کتنې سره مختلف وي. په حساسو برېښنايي وسايلو د ساکنې برېښنا د خارجېدونکې مادې اغېز د نمونې جوړولو لپاره، يو انسان د ۱۰۰ پيکوفراډز د کپيسيټر په توګه ښودل کېدای شي، کوم چې له ۴۰۰۰ څخه تر ۳۵۰۰۰ ولټه ولټاژ پورې چارج کېدای شي. کله چې يو شی لمس کړي، نو انرژي د يو مايکروسيکنډ څخه هم په کم وخت کې خارج کېږي. که څه هم ټوله انرژي کمه ده، د مليجولز د ترتيب پر بنسټ، دا بيا هم حساسو برېښنايي وسايلو ته زيان رسولای شي. لوی شيان زياته انرژي زېرمه کوي، کومه چې شوني ده نېغ په نېغه د انسان سره د اړيکې پر مهال زيان رسونکې وي، يا شوني ده داسې يوه سپرغۍ پيدا کړي چې اور اخيستونکی ګاز يا ايرې هم بدلولای شي.

په ۱۴۰۳ هـ ل کال کې د کابل ښار د ځمکې لاندې اوبو د وضعيت ارزونه

ليکونکی: انجنير عزيزالرحمن "عزيز"

لنډيز

اوبه د ژوند د دوام او د بشري ټولنو د پرمختګ بنسټ دی. د ځمکې لاندې اوبو زېرمې د افغانستان په څېر د وچ اقليم لرونکو هېوادونو د ښتاک، کورنۍلګښت، کرنې او صنعت لپاره تر ټولو مهمې سرچينې دي .

د کابل ښار د هېواد په مرکز کې ځای لري او د ښار د ٤.٦ میلیونه وګړو د اړتیا ډېره برخه د ځمکې لاندې اوبو له سرچينو پوره کېږي. د اقليم بدلون، د نفوس ګړ ميشت کېدل، ښاري پراختيا او د اوبو بې دريغه رااېستلو د اوبو سطحه په بې‌ساري کچه ټيټه کړې ده. د کابل ښار درې ګونه اصلي اوبه لرونکي پوړونه (اکويفيرونه) د سخت کمښت سره مخ دي او کلنی منفي توازن يې شاوخوا تر ۸۹ ميليونه متر مکعب رسيدلی دی. د بحران ځرګنده نښې د څاګانو وچېدل او د اوبو رسونې ستونزې دي. د مقالې په پای کې سپارښتنې عاجلې او اوږدمهاله حل لارې لري، لکه د خلکو پوهاوی، د غيرقانونې څاګانو کنټرول، د باران اوبو راټولول، مصنوعي تغذيه،د اوبو لېږد، بندونه جوړول، او د څارنې شبکو پراختيا. پايله دا ده چې د کابل ښار د ځمکې لاندې اوبو دوامداره مديريت د اقليمي او بشري فشارونو د کمولو لپاره حياتي ارزښت لري.

د څېړنې ساحه او اقليمي شرايط

د کابل ښار د افغانستان په مرکزي برخه کې موقعيت لري چې شاوخوا د ۱۰۲۸ کيلومتره مربع مساحت په لرلو سره د ٤.٦ ميليونه وګړو استوګنځی دی. دغه ښار د هندوکش غرونو په لمنو کې په شاوخوا ۱۸۰۰ مترو لوړوالي موقعيت لري. د کابل اقليم نيمه وچه بڼه لري، د ژمي اورښتونه د دې ښار د اوبو د زېرمو لپاره حياتي رول لري او ورپسې او د اوړي وچ موسم بيا د اوبو له اړخه ستونزمن وي. دا ښار منځ مهاله اورښتونه لري چې کلنۍ کچه يې له ۳۰۰ تر ٤۰۰ ميلي‌مترو رسېږي او د ځمکې لاندې اوبو د طبيعي تغذيې اصلي سرچينه ده. په وروستيو کلونو کې د اورښت کموالی او د سطحي اوبو د زېرمو نشتون د اوبو توازن ډېر ګډوډ کړی دی.

جيولوجي او جيومورفولوژي

د کابل جيولوجي له پخوانيو جيولوجيکی دورو تر معاصرو رسوباتو پورې غځېدلې ده. د پرې‌کامبرين دورې کلکې او لږ نفوذ لرونکې ډبرې شتون لري، چې د اوبو د تېرېدو وړتيا يې ډېره کمه ده. برعکس په هـــموارو سيـــمو کې د څلـــورمې دورې (Quaternary)آلووياله رسوبات د جغل، ريګ او خټو له طبقو جوړ دي چې د اوبو د نفوذ لپاره مناسب شرايط برابروي. همدا رسوبات د کابل د ښار درې اصلي (پغمان–دارالامان، لوګر او شمال) اکويفيرونه جوړوي اما په تاسف سره چې اکثرا د طبقې وچې شوې او يا هم د وچېدو سره مخ دي.

د جيومورفولوژي له نظره، کابل ښار د غرونو ترمنځ پرته دره ده چې د لويديځ او جنوب لوريو څخه ختيځ ته اوبه بهېږي. د لوړو سيمو او ټيټو واديو ترمنځ اوبو د حرکت لورى ټاکې، او د ځمکې لاندې اوبو جريان له لوړو سيمو (د تغذيې ساحو) څخه ټيټو برخو (د تخليې سيمو) ته واقع دی.

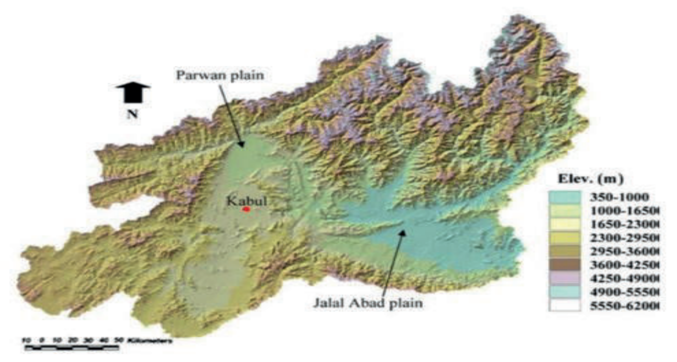

جيومورفولوژي نقشه

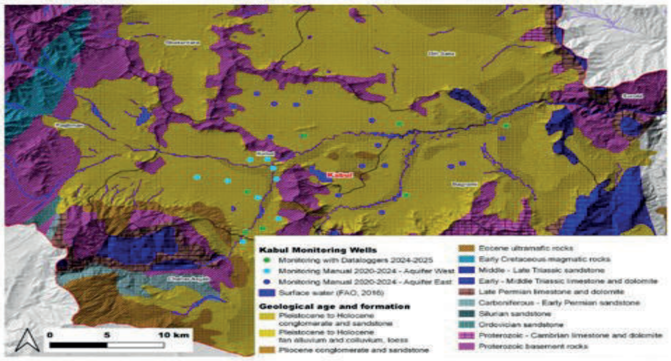

جيومورفولوژی نقشه

د ځمکې لاندې اوبو اوسنی حالت

د کابل ښار د اوبو د اړتيا ډېره برخه د ځمکې لاندې اوبو له سرچينو څخه پوره کېږي، خو په وروستيو کلونو کې د اقليم بدلون، د نفوس زياتوالی، ښاري پراختيا، او د اوبو بې‌ځايه استخراج د دې لامل شوي چې د اوبو سطحه په بې‌ساري ډول ټيټه شوې او د يوه جدي چاپېريالي ګواښ بڼه يې غوره کړې ده.

د څارنيزې شبکې د معلوماتو له مخې، په ۱۴۰۳ کال کې د کابل ښار د ډېرو سيمو د ځمکې لاندې اوبو سطحه د خطر زون ته رسېدلې ده. د خيرخانې سيمه، چې د کابل ښار د ۱۱ مې ناحيې برخه ده، د اوبو ژوروالی يې تر ۱۲۱ مترو رسېدلی، او د پايتخت تر ټولو بحراني سيمه ګڼل کېږي. په مقابل کې د ښار مرکزي سيمې، چې د لوګر اکويفير برخه جوړوي تر ۲۵ مترو په ژوروالي سره د نسبي ښه والي حالت لري، خو د جنوب‌ختيځو سيمو ژوروالی بيا تر ۱۱۰ مترو پورې رسېدلی دی. د پغمان–دارالامان اکويفير هم د اوبو له سخت کموالي سره مخ دی او د اوبو سطحې اعظمي ژوروالی له ۸۰ تر ۹۵ مترو پورې ټيټ شوی دی.

د يوه کال په اوږدو کې په منځنۍ کچه د اوبو سطحه تر ۳ مترو راټيټه شوې، خو په ځينو بحراني سيمو کې بيا تر ۱۸ مترو پورې هم رسېږي. د اوبو د تغذيې او تخليې د انډول تحليل ښيي چې د اوبو کلنی منفي توازن شاوخوا ۸۹ ميليونه متر مکعب اټکل شوی، چې دا د طبيعي تغذيې په پرتله د اوبو رااېستلو بېسارې لوړه کچه څرګندوي.

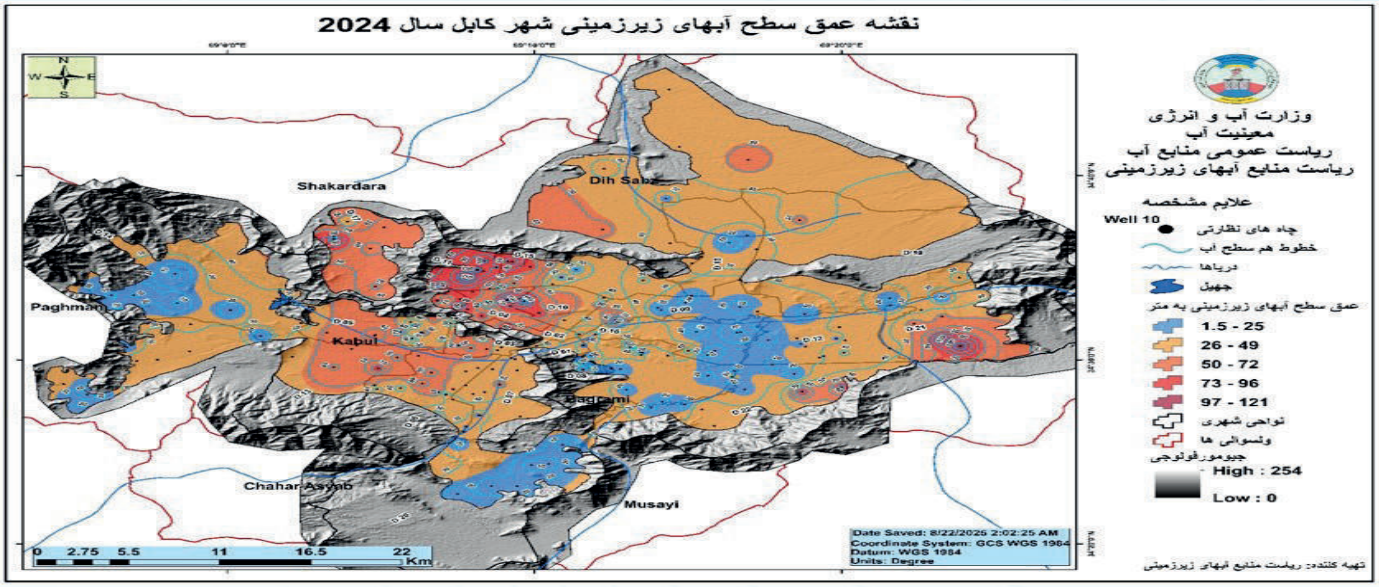

د کابل ښار د ځمکې لاندې اوبو نقشه

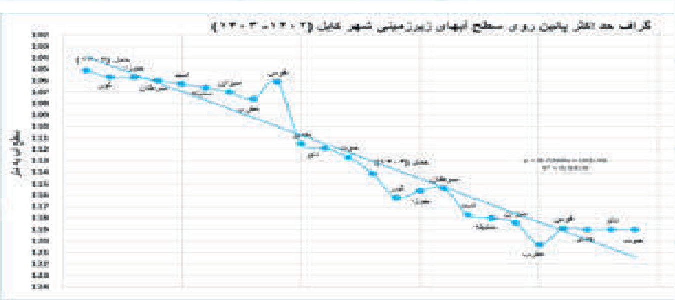

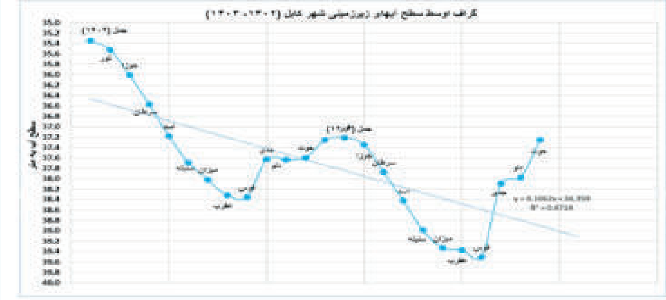

د ناورین اصلي لاملونه

- د اقلیم بدلون او د باران او واورې د ورښت کموالی.
- د اوبو د سطحي زېرمو نشتوالی او د زېرمه کولو ضعیف سیستمونه.
- د ځمکې لاندې اوبو پر سرچینو بېحده اتکاء او د راایستلو د کنټرول کمزورتیا.
- د وګړو ګڼ مېشت کېدل، ښاري پراختیا او د فاضله اوبو ناسم مدیریت.

پایلې او اغېزې

د ځمکې لاندې اوبو دوامداره کمښت د کابل ښار د چاپېریال او ټولنیز اقتصاد لپاره ګواښوونکی پیغام لري. په مختلفو سیمو کې د څاګانو وچېدل، د ځمکې د ناستې ثبت کېدل، او د څښاک اوبو ته د لاسرسي ستونزې د بحران څرګندې نښې دي. د دې حالت دوام د ښار د ګڼ شمېر کورنیو ژوند له جدي زیان سره مخ کړی او د اقتصادي-ټولنیزو فعالیتونو پر دوام منفي اغېزې لري.

سپارښتنې او حل لارې

الف – عاجلې او لنډمهاله حل لارې:

- د خلکو د پوهاوي لوړول، د اوبو د سپما فرهنګ عامول او د فردي مسئولیت احساس لوړېدل.
- د کېندل شوو غیرقانوني څاګانو قانوني کول او د استخراج جوازونه محدودول.
- د باران اوبو راټولول او د ځمکې لاندې پوړونو ته د نفوذ سیستمونو پراختیا.
- د کارول شوو اوبو د بیا کارولو په موخه د تصفیې سیستمونه جوړول.
- د اوبو راایستلو څاګانو نوبتي کارول او د تعدد پر ځای له یوه معیاري څاه د ګټې اخیستنې د سیستم پراختیا.

ب – بنسټیزې او اوږدمهاله حل لارې:

- د کابل ښار ته له نږدې سرچینو د اوبو لېږد پروژې پلي کول.
- د للندر بند ودانول او د اوبو رسونې د معیاري شبکو پراختیا.
- د کابل ښار اوبو سرچینو مدیریت د تسوید شوي طرحې لمړیتوب او د پلي کېدو لپاره یې ستراتیژیک پلان جوړول.
- د مطالعاتو له مخې د اوبخوړونو مدیریت او د سطحي اوبو زېرمه کولو په موخه د منځنیو او کوچنیو بندونو ودانول.
- د ځمکې لاندې پوړونو ته د اوبو د منظم نفوذ په موخه د مصنوعي تغذیې پروژو پراختیا.
- د کارول شوو اوبو د تصفیه‌خونو د شمېر، ظرفیت او کیفیت پراختیا.
- تر تصفیې وروسته په کرنه، صنعت او ښاري سمسمورتیا کې د کارول شوو اوبو بیا کارول.
- د دوامداري څارنې او اغېزمن مدیریت په موخه د اوبو سرچینو د څارنې شبکو او څېړنو پراختیا.

پایله

د کابل ښار د ځمکې لاندې اوبو وضعیت د جدي اقلیمي او بشري فشارونو له امله په ناورین بدلېدونکی دی. د اقلیم بدلون او بې‌ځایه استخراج په درې واړو اوبو لرونکو پوړونو (اکویفیرونو) کې په پراخه کچه د بیا تغذیې پر طبقو د وچېدو لامل شوي دي. د تېرو درېو لسیزو راهیسې د تغذیې او تخلیې تر منځ منفي انډول د څښاک اوبو، کرنې، صنعت او چاپېریال ثبات ته جدي ګواښونه رامنځته کړي دي.

پدې توګه اړینه ګڼل کېږي، چې د اوبو د مدیریت نوې لارې چارې، د اوبو لېږد، بندونو ودانول، د سرچینو تغذیه او اړونده اصول د افغانستان اسلامي امارت، مرستندویه بنسټونو او ټولنې په ګډو هڅو پلي شي، ترڅو د کابل ښار د اوبو ستونزې حل او د دې حیاتي سرچینو احیاء خوندي شي.

د سېلاب خبرتیا سیستمونه او د ټیکنالوژي رول

د افغان ټولنو ساتنه او د حکومت د هڅو پیاوړتیا

ترتیب کوونکی : انجنیر حبیب الرحمن "جلالزی"

په افغانستان کې د سېلاب خبرتیا تاریخي بهیر

افغانستان یو غرنی هیواد دی چې ډیر سیندونه او ویالې لري. د اقلیم بدلون د بارانونو نمونې بدلې کړې او د شدیدو بارانونو او سیلابونو خطر یې زیات کړی دی. په تیرو وختونو کې، افغانستان د ویجاړونکو سیلابونو سره مخ شوی دی چې ډیری خلک یې بې ځایه کړي، ژوند یې اخیستی او زیربناوو ته یې زیان رسولی دی، سړکونه، پلونه او کورونه یې ویجاړکړي دي. کرنې ته یې هم ډیر زیان رسولی دی، فصلونه یې له منځه وړي او د خلکو معیشیت یې له ګواښ سره مخ کړی دی. د دې ټولو زیانونو له امله، سیلابونه په افغانستان کې ډیر ګران تماميږي او د هیواد په اقتصادي او ټولنیز پرمختګ باندې منفي اغیزه کوي.

په تیرو وختونو کې، په افغانستان کې د سېلاب خبرتیاوې تر ډیره په دودیزو میتودونو او سیمه ییزو معلوماتو تکیه کوله. د سیندونو د سطحې څارنه د ټولنې مشرانو او د کلي اوسیدونکو په غاړه وه، چې د سیند د غیر معمولي لوړیدو په لیدلو به یې نورو ته خبر ورکاوه. د خبرتیاوو لپاره له ډولونو، چیغو او نورو دودیزو لارو څخه کار اخیستل کېده. په دغو دودیزو لارو کې د کورونو دروازې ټکول، د سېلاب څارونکي، د ګرځنده غږیزو وسیلو کارول (لکه لاوډ سپیکرونه)، د جوماتونو له لارې خبرتیا، د عامه اعلانونو سیستمونه، د راډیو له لارې خپروني، او په ځینو ښارونو کې د ټلویزیون خپروني شاملې وې (که څه هم لاسرسی محدود وو). د هوا پېژندنې معلومات محدود وو او د سېلابونو وړاندوینې ډیرې کره نه وې، چې له امله یې د چمتووالي لپاره وخت کم وو او زیانونه ډیر وو. وروسته، کله چې ځمکني ټیلیفونونه په ځینو ښارونو کې موجود شول، د سېلاب خبرتیا لپاره د ټیلیفونونو څخه هم کار اخیستل پیل شو، خو دا طریقه محدوده وه ځکه چې ټیلیفونونه په ټولو سیمو کې نه وو. د وخت په تیریدو او د ګرځنده ټیلیفونونو په راتګ سره، د سېلاب خبرتیا لپاره د ګرځنده ټیلیفونونو کارول هم عام شول، چې د خبرتیا په رسولو کې یې چټکتیا او پراختیا رامنځته کړه، خو بیا هم په لرې پرتو سیمو کې د شبکو د نشتوالي له امله ستونزې موجودې وې .

نن ورځ، د ټیکنالوژۍ په پرمختګ سره، د افغانستان د سېلاب خبرتیا سیستمونو هم وده کړې ده. د هوا پېژندنې سټیشنونه، د سپوږمکۍ معلومات او د معلوماتو راټولولو نور عصري وسایل کارول کیږي ترڅو د سېلابونو په اړه دقیق معلومات وړاندې کړي. د سېلاب خبرتیا مرکزونه جوړ شوي چې د سېلابونو د خطرونو په اړه معلومات راټولوي او خپروي. خو سره له دې ټولو هڅو، د معلوماتو په راټولولو کې محدودیتونه شتون لري، په ځانګړې توګه په لرې پرتو او غرنیو سیمو کې چې د هوا پېژندنې سټیشنونه او د معلوماتو راټولولو نور وسایل کم دي. د بودیجې د کمښت له امله لا تر اوسه نوې ټیکنالوژي په بشپړه توګه نه ده پلي شوې، او د دې سیستمونو پوښښ ټول هیواد نه دی پوښلی. ډیرو کلیوالي سیمو ته د خبرتیا رسولو کې ستونزې شتون لري او د خلکو د خبرتیا لپاره پوره امکانات نشته.

راتلونکې ته کتنه

راتلونکې ته که ګورو، د افغانستان د سېلاب خبرتیا سیستمونه به نور هم ښه شي. نوې ټیکنالوژي به وکارول شي او د خلکو مرسته به هم ډیره مهمه وي. داسې ماشینونه به جوړ شي چې د سېلاب په اړه دقیق معلومات راکوي، دا ماشینونه به د مصنوعي ځیرکتیا (AI) په مرسته کار کوي او د مختلفو معلوماتو په اساس د سېلاب د راتلو وخت او ځای به په سمه توګه معلوموي. د لرې واټن څخه د معلوماتو راټولولو لپاره به ځانګړي سینسرونه او ټیلي میټري سیستمونه (هغه وسایل چې د سیند په غاړه لګول کیږي چې د سیندونو د اوبو کچه او د باران اندازه په اتومات ډول معلوموي او مور ته یې رالیږي) هم وکارول شي. د موبایل او ټولنیزو رسنیو له لارې به ژر خلکو ته خبر رسیږي، ترڅو هغوی ځانونه وژغوري. همدا رنګه، د کلي له خلکو سره به همکاري کوو او د هغوی مشورې به هم اخلو، ترڅو د سېلاب خبرتیا سیستم نور هم ګټور شي.

د سېلاب خبرتیا سیستمونه څه دي؟

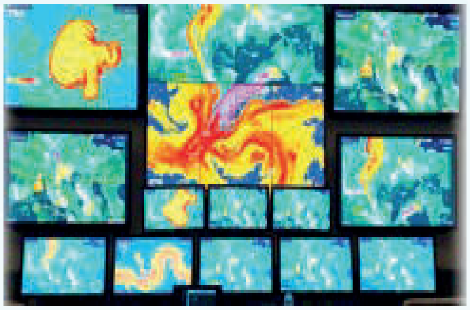

د سېلاب خبرتیا سیستمونه هغه چوکاټونه دي چې په ریښتیني وخت کې د سېلاب خطرونو د څارنې، وړاندوینې او خبرولو لپاره ډیزاین شوي دي. دوی د هوا د وړاندوینو، د سیند د سطحې اندازه کولو، د باران سینسرونو او د سپوږمکۍ انځورونو څخه معلومات سره یوځای کوي ترڅو د سېلاب احتمال و ارزوي. پرمختللي سیستمونه د مصنوعي ځیرکتیا (AI) څخه کار اخلي ترڅو د وړاندوینې دقت ته وده ورکړي. خبرتیاوې د جوماتونو له لارې، د سیمه ییزو راډیوګانو، ګرځنده موبایلونو، او ټولنیزو رسنیو له لارې خپرېږي ترڅو ډاډ ترلاسه شي چې زیان منونکو ټولنو ته ور ورسیږي

دوهمه برخه: د سېلاب خبرتیا سیستمونو کې د ټیکنالوژۍ کارول

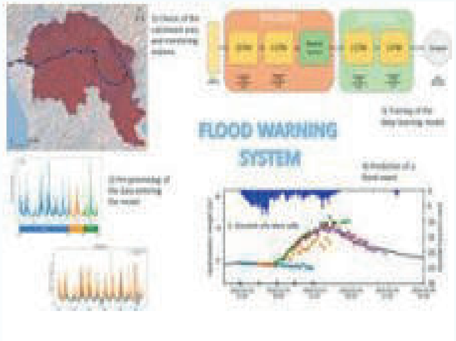

تخنیکي نوښتونه(Technical Innovations)

☐ مصنوعي ځیرکتیا او د ماشین زده کړه :(Artificial Intelligence and Machine Learning)

مصنوعي ځیرکتیا (AI) د دې لپاره کارول کیږي چې د هوا، پخوانیو معلوماتو او د سینسرونو څخه ترلاسه شوي معلومات تحلیل کړي ترڅو دقیقې وړاندوینې وکړي. د ګوګل د سېلاب وړاندوینې پروګرام یوه ښه بېلګه ده، چې د سیندونو د اوبو د اندازې معلوملو لپاره مصنوعي ځیرکتیا کاروي. دا پروګرام د وخت په تېربدو سره لا ښه کېږي ځکه چې نوي معلومات ترلاسه کوي.

د شیانو انټرنیټ (IoT) او د سینسر شبکې (Internet of Things and Sensor Networks):(IoT)سینسرونه په ریښتیني وخت کې د اوبو کچه او د باران اندازه څاري، چې دا د سېلاب په اړه لومړنۍ خبرتیاوې خورا دقیق او پیاوړې کوي. دا کار خلکو ته د ځان ژغورنې لپاره ډېر وخت ورکوي.

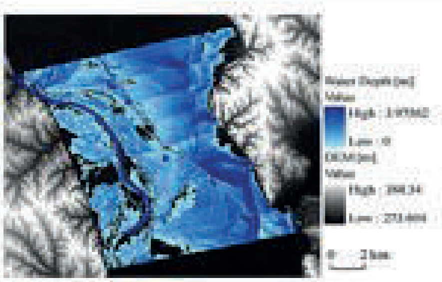

د سپوږمکۍ انځورونه او لیرې سینسنګ :(Satellite Imagery and Remote Sensing)

د سپوږمکۍ انځورونه او لیرې سینسنګ د ځمکې څخه لرې د معلوماتو ترلاسه کولو لپاره کارول کیږي. د NASA د نړیوال باران اندازه کولو (GPM) ماموریت د هغو سیمو لپاره د باران معلومات چمتو کوي چې لاسرسی ورته ګران دی. ډرونونه هم د دې لپاره کارول کیږي چې د سېلاب ځپلې سیمې په ډېر دقت سره ونبودل شي.

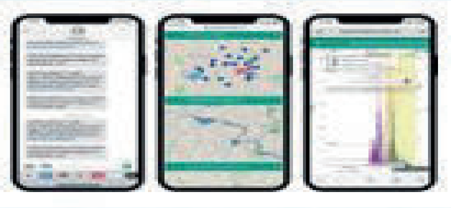

د ګرځنده او ټولنیزو رسنیو یوځای کول: (Mobile and Social Media Integration)

د ګرځنده تلیفونونو لپاره جوړ شوي اپیسونه (Apps) او د ټولنیزو رسنیو ویب سایټونه لکه X (پخوانی ټویټر) د دې لپاره کارول کیږي چې خلکو ته ژر تر ژره خبرتیاوې ورسول شي. د بېلګې په توګه، د ۲۰۲۳ کال د اروپا د سېلابونو په جریان کې، Xپه چټکۍ سره خبرتیاوې خپرې کړې، چې ملیونونو خلکو ته ورسېدې.

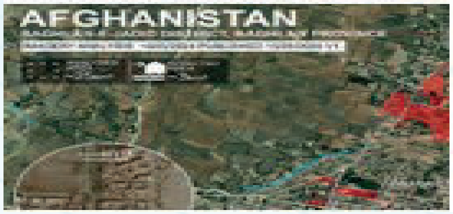

د جغرافیایي معلوماتو سیستمونه :() (GIS)

د جغرافیایي معلوماتو سیستمونه (GIS) د دې لپاره کارول کیږي چې د سېلاب د خطر نقشې جوړې کړي، چې د خلکو د تخلیې (evacuation) په وخت کې لارښوونه کوي. د هالنډ ډیجیټل ډیلټا پروژې د سېلاب د مختلفو حالاتو د سمولو لپاره GIS کاروي، ترڅو ښه پلانونه جوړ کړي.

د ټولنو لپاره ګټې

۱- د سېلاب خبرتیاوې

خبرتیاوې د سېلاب د راتلو څخه څو ساعته وړاندې، او کله کله څو ورځې وړاندې خپرېږي. دا وخت د کورنیو لپاره یو فرصت دی چې د خطر څخه ځانونه لرې کړي. کورونه په چټکۍ سره خالي کړی، او خوندي ځایونو ته ځان ورسوی.

۲. د ملکیت ساتنه

خبرتیاوې اوسېدونکو ته فرصت ورکوي چې قیمتي شیان انتقال کړي، د سېلاب خنډونه جوړ کړي لکه د شګو کڅوړې .

)د امریکایي ودانیو د علومو ملي انستیټیوټ یوه څېړنه کې موندلې چې په لومړني خبرتیا سیستمونو کې په هر ډالر پانګونه د ملکیت په زیانونو کې ٦ ډالره سپما کوي-https://nibs.org/projects/natural-hazard. -report)۲۰۱۹mitigation-saves-

۳. د ټولنې چمتووالی او پوهاوی

منظم تازه معلومات او تمرینونه چمتووالي ته وده ورکوي. د جاپان د ناورین مخنیوي اپلیکیشن، چې خبرتیاوې د سرپناه نقشو سره یوځای کوي، د مرینې کچه یې راټیټه کړې ده . (https://nerv.app/en) په بنګله دیش کې د ټولنې پر بنسټ سیستمونه رضاکارانو ته واک ورکوي چې خبرتیاوې شریکې کړي، چې سیمه ایز مقاومت ته وده ورکوي . (https://www.ifrc.org/article/we-will-be-there-them-communities-most-vulnerable-storms-volunteers-rise-challenge)

٤- د سیمه ایزو ټولنو ګډون او پخوانی تجربې:

د سیلابونو د خبرتیا سیستمونو په جوړولو او پلي کولو کې د سیمه ایزو ټولنو ګډون ډیر اړین دی. کله چې خلک په خپله په دې پروسه کې برخه اخلي، دوی د سیلابونو نمونې، د خطر نښې او د ځان ساتنې لارې چارې ښې پیژني. د دې پوهې په کارولو سره، موږ کولی شو د سیلابونو د خبرتیا سیستمونه ډیر اغېزمن کړو. په نتیجه کې دوی د سیستم په اړه ډیر باور پیدا کوي او د هغې په کارولو کې ډیر لیواله وي او د دې سبب کیږي چې سیستم د دوی اړتیاوو ته ډیر ځواب ویونکی وي.

د حکومتونو لپاره ګټې

۱-د ناورین اغېزمن مدیریت

د ریښتیني وخت معلومات) مثال د سپوږمکۍ لخوا څمکني تصویرونه اوAI معلومات(حکومتونو سره مرسته کوي چې سرچینو ته لومړیتوب ورکړي د سیلابونو د خبرتیا سیستمونو له وړاندوینو څخه کار په اخیستو سره اکمالات ځای پر ځای‌کېدای شي او د ناورین په وخت کې چټک غبرګون ونیبي.

۲- د لګښت سپما

د نړیوال بانک په اټکل سره، د خبرتیا لومړني سیستمونه د ناورین لګښتونه تر ۳۰٪ کموي، لکه څنګه چې په هند کې د سېلاب د ځارنې پانګونو د مرستې په لګښتونو کې میلیونونه سپما کړې ده(https://documents۱.worldbank.org/curated/en/۱۹۰۲٦۱٤٦۸۱۸۱٤۸٦٦۹٤/pdf/WPS٦۰٥۸.pdf) .

۳- د معلوماتو پر بنسټ پالیسي او پلان جوړونه

دقیق معلومات د پالیسیو او پلانونو په جوړولو کې ډېره مهمه ونډه لري، په ځانګړې توګه د ښاري پراختیا او د اقلیم د بدلون سره د توافق په برخه کې. د سېلاب په اړه معلومات ښاري پلان جوړونکو ته دا توان ورکوي چې په سېلاب ځپلو سیمو کې د کورونو او ودانیو جوړولو مخه ونیسي او د سېلاب د خطر کمولو لپاره نور اقدامات وکړي. د مثال په توګه، د هالنډ د "سیند لپاره خونه" پروګرام، چې د سېلاب د معلوماتو په لارښوونه جوړ شوی، د سېلابونو د ناورین مخه نیولې ده. دا پروګرام د سیند د غاړې په اوږدو کې د ځمکو په بیا رغونه تمرکز کوي ترڅو د سیند د اوبو د زیاتوالي په وخت کې د اوبو د خپرېدو لپاره ځای زیات شي (https://en.wikipedia.org/wiki/Room_for_the_River) .

٤- نړیواله همکاري

نړیواله همکاري د افغانستان په څېر هېوادونو کې د سېلاب د خطر په کمولو کې ډېر اړین رول لوبوي. څکه چې دغه هېواد د اقلیمي بدلون له امله له ډېرو زیانمنونکو هېوادونو څخه دی او په وروستیو کلونو کې د سېلابونو له کبله پراخې ویجاړتیاوې رامنځته شوي دي. د ملګرو ملتونو د استازولۍ یوناما او نورو نړیوالو سازمانونو په مرسته، د ونو کښنولو، د اوبو سرچینو مدیریت، د زیربناوو رغولو او د اقلیمي بدلون د ناوړه اغېزو د کمولو لپاره هڅې روانې دي. دغه نړیوال ملاتړ نه یوازې د بشري مرستو په بنه بلکې د چاپېریال د ساتنې او د سیمې د مقاومت د لوړولو په برخه کې هم دوام لري، ځو د سېلابونو له کبله د خلکو او اقتصاد زیانونه راکم شي. همدارنګه، اروپایي ټولنې او نړیوالې مرستندویه ادارې په بېلابېلو ولایتونو کې د سېلاب ځپلو سره د بشري مرستو ترڅنګ د اقلیمي بدلون پر وړاندې د اوږدمهاله حل لارو لپاره هم مالي او تخنیکي ملاتړ برابروي (https://www.bbc.com/pashto/articles/cy۹۹j۹ddqvzo
https://crisisresponse.iom.int/response/afghanistan-crisis-response-plan-۲۰۲٥) .

د سېلاب د خبرتیا په سیستمونو کې ننګونې:

- د سېلاب د خبرتیا سیستم جوړول او چلول ګران تمامیدل.
- په ټیټ عاید لرونکو سیمو کې محدوده زیربناوې:
- د سړکونو، د مخابراتي شبکو پوښښ کموالی، او بریښنا نشتوالی د خبرتیا رسولو او د ژغورنې هڅو مخه نیسي.
- د غلطو خبرتیاوو له امله د خلکو بې باوري:
- پرله پسې غلطې خبرتیاوې په سیستم باندې د خلکو باور کموي.
- خلک ښایي حقیقي خبرتیاوې له پامه وغورځوي، چې د مرګ ژوبلې د زیاتوالي لامل کیږي.
- د خلکو د معلوماتو د پټ ساتلو په اړه اندېښنې ، په ځانګړې توګه کله چې ډرونونه او نور وسایل کارول کیږي.

حل لارې:

- د مصنوعي ځیرکتیا (AI) پر بنسټ ماډلونه:
- د سېلاب د ډېرو دقیقو وړاندوینو لپاره لوی ډېټاسیټونه تحلیلوي.
- ارزانه سینسرونه:
- د اوبو د سطحې ارزانه سینسرونه او د باران اندازه کولو وسایل په لیرې پرتو سیمو کې ځای پر ځای کیدی شي.
- په ریښتیني وخت کې د خبرتیا غوره سیستمونو لپاره معلومات چمتو کیدی شي.
- ارزانه ډرونونه کارول کیدی شي چې د سېلاب ځپلې سیمې وځاري او د اوبو کچه معلومه کړي، چې دا کار لګښت کموي.
- د وړیا سافټویر (open-source AI) په مرسته کیدی شي د سېلاب د وړاندوینو لپاره پروګرامونه جوړ شي.

عبدالستار سعید

تا د غرۀ اړخ کې لګولې ده نښان هنداره
غلیم دې ولي په زړګي کې د ایمان هنداره

چې د حالاتو رُخ بدل کړي، نشته هاغه زلمي
چې له چارګام آس نه یې ویشته په کمان هنداره

ځو تر سبا پر پلو د هغو ځمکنیو ستورو
چې په تیارو کې یې آسمان و د کاروان هنداره

نن خو مسلم ځان په کافره آینه کې ګوري
بایده خو دا چې، د مسلم وي مسلمان هنداره

اې د توحید ملته! خدایږو څو قلم لرمه
تل د سعید شعر به وي، ستا د آرمان هنداره

محمد حسن عمري

تقوا ته دې سلام او دیانت ته دې سلام
د علم سمندره! علمیت ته دې سلام

شمله دې د اسلام د ارزښتونو کړه بالا
همت ته دې سلام دی، ثقافت ته دې سلام

ښنه دې، ژوندی د پیغمبر د ترحم کړه
ژوندی اوسې امیره! شفقت ته دې سلام

سپېڅلی الهي نظام دې راوست تر ګدیو
ښاغلیه، پګړۍ واله، ریاضت ته دې سلام

نعرو د بغاوت دې طوفانونه کړل بر پا
بریا ته دې سلام او شجاعت ته دې سلام

روان به دې په پلونو یم بې دربغه عمري
کلک هوډ ته دې سلام مشره عظمت ته دې سلام

عبدالباقي مهاجر

ته امیر المؤمنین یې ته سالار د ستر لښکر یې
د منصور پر پله روان یې ته شمله د ملا عمر یې

ته رښتیا اسلام ته ژمن یې ته رښتیا د وخت خالد یې
ته مشفق یې مهربان یې ته د ډېرو زړونو سر یې

ته شمشاد یې ته پامیر یې ته د ټولو ښکلو میر یې
ته په ننګ پوښلی زړه یې ته د مینې ماځیګر یې

ته باچا یې، ته زعیم یې، ته ملنګ د اریانا یې
ته بې شکه خوږ امیره د ملت غوره رهبر یې

ته د علم سمندر یې، ته سمبول یې د تقوا او
ته ګلاب یې ته نښتر یې ته زړګی ده مهاجر یې

گل اخوت

به شعر وطن، کام شیرین کنم / زمین سخن را نگارین کنم
وطن مایه‌ی افتخار من است / بهشت جهان و بهار من است
در اینجا درختی‌ست، گُل‌آفرین / که دارد عنابر به زیر نگین
گل تاجک و ازبِک و ترکمن / همه بوی وحدت دهد در وطن
گلی را که پشتون نهادند، نام / دهد در وطن از اخوّت، پیام
به نام هزاره، گل دیگر است / که او نیز جزءِ همین دفتر است
ازآن گل که بسیار تکرار شد / یکی هم مسمّی به تاتار شد
گُلیم و به انواعِ رنگیم ما / در این باغ، حقّا قشنگیم ما
برایت بگویم؛ سخن‌های ژرف / مسلمان که باشی دگر نیست حرف
ندارد دراین‌جا اخوت، غروب / نباشد سخن از شمال و جنوب
مسلمان ندارد، به‌هم هیچ‌فرق / چه از غرب باشد، چه از سمت شرق
به کف از شرف، جام داریم ما / به سر تاج اسلام داریم ما
کجایی تو ای هموطن! مشت شو / به هم وصل شو، پنج انگشت شو
برای اخوت بشو، شیرِ مست / پلنگ فِتـ-ن را شِکن پا و دست!
نفاق و شرارت، نباشد درست / هویداست این از زمان نخست
بیا هموطن! ملک آباد کن / دل اهل این خطّه را شاد کن
دگر بس کن از واژه‌ی قتل و جنگ / بنِه خشت بر خشت و سنگی به سنگ
و در پرتو علم و قرآن و دین / وطن را به جنت بکن همنشین
بکن گل به میهن، به سانِ بهشت / رقم زن به دستان خود، سرنوشت!
ز بس گل دراین شعر بسیار شد / بهار دل انگیزِ تاتار شد

عبدالله حامد تاتا

ارزیابی اثرات تغییرات اقلیمی بالای منابع آبی ولایت بامیان

انتروال زمانی (۲۰۱۲ الی ۲۰۲۴)

نویسنده: حکیم "برین"

پیوسته به گذشته

✓ استیشن هایدرلوژیکی دوآب میخ زرین

تحلیل ارقام این استیشن سالهای آبی ۲۰۱۲ , ۲۰۱۳ , ۲۰۱۵ و ۲۰۱۹ را سالهای نورمال و پرآب و متباقی سالها خشک سالی های خفیف و متوسط را نشان میدهند.

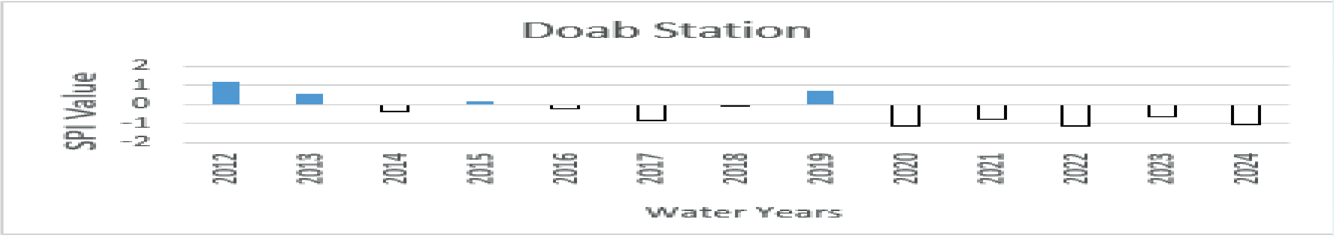

Figure 4: Shows the Doab Station SPI value.

✓ استیشن هایدرولوژیکی دشت سفید

ارقام این استیشن، سالهای آبی ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ را نسبتاً پرآب و سال ۲۰۱۵ را یک سال نورمال آبی و متباقی سالهای تحت ارزیابی را سالهای خشک و کم آب نشان میدهند.

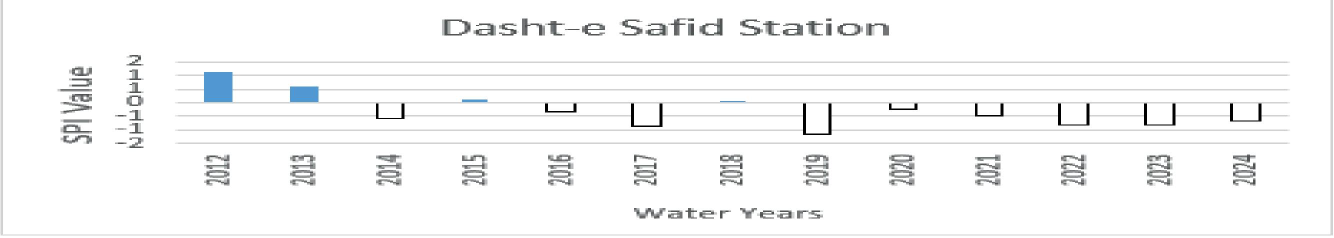

Figure 5: Shows the Dasht-e Safid Station SPI value.

✓ استیشن هایدرولوژیکی نیک

ارزیابی ها به اساس ارقام این استیشن، سالهای آبی ۲۰۱٤’۲۰۱٥’۲۰۱٦ و ۲۰۱۷ را سالهای نورمال آبی و متباقی سالها را معرف کم آبی و خشک سالی برای ولایت بامیان میباشند.

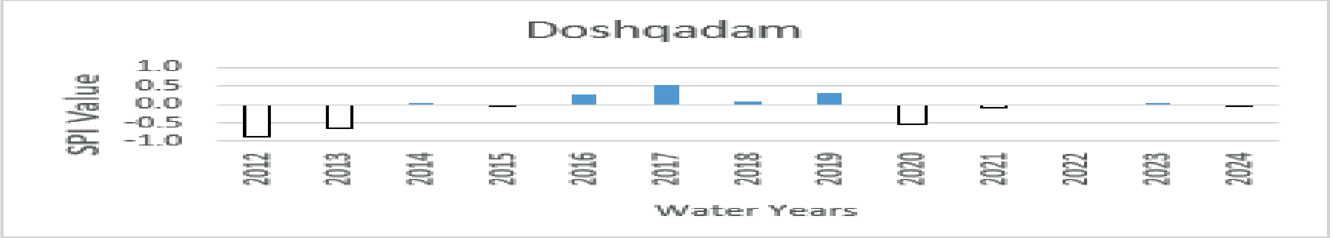

Figure 6: Shows the Nayak Station SPI value.

✓ استیشن هایدرولوژیکی دوشقدم

ارزیابی ها براساس ارقام این استیشن سالهای آبی ۲۰۱٦’۲۰۱۷ و ۲۰۱۹ را سالهای پر آب، سالهای ۲۰۱٤’۲۰۱۸ و ۲۰۲۳ را سالهای نورمال آبی، سالهای ۲۰۱۲’۲۰۱۳ و ۲۰۲۰ را خشک سالی نسبتآ شدید و سالهای ۲۰۱٥’۲۰۲۱’۲۰۲۲ و ۲۰۲٤ را خشک سالی های خفیف نشان میدهند.

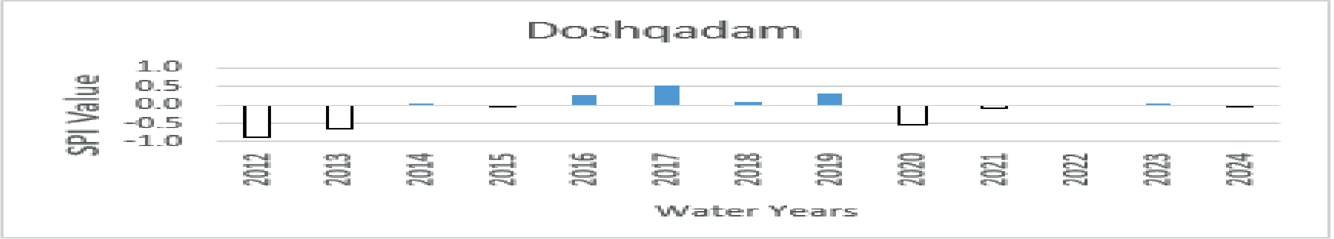

Figure 7: Shows the Doshqadam Station SPI value.

✓ استیشن هایدرولوژیکی ورس

یافته های براساس ارقام این استیشن، صرف سالهای آبی ۲۰۱۲ و ۲۰۱۲ را سالهای خشک و کم آب، متباقی سالهای آبی شامل ارزیابی را سالهای تر و نورمال آبی برای ولایت بامیان نشان میدهند.

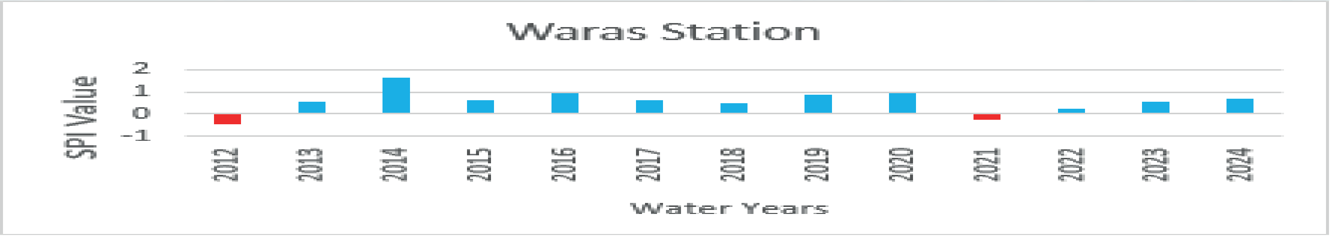

Figure 8: Shows the Waras Station SPI value.

✓ استیشن برف سنج پنجاب

با توجه به ارقام این استیشن، سالهای آبی ۲۰۱۳ الی ۲۰۱۸ وقوع بارندگی ها کمتر از یک سال نورمال آبی بوده است که معرف خشک سالی برای بامیان است و متباقی سالهای نورمال تا پرآب را نشان میدهند.

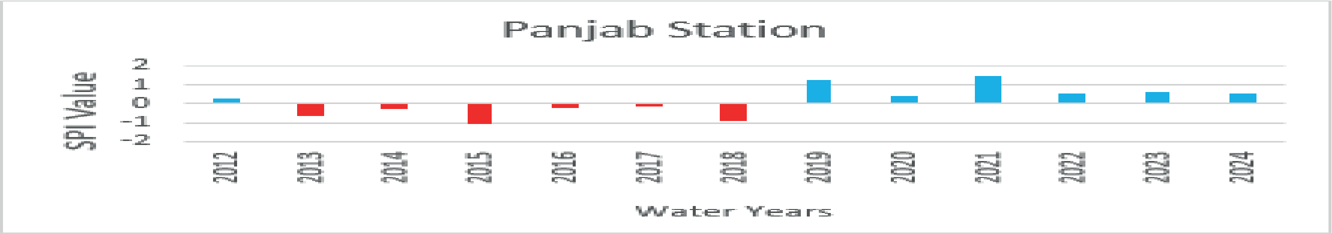

Figure 9: Shows the Panjab Station SPI value.

✓ استیشن برف سنج یکاولنگ

ارقام بارندگی ثبت شده در این استیشن، برای کلیه سالهای آبی تحت ارزیابی بیشتر از مقدار بارندگی متوسط سالانه بوده و سالهای تر و پرآب را نشان میدهند.

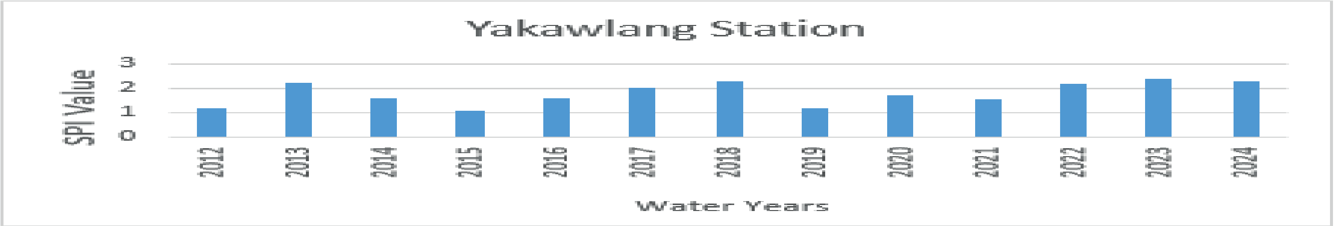

Figure 10: Shows the Yakawlang Station SPI value.

✓ استیشن برف سنج بند امیر

بارندگی های واقع شده در این استیشن، برای سه سال آبی (۲۰۱۲٬۲۰۲۰٬۲۰۱٤) معرف سالهای نورمال آبی است اما بقیه سالهای تحت ارزیابی نشان دهنده خشک سالی های خفیف تا شدید است.

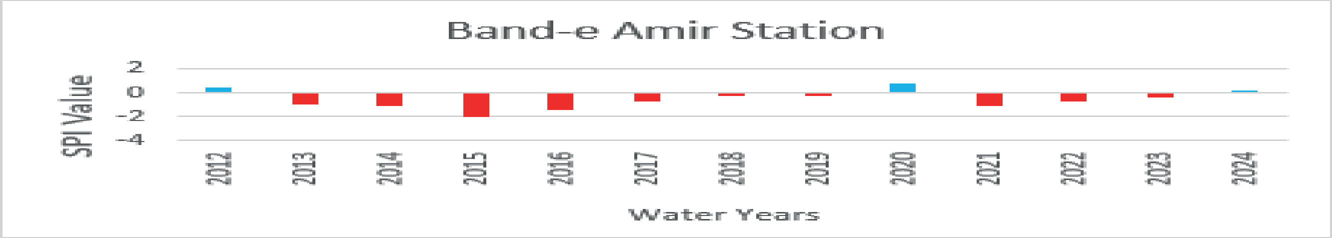

Figure 11: Shows the Band-e Amir Station SPI value.

✓ استیشن برف سنج شیبر

ارزیابی ها براساس ارقام این استیشن، در تمام سالهای آبی تحت بررسی مقدار بارندگی های واقع شده در این استیشن بیشتر از حداوسط بوده و نشان دهنده ترسالی است.

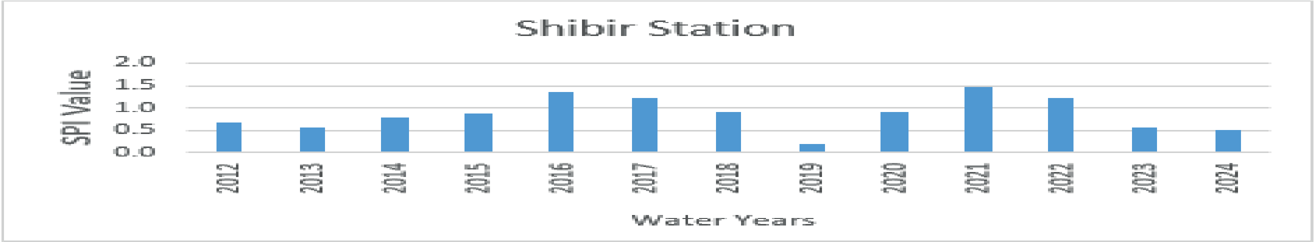

Figure 12: Shows the Shibir Station SPI value.

ارزیابی های کلی با استفاده از روش SPI به منظور دریافت دوره های خشک سالی و ترسالی برای ولایت بامیان طی سیزده سال، نشان میدهد که تعداد خشک سالی ها بیشتر از تر سالی ها است.

طوریکه دیده میشود، سال های آبی ۲۰۱۵ و ۲۰۱۹ سالهای نورمال آبی، سالهای آبی ۲۰۲۰ و ۲۰۲٤ سالهای پر آب بوده است. سال ۲۰۱۳ خشک سالی خفیف، سالهای ۲۰۱۲ ,۲۰۱۸ ,۲۰۲۱ ,۲۰۲۲ و ۲۰۱۳ خشک سالی متوسط و سالهای ۲۰۱٤ ,۲۰۱٦ و ۲۰۱۷ خشک سالی شدید را نشان میدهند.

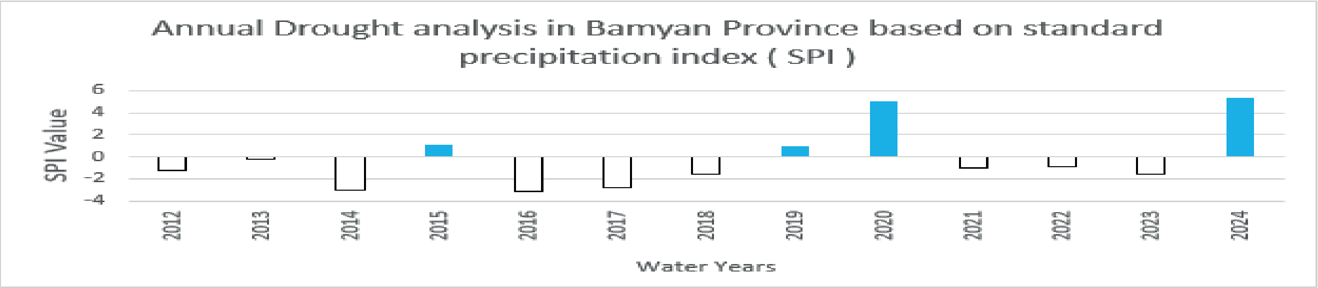

Figure 13: Shows the Bamyan Province Annual SPI value.

۱. روش میانگین متحرک (Moving Average, MA)

یکی دیگر از میتود هایکه برای ارزیابی دوره های ترسالی وخشک سالی یک منطقه استفاده میشود، روش میانگین متحرک (MA) است.

در این روش، ابتدا متوسط بارندگی هرسال را برای منطقه مورد نظر که قرار است ارزیابی گردد، محاسبه میکنیم وسپس اوسط کل سالهای شامل محاسبه را دریافت میکنیم. از مقایسه گراف متوسط بارندگی هر سال برای دوره های سه ساله، پنج ساله، هفت ساله، نه ساله، یازده ساله،... با اوسط بارندگی کل سالهای شامل ارزیابی، میتوان روند ترسالی و یا خشک سالی یک منطقه را بررسی نمود.

در این تحقیق، گراف های میانگین های متحرک برای دوره های ۳, ۵, ۷, ۹ و ۱۱ ساله برای ولایت بامیان بر اساس دیتا و ارقام یازده پایه استیشن هایدرومیتیورولوژیکی ناصبه در این ولایت، ترسیم گردیده است که نتائج آن تقریباً مشابه به نتائج روش SPI میباشد.

Table 3: Annual Average precipitation (mm) in Bamyan Province.

Water Years	Annual Average PPT (mm)	Three- year Ave movable	Five- year Ave movable	Seven year Ave movable	Nine- year Ave movable	Eleven- year Ave movable
۲۰۱۲	۲۹٥,۳٥					
۲۰۱۳	۲۱۲,٥۳	۲٥۳,۸٤				
۲۰۱٤	۲٥۳,٦٤	۲٤۷,۹٤	۲٥۳,۰۸			
۲۰۱٥	۲۷۷,٦٤	۲٥۲,٥۱	۲۳٦,۸۹	۲٤۲,۰۰		
۲۰۱٦	۲۲٦,۲٥	۲۳۹,٤۳	۲۳۷,۲۳	۲۳۹,۸۹	۲٥۰,۳۹	
۲۰۱۷	۲۱٤,٤۱	۲۱۸,۲۸	۲٤۲,٦۲	۲٤۹,۳۷	۲۳۹,۸۹	۲٤۱,٤۰
۲۰۱۸	۲۱٤,۱۹	۲۳٦,٤۰	۲٤۲,۸٦	۲٤۱,۸۳	۲۳۸,٦۱	۲۳۰,۸۳
۲۰۱۹	۲۸۰,٥۹	۲٥۷,۸۸	۲۳۷,۷۸	۲۳۰,۸۹	۲۳۰,۳۳	۲۳۹,٥۷
۲۰۲۰	۲۷۸,۸۷	۲٥۳,٤٤	۲۳٥,۱۲	۲۲٤,۱٦	۲۲۳,۷۷	
۲۰۲۱	۲۰۰,۸٥	۲۲٦,۹٤	۲۲۸,۱۰	۲۳۷,٦۱		
۲۰۲۲	۲۰۱,۰۸	۱۹۳,٦۹	۲۲۳,۷۰			
۲۰۲۳	۱۷۹,۱۲	۲۲۹,٥۹				
۲۰۲٤	۳۰۸,٥۷					

بقیه دارد

په یو کال کې ۳۰۰ لمریزې ورځې، ولې په دې برخه کې سرمایه ګزاري نه کوو؟

لیکوالان: انجنیر جاوید پښتونزی

پهٔ تېرپسې

۲-شکل سولرستشن

هو باالکل، افغانستان له جغرافیایي پلوه د نړی په کُره کې بهترین ځای کې قرار لري. چې تقریباً کال کې ۳۰۰ ورځې لمر لري. معلومه خبره ده چې ولایتونو ترمنځ به یو څه نا څه فرق وي مثلاً کابل ۳۰۰ ورځې پاکه هوا او روښانه لمر لري،مګر نور ولایتونه ۲۰٪ نیمه وریځ لري.

پدې لاندې شکلونو کې کابل افغانستان (۱ شکل) او برلین جرمني (۲ شکل) په نظر کې نیسو

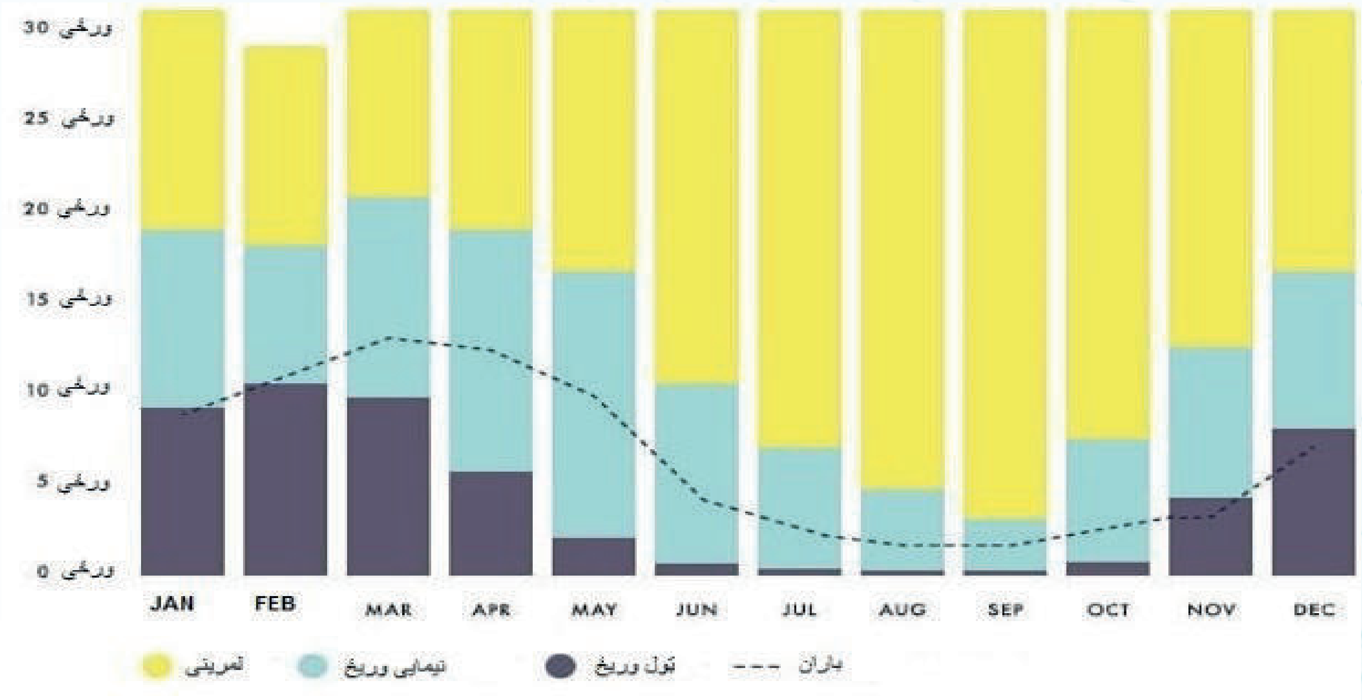

لمړی شکل: لمریني نیمايي وریځ ټول وریځ باران د کابل ښار

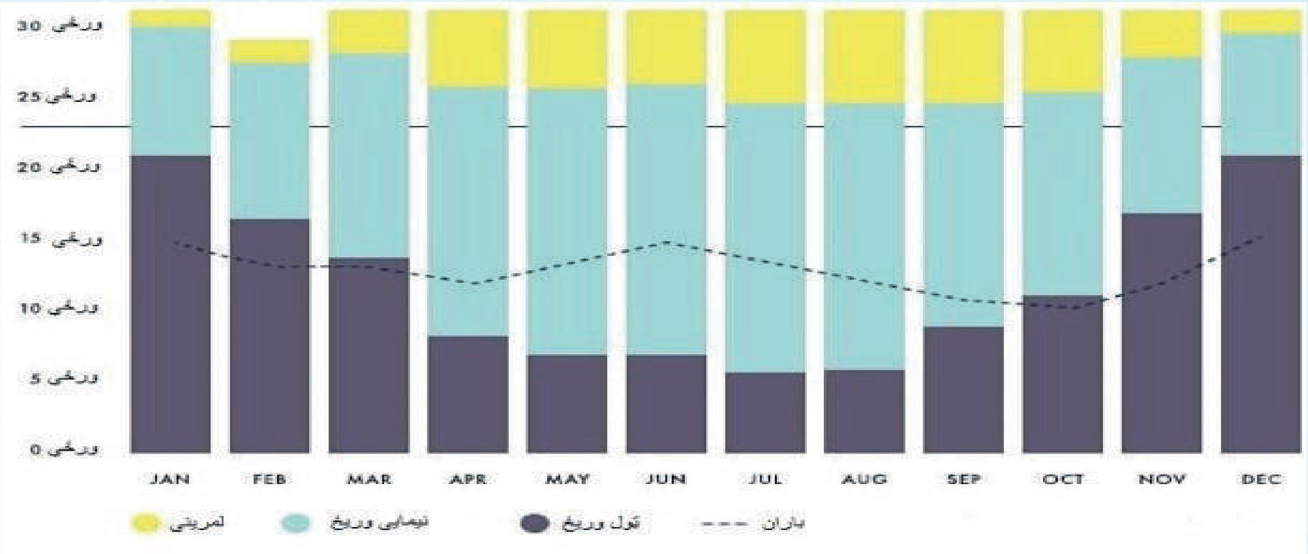

دوهم شکل: لمرينې نيمايي وريځ ټول وريځ باران د برلين ښار

دغه ګراف مونږ ته لمرينې، نيمايي وريځ، ټول وريځ او باران، د ۱۲میاشتو لپاره راښيي. هغه ورځې چې له ٪۲۰ نه کمه وريځ وي لمرينه شمېرو او هغه ورځې چې ٪ ۲۰-۸۰ وي نيمايي وريځ شمېرو او هغه ورځې چې له ٪۸۰ نه ډېرى وريځ لري ټوله وريځ شمېرو دواړه شکلونه (۲-۱) دکابل او برلين ترمنځه د لمرينو ورځو توپير راښيي . د يوې ساده مقايسې لپاره لاندې جدول ته وګورئ. ددغو معلوماتو په اساس په کابل کی تر ټولو کمه لمرينه مياشت مارچ ده، چی د ۸ ورځو په حدودو کې لمرينې ورځې لري پداسې حال کې چې په برلين کې تر ټولو لمرينه مياشت جولاى ده، چې تنها ۷ لمرينې ورځې لري. نو پدى اساس کابل ډېر لمرين، نظر برلين ته حتا په هغو ورځو کې چې لمر کم لري.

د لاندې جدول په اساس کابل ٪۱۷۵ ډېر لمرين ساعتونه لري نظر برلين ته؛ نو پدې اساس که مقايسه وکړو کابل په يو ښه موقعيت کې قرار لري.

ممکن تاسې فکر وکړئ، چې کابل مو ولې له برلين سره پرتله کړى او يا که مو دا فکر نه وي کړى اوس يې وکړئ.

برلين جرمني سره مو ځکه پرتله کړى ده، چې برلين يو له هغو هېوادونو څخه ده، چې ډېر له نوې کېدونکې انرژي (Renewable Energy) په ځانګړې ډول سولر انرژي له توليد څخه استفاده کوي نو پوښته پيدا کېږي چې ولې په افغانستان کې د سولر انرژي برخه کې سرمايه ګذاري نه کېږي؟

برلين	کابل	
4 ساعت 45 دقيقې	8 ساعت 26 دقيقې	کلنی متوسط لمرين ساعتونه / ورځ
40%	70%	کلنی متوسط لمرين ساعتونه / کال

جدول-۱ کلنې متوسط د لمر روښنايي ورځ او سلنه يې

(WWW.CLIMATMAPS.COM)

برنامه ریزی (Planning)

اوله موضوع چې باید انجام شي هغه برنامه ده متأسفانه په تېرو دورو کې حاکم نظامونو نوې کېدونکې انرژۍ ته کومه خاصه توجه نده کړې او نه یې کومه خاصه بودیجه ورته تخصیص کړې ترڅو د افغانستان د انرژۍ شبکې په تغذیه کې ورنه ګټه واخیستل شي. الحمدالله له کله نه چې اسلامي امارت حاکم شوی نوې کېدونکې انرژۍ د انرژۍ په ماستر پلان کې شامله شوې ده

نظر د ۲۰۳۲م کال د نوې کېدونکې انرژۍ په ماستر پلان سره Renewable Energy Roadmap (RER-۲۰۳۲)

داسې پېشبیني کولای شو، چې افغانستان به په (۲۰۳۲م)کال کې ۵۰۰۰ میګاواټه انرژۍ له نوې کېدونکې انرژۍ څخه برخمن وي چې دا به ٪۹۵ انرژۍ ددې کال لپاره حمایه کړي.

د اوبو او انرژۍ وزارت او افغانستان برېښنا شرکت په ګډه سره دا طرحه تطبیق کوي او۵۰۰ MW سولر پروژې تطبیق لپاره د هرات او کندهار ۱۰ میګاواټه پروژه باندې کار روان ده. او نغلو۱۰MW ده ترڅو ټاکلی هدف لاس ته راوړو.

بودیجه (FUNDING)

که څه هم نوې کېدونکې انرژۍ پروژې ډېرې قیمته دي او غټه بودیجه او سرمایه ګذارۍ ته اړتیا لري؛ خو بیا کم مراقبت او ساده سیټ اپ (Operational) لري چې فعالیت یې د اوږدې مودې په درلودلو سره ګټور دی. دا چې یوې غټې بودیجې ته اړتیا لري چې دولت یې په تنها صورت نشي حمایه کولای د دې مشکل د حل لپاره د کلیو د پراختیا او بیا رغونې وزارت (MRRD) او د ابو او انرژۍ وزارت برېښنا شرکت په ګډه سره له ډونرانو سره کار کوي تر څو د ډونرانو توجه راجلب کړي ترڅنګ یې بیا دا د خوښۍ ځای دی، چې دولت عامه ګډون خصوصي سکتور پروګرام پیل کړي چې د کندهار ۱۰میګاواټه پروژه یې یو ښه مثال ده (برېښنا شرکت او شخصي شرکت ترمنځ)

قوانین او مقررات (LAW & LEGISLATION)

نوې کېدونکې انرژۍ په افغانستان کې یوه نوې پدیده ده، چې کوم خاص قانون او پالیسي نه لري ددې سکتور لپاره او دولت باید ددې سکتور لپاره طرحې او پالیسي جوړې کړي چې بې غیر له طرحې او پالیسي نه د دولت دې ته زړه ښه کوي او نه خصوصي سکتور چې په نوې کېدونکې انرژۍ کې سرمایه ګذاري وکړي.

له بلې خوا به د اوبو او انرژۍ وزارت خریداري لپاره طرحه جوړه کړي چې په هغه سره به له خصوصي سکتور نه له نوې کېدونکې انرژۍ څخه تولید شوې انرژۍ په مناسب قیمت اخلي. چې د دې طرحې په تطبیق سره به خصوصي سکتور توجه ځان ته راجلب کړي او ترڅنګ به یې مالي برخه کې هم راکمه کړي چې لوړه مالیه هم په خصوصي سکتور منفي تاثیر کوي او هم عام ملت چې د انرژۍ خریداري ورته قیمته تماميږي زیاتره پلان لرونکي دولتونه یا تجهیزات ارزانه عرضه کوي او یا مالیات ورت معاف کوي.

د کیفیت او کنترول د وارداتي تجهزاتو یو له مهمو کړنو څخه ده چې باید انجام شي مثلاً کابل کې ۱ کیلوواټ وارداتي سولري تختو قیمت له ۱۵۰۰-۲۵۰ ډالرو پورې رسیږي چې د کم کیفته تجهیزاتو واردول نه کمې دورې لپاره قبول مفید دی او نه د ډېرې دورې لپاره نو د دوامداره اساسي پروژې درلودلو لپاره باید حکومت د نوې کېدونکې انرژۍ تجهیزاتو واردولو ته ځانګړې توجه وکړي.

جرمني هم یواځنی هېواد دی، چې یوه معتبره پالیسي د نوې کېدونکې انرژۍ برخه کې لري (برق بل برخه کې) چې تولید شوې انرژۍ د کورونو له خاوندانو څخه په عمده او یا پرچون ډول واخلي او مونږ هم له جرمني څخه دا روحیه واخلو او عملي یې کړو اوسنی سیستم د افغانستان له څو ډوله شبکو څخه تشکیل شوی دی. او دولت ته لازمه ده، چې عامه پوهاوی وکړي په دې برخه کې مثلاً د اوبو بایلر یو پر مصرفه وسیله ده در حالیکه په بازار کې سولري بایلرونه هم پیدا کېږي او خلک تشویق او مالي مرسته ورسره وشي چې پدې سره به په عمومي شبکه بوج هم کم شي خصوصاً ژمي کې!

زده کړې(EDUCATION & MINDSET)

دا چې افغانستان یو جنګ ځپلی هېواد دی او عام ولس له نوې کېدونکې انرژۍ سره سم بلد نه دی او هم ورته قیمته معلومیږي چې دولت یې (د اوبو او انرژۍ وزارت او برېښنا شرکت)په ګډه سره باید عامه پوهاوی زیات کړي او خلک تشویق کړي تر څو په کورونو او دفترونه کې له نوې کېدونکې انرژۍ څخه کار واخلي او ترڅنګ یې طرحه او مالیه او انګیزیي پروګرامو سره خلک او سرمایه‌ګذاران تشویق کړي تر ۲۰۳۲م کال٪ ۹۵ انرژۍ هدف پوره کړو.

تخنیک هدایت‌ها برای پمپ کردن آب با استفاده از انرژی خورشیدی

بقیه از گذشته

نویسنده: انجنیر محمد منصور اسلمی

انواع سیستم پمپ آب خورشیدی متشکل از سه بخش عمده میباشد:

۱- پمپ‌های سطحی(Surface Pumps)

- این پمپ‌ها در سطح منبع آب (مثل حوض، رودخانه یا جوی) نصب می‌شوند.

-برای عمق‌های کم (تا حدود ۷ متر) مناسب اند.

-مناسب برای آبیاری کشاورزی، آبرسانی به حیوانات، یا انتقال آب سطحی.

۲- پمپ‌های غرق شونده(Submersible Pumps)

-این پمپ‌ها در داخل چاه یا منبع آبی نصب می‌شوند که عمق زیادی دارد.

-برای استخراج آب از چاه‌های عمیق مناسب‌اند.

-برای نوشیدن، آبیاری، یا استفاده در روستاها بسیار مناسب‌اند.

۳- پمپ‌های هلیکال روتور(Helical Rotor Pumps)

-از مکانیزم جابجایی مثبت استفاده می‌کنند.

-برای منابع عمیق آبی مفید هستند.

-مصرف برق پایین و کارایی بالا دارند.

نمونه قیمت‌های پمپ خورشیدی:

قدرت پمپ	ولتاژ	عمق حداکثر	دبی حداکثر	قیمت تقریبی دالر
۲۸۸۰ Hp	۱۲V	۸۰W متر	۵۰۰ لیتر/ساعت	۷۲۷,۲۷
۳۵۲۰۰ Hp	۲٤V	۲۰۰W متر	٤۰۰۰ لیتر/ساعت	۸۱٦,۷٤
۵۰٤۰۰ Hp	٤۸V	٤۰۰W متر	۳٦۰۰ لیتر/ساعت	۸٦۱,۷٦
۹۵۷۵۰ Hp	٤۸V	۷۵۰W متر	٦۰۰۰ لیتر/ساعت	۸۷۷,۳٤
۲۰۳۱۵۰۰ Hp	۱۱۰V	۱۵۰۰W متر	۱۹۰۰۰ لیتر/ساعت	۹۸۲,٤۰$

$$\text{Power (W)} = (Q \times H \times \rho \times g) / \eta$$

یاداشت: قیمت‌ها ممکن است بسته به مارکیت، شرکت و بازار متفاوت باشند.

فواید استفاده از پمپ خورشیدی:

-دوست‌دار محیط زیست: بدون نیاز به سوخت‌های فسیلی.

-اقتصادی: هزینه‌های عملیاتی و نگهداری پایین.

-استقلال از برق شهری: مناسب برای مناطق دورافتاده.

-پایدار و بلندمدت: انرژی پایدار از خورشید.

طراحی و اجرای سیستم پمپ آب خورشیدی برای مصارف گوناگون کشاورزی

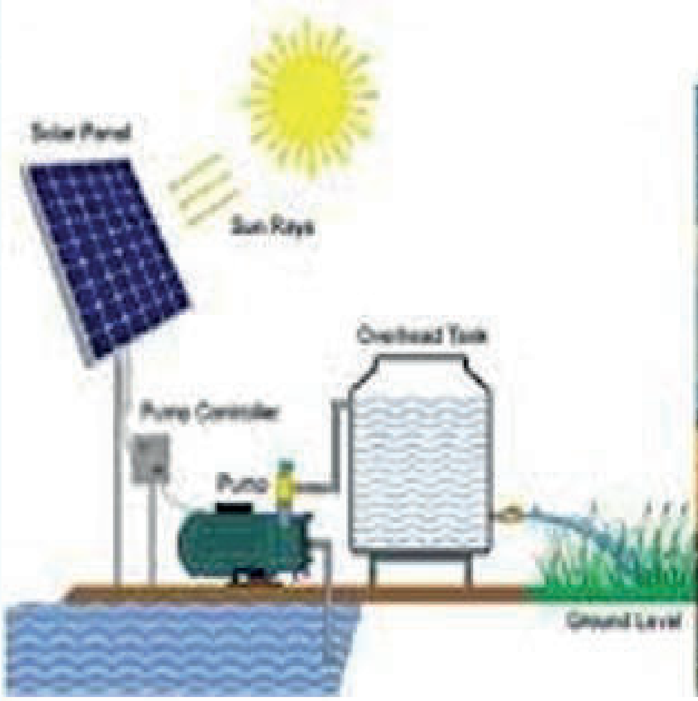

چالش‌ها و ملاحظات:

- وابستگی به شرایط جوی: کارایی سیستم‌های خورشیدی وابسته به میزان تابش خورشید است، در روزهای ابری یا شب‌ها، عملکرد سیستم کاهش می‌یابد.

- هزینه اولیه بالا: نصب پنل‌های خورشیدی و سیستم‌های کنترولی ممکن است هزینه اولیه بالایی داشته باشد، اما این هزینه ها در طولانی‌مدت با توجه به صرفه‌جویی در انرژی، جبران می‌شود.

- نیاز به نگهداری منظم: پنل‌های خورشیدی نیاز به تمیزکاری و نگهداری منظم دارند تا کارایی آن‌ها بهینه باقی بماند.

به طور کلی، پمپ خورشیدی با سیستم کنترولی برقی یک راه حل کارآمد و پایدار برای تأمین آب در مناطقی با دسترسی محدود به منابع انرژی است و به دلیل مزایای زیست محیطی و اقتصادی آن، روز به روز محبوب تر می‌شود.

سولر پینل‌ها یا پنل‌های خورشیدی (Solar Panels)دستگاه‌هایی هستند که انرژی خورشیدی را به انرژی الکتریکی تبدیل می‌کنند. این پنل‌ها معمولاً از مجموعه‌ای از سلول‌های خورشیدی تشکیل شده اند که از مواد نیمه رسانا مانند سیلیکون ساخته می‌شوند. هنگامی که نور خورشید به این سلول‌ها تابیده می‌شود، انرژی نورانی به انرژی الکتریکی تبدیل می‌شود.

اجزای سولر پینل:

سلول‌های خورشیدی: این سلول‌ها اصلی‌ترین بخش پنل‌های خورشیدی هستند و از سیلیکون یا مواد دیگر ساخته می‌شوند.

۲- کادر (Frame) قاب پنل که سلول‌ها در آن قرار می‌گیرند و از مواد مقاوم مانند آلومینیوم ساخته می‌شود.

۳- شیشه (Glass)سطح پنل معمولاً با شیشه‌ای مقاوم پوشانده شده است تا از آسیب‌های محیطی و ضربه‌های مکانیکی محافظت کند.

٤- پشت پوش (Back sheet) لایه‌ای در پشت پنل که از آن برای محافظت از پنل و انتقال گرما استفاده می‌شود.

٥- جعبه اتصال (Junction Box) محلی برای اتصال سیم‌ها و انتقال برق تولید شده از پنل به سیستم‌های ذخیره‌سازی یا مصرف‌کننده‌ها.

٦- سیم‌ها و اتصالات: برای انتقال انرژی تولیدی از سلول‌های خورشیدی به دیگر بخش‌های سیستم استفاده می‌شود

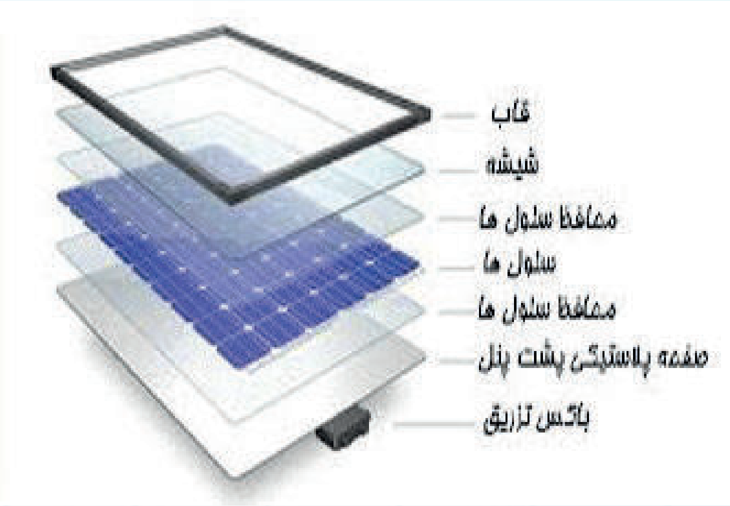

عملکرد سولر پینل‌ها:

پنل‌های خورشیدی به کمک اثر فتوولتائیک (Photovoltaic Effect) عمل می‌کنند. زمانی که نور خورشید به سطح سلول‌های خورشیدی برخورد می‌کند، الکترون‌ها در مواد نیمه رسانا تحریک می‌شوند و حرکت می‌کنند، که این باعث ایجاد جریان الکتریکی می‌شود. این جریان به کمک مدارهای الکتریکی به مصرف‌کننده‌ها یا سیستم ذخیره سازی انرژی منتقل می‌شود.

مزایای سولر پینل‌ها :

١ .منبع انرژی تجدید پذیر: انرژی خورشیدی یک منبع نامحدود و پایدار است.

٢ .کاهش هزینه‌های انرژی: استفاده از پنل‌های خورشیدی می‌تواند هزینه‌های مصرف انرژی را در بلند مدت کاهش دهد.

٣ .دوست‌دار محیط زیست: تولید انرژی از خورشید هیچ آلودگی یا گاز گلخانه‌ای ایجاد نمی‌کند.

٤ .قابلیت نصب در هر مکان: می‌توان سولر پینل‌ها را بر روی سقف خانه‌ها، ساختمان‌ها، یا حتی در فضاهای باز نصب کرد.

کاربردهای سولر پینل‌ها:

-سیستم‌های خانگی: تأمین برق مصرفی خانه‌ها و ساختمان‌ها.

-سیستم‌های صنعتی و تجاری: تأمین برق برای کارخانه‌ها، فروشگاه‌ها و دیگر نهادهای تجاری.

-سیستم‌های مستقل: استفاده در مناطقی که دسترسی به شبکه برق ندارند.

-شارژرهای خورشیدی: برای دستگاه‌های کوچک مانند تلفن همراه و باتری‌ها.

پنل‌های خورشیدی یکی از راه‌حل‌های کارآمد برای استفاده از انرژی پاک و کاهش وابستگی به سوخت‌های فسیلی محسوب می‌شوند.

بقیه دارد

تحلیل دوره‌های بازگشت سیلاب و کاربرد آن در مدیریت منابع آب

نویسنده گان: انجنیر حسیب الله رحیمی و دیپلوم انجنیر همایون خشنود

تحلیل دوره‌های بازگشت سیلاب یکی از مراحل اساسی در مطالعات هایدرولوژیکی به‌ویژه در زمینه‌های تحلیل و مدیریت سیلاب، طرح زیربنایی آبی، و ارزیابی خطر سیلاب در حوزه‌های آبریز به شمار می‌رود. آگاهی از احتمال وقوع سیلاب‌ها با شدت‌های مختلف، برای طرح ساختمان های هایدرولیکی مانند بندهای آبی، پل‌ها و شبکه‌های زهکشی، از اهمیت بالایی برخوردار است.

از میان روش‌های مختلف برای تحلیل فراوانی یا تکرارپذیری سیلاب، **روش توزیع گامبل** (Gumbel Distribution)یکی از پرکاربردترین و معتبرترین روش‌ها محسوب می‌شود. این روش، به‌ویژه همراه با نرم‌افزار **HEC-SSP**، در بسیاری از کشورها و پروژه‌های انجنیری منابع آب جهت تحلیل دیتاهای مقدار جریان اعظمی سالانه و برآورد مقادیر پیک جریان برای دوره‌های بازگشت مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرد.

در مطالعه‌ای که توسط Bhagat (2017) انجام شده است، رفتار سیلاب‌ها در بخش پایین‌دست حوزه آبریز Lower Mahi Basin در کشور هند با استفاده از روش توزیع گامبل مورد بررسی قرار گرفت. این تحقیق بر پایه دیتاهای ۳۰ ساله جریان اعظمی سالانه (۱۹۸۰ تا ۲۰۰۹) استیشن Wanakbori Weir انجام شده است. نتایج این تحقیق نشان داد که توزیع گامبل از توانایی بالایی در توصیف رفتار آماری جریان‌های حدی برخوردار بوده و می‌تواند ابزار مناسبی برای تحلیل تکرار سیلاب‌ها در حوزه‌های با دیتاهای بلندمدت باشد.

به‌طور مشابه، در تحقیق دیگر با عنوان “Flood Frequency Analysis of Osse River Using Gumbel’s Distribution” که توسط Prince Ogbeifun (2013)انجام شده است، تحلیل تکرارپذیری سیلاب در حوزه آبریز دریایی **Osse**ا با استفاده از روش گامبل صورت گرفته است. این تحقیق بر مبنای دیتاهای ۲۰ ساله (۱۹۸۹ تا ۲۰۰۸) جریان اعظمی سالانه انجام شده است. یافته‌های این مطالعه نیز تأیید می‌کند که روش گامبل، حتی در شرایط محدودیت دیتاها، از دقت و کارایی قابل قبولی برای برآورد مقدارجریان اعظمی در دوره‌های بازگشت مختلف برخوردار است.

همچنین در تحقیق جدیدتر، Temtamayem (2024) به بررسی تکرارپذیری سیلاب در دریای Robigumero واقع در حوزه آبریز Abay در کشور اتیوپی پرداخته است. این تحقیق با استفاده از دیتاهای جریان سالانه طی دوره‌ی ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۹ و با به کارگیری توزیع گامبل انجام شد. ضریب تعیین مدل به دست آمده برابر **$R^2 = 0,935$** گزارش گردید که نشان دهنده‌ی انطباق مناسب بین دیتاهای مشاهده شده و مقادیر محاسبه شده است. در این مطالعه، مقادیر جریان برای دوره‌های بازگشت مختلف از ۲ تا ٤۰۰ سال محاسبه شد. به‌عنوان نمونه، مقدار جریان متناظر با دوره‌ی بازگشت ۱۰۰ ساله حدود ۵۰۰ متر مکعب بر ثانیه (m^3/s)برآورد گردید. نتایج این تحقیق نیز تأیید کرد که توزیع گامبل ابزاری قابل اعتماد برای پیش بینی مقدار جریان اعظمی در حوزه‌های آبریز بوده و می‌تواند در طرح ساختمان های هایدرولیکی، پل‌ها، بندها و برنامه ریزی مدیریت خطر سیلاب به طور مؤثر مورد استفاده قرار گیرد.

بطور کلی، نتایج مطالعات مذکور بیانگر آن است که روش توزیع گامبل، نقشی اساسی در تحلیل رفتار سیلاب‌ها، طرح زیرساخت‌های آبی، و کاهش ریسک یا خطر ناشی از سیلاب در مناطق مختلف را دارند. به ویژه در شرایطی که دیتاهای هایدرولوژیکی محدود هستند، استفاده از این روش‌ها می‌تواند دقت تحلیل‌ها و قابلیت اطمینان تصمیم گیری‌های انجنیری را به میزان قابل توجهی افزایش دهد.

با در نظر گرفتن مطالعات یاد شده در خصوص تحلیل دوره‌های بازگشت سیلاب به کمک روش توزیع گامبل، می‌توان نتیجه گرفت که توزیع گامبل یکی از روش‌های آماری معتبر و قابل اعتماد برای ارزیابی و تحلیل دوره‌های بازگشت سیلاب در دوره های زمانی مختلف به شمار می رود. دقت بالای این روش در برآورد مقادیر مقدار جریان اعظمی سالانه، آن را به ابزاری کارآمد در مطالعات طرح ساختمان های هایدرولیکی و مدیریت خطر سیلاب تبدیل کرده است. که فارمول آن قرار ذیل ارایه میگردد:

$$X_T = \bar{x} + K\delta_{n-1} \quad \text{---} \quad (۱)$$

$$K = \frac{YT - Yn}{S_n} \quad \text{---} \quad (۲)$$

$$Y_T = -\left[ln.\, ln \frac{T}{T-1}\right] \quad Or$$

$$Y_T = -\left[0.834 + 2.303 \log\log \frac{T}{T-1}\right] \quad \text{---} \quad (۳)$$

در رابطه (۱)، مقدار XT بیانگر تغییرات آماری دیتاها در یک دوره‌ی زمانی مشخص است. همچنین، فاکتور تکرار یا ضریب فراوانی (K) از رابطه (۲) به‌دست می‌آید. در این رابطه، مقادیر Yn و Sn از جداول ۷,۳ و ۷,٤ استخراج شده اند که جداول ویژه‌ای برای محاسبه این ضرایب می باشند. علاوه بر این، مقدارYT از رابطه (۳) محاسبه می گردد، که در آن T نشان دهنده‌ی دوره‌ی بازگشت (Return Period) است.

برای انجام تحلیل و تجزیه‌ی دوره‌ی بازگشت احتمالی سیلاب و تعیین میزان وقوع آن، در گام نخست لازم است دیتاهای مربوط به جریان‌های اعظمی سالانه بر اساس بزرگی مقادیر مرتب سازی میشوند. سپس، مقایسه و محاسبات آماری مربوطه بر اساس روابط فوق انجام شده تا مقادیر جریان متناظر با دوره‌های بازگشت مختلف تعیین گردد.بر همین اساس، در تحقیق حاضر نیز از روش توزیع گامبل برای تحلیل و ارزیابی دوره‌های بازگشت سیلاب در آبریزه استیشن خوش رباط استفاده شده است. موقعیت جغرافیایی این استیشن در شکل(۱) نمایش داده شده و تحلیل های عددی مربوط به مقدار جریان اعظمی سالانه بر مبنای ارقام ثبت شده در این ایستیشن انجام گرفته است.

در این روش نخست ارقام مقدار جریان اعظمی از سال (۱۲) از استیشن هایدرولوژیکی متذکره جمع آوری و بررسی گردیده است. سپس با محاسبه اوسط، انحراف معیاری و پارامترهای توزیع گامبل، مقدار جریان متناظر با دوره های بازگشت مشخص مانند(۲، ۵، ۱۰، ۲۵، ۵۰ ..... وغیره) تخمین شده است. مزیت اصلی مدل گامبل سادگی محاسبات، کاربرد عملی در شرایط کمبود ارقام و قابلیت مقایسه سریع با روش‌های مشابه است. این روش نسبت به بسیاری از توزیع های پیچیده تر کارایی مطلوبی دارد. طورکه نتایج تحلیل از این روش در جدول (۱) مشاهده میگردد:

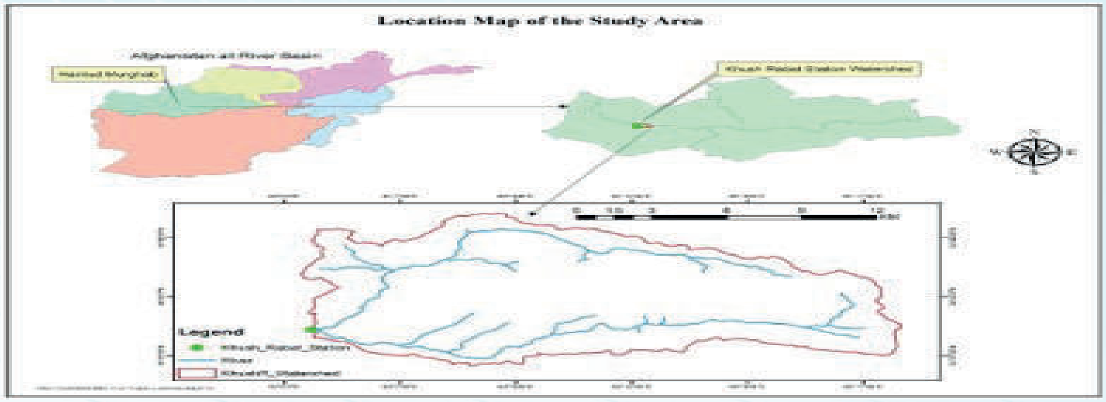

شکل (۱) ساحه مورد مطالعه را نشان میدهد.

جدول(۱) نتایج تحلیل دوره های بازگشت سیلاب در استیشن هایدرولوژیکی خوش رباط نشان میدهد

Station N	T (years)	2	3	5	20	25	50	100	200	300	400	500
Khush Rabat	xT	23	34	47	78	83	98	113	127	136	142	147

این جدول نشان‌دهنده مقادیر مقدار جریان آب به مترمکعب بر ثانیه در استیشن هایدرولوژیکی خوش رباط برای دوره‌های بازگشت مختلف به سال است. با افزایش دوره بازگشت، مقدار جریان آب نیز به طور پیوسته افزایش می‌یابد که بیانگر سیلاب‌های نادرتر و شدیدتر است. برای مثال، سیلاب با دوره بازگشت ۱۰۰ سال دارای مقدار جریان آب ۱۱۳ مترمکعب بر ثانیه و سیلاب با دوره ۵۰۰ سال مقدارجریان اعظمی ۱۴۷ مترمکعب بر ثانیه دارد.

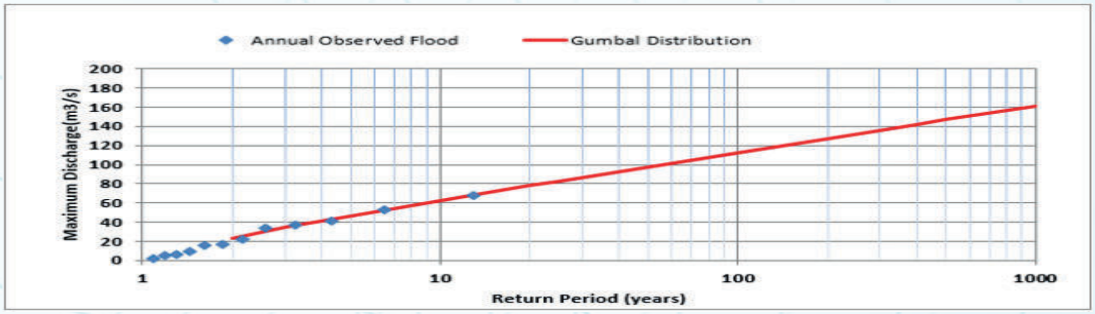

گراف (۱) تحلیل مدل گامبل بر اساس ارقام مقدار جریان اعظمی سالانه در استیشن متذکره

گراف(۱) نشان‌دهنده رابطه بین دوره بازگشت سیل (سال) و مقدار جریان اعظمی (مترمکعب بر ثانیه) است. نقاط آبی، مقدار جریان اعظمی سالانه مشاهده شده را نمایش می‌دهند و خط سرخ، مدل آماری توزیع گامبل است که برای پیش‌بینی مقدار جریان اعظمی با دوره بازگشت مختلف به کار می‌رود. با افزایش دوره بازگشت، مقدار جریان اعظمی پیش‌بینی‌شده نیز افزایش می‌یابد که نشان‌دهنده سیلاب‌های نادر اما شدیدتر است. انطباق خوب دیتاهای مشاهده‌شده با منحنی گامبل، صحت مدل را تأیید می‌کند. این تحلیل به انجنیران کمک می‌کند تا میزان خطر سیل‌های مختلف را ارزیابی و ساختمان های مناسب طراحی کنند. در کل، توزیع گامبل ابزار قابل اعتمادی برای مدیریت خطر(ریسک) سیل است.

خلاصه

در این تحقیق، تحلیل دوره‌های بازگشت مقدار جریان اعظمی (سیلاب) در استیشن هایدرولوژیکی خوش رباط با استفاده از روش **توزیع گامبل** انجام شده است. و قادر است مقدار جریان متناظر با دوره‌های بازگشت مختلف را با دقت مناسب تخمین کند. روند افزایشی مقدار جریان سیلاب در دوره‌های بازگشت بلند مدت بیانگر حساسیت ساحه مورد مطالعه به رویدادهای شدید و ناگهانی است. تحلیل انجام‌شده روشن می سازد که سیلاب‌های با دوره‌های بازگشت بلندتر (۱۰۰ تا ۵۰۰ سال)، پتانسیل تخریب بسیار بیشتر داشته و باید در طرح ساختمان های هایدرولیکی مانند پل‌ها، بندها، دیوارهای حفاظتی، و سایر تأسیسات آبی به طور جدی در نظر گرفته شوند. از سوی دیگر، این تحلیل برای برنامه ریزی مدیریت خطر سیلاب، تعیین زون‌بندی مناطق آسیب پذیر سیلاب و بهبود سیستم‌های هشدار سیلاب نیز اهمیت حیاتی دارد. این تحلیل نشان می‌دهد که مدل گامبل ابزار قابل اعتماد برای طراحی ساختمان های هایدرولیکی، مدیریت خطر سیلاب، و ارزیابی خطر سیلاب در ساحه آبریز استیشن هایدرولوژیکی خوش‌رباط می‌باشد. تحلیل دوره‌های بازگشت سیلاب یکی از ابزارهای کلیدی در مدیریت منابع آب است که به شناسایی فراوانی و شدت سیلاب‌ها کمک می‌کند. دوره بازگشت نشان می‌دهد یک سیلاب با شدت مشخص، به طور متوسط هر چند سال یکبار رخ می‌دهد که این اطلاعات برای طراحی ساختمان های هایدرولیکی مانند بندها و کانال‌ها حیاتی است. با شناخت دوره بازگشت، برنامه‌ریزان می‌توانند ریسک وقوع سیلاب‌های شدید را ارزیابی کرده و اقدامات پیشگیرانه مناسب را جهت کاهش خسارات مالی و جانی اجرا کنند.

به صورت کلی، این مطالعه تأیید می کند که روش توزیع گامبل یک ابزار علمی، معتبر و کارآمد برای پیش‌بینی و تحلیل رفتار سیلاب‌ها در استیشن هایدرولوژیکی خوش رباط است و می تواند مبنای قابل اعتماد برای تصمیم گیری‌های انجنیری و مدیریتی در بخش آب و مدیریت خطرات طبیعی قرار گیرد.

معرفی و اهمیت یخچالهای طبیعی (Glacier's) و تشکیل جهیل های یخچالی در افغانستان بخصوص حوزه دریایی کابل و حوزه آبریز آمو

تهیه کننده : محمد مسعود " توحید یار"

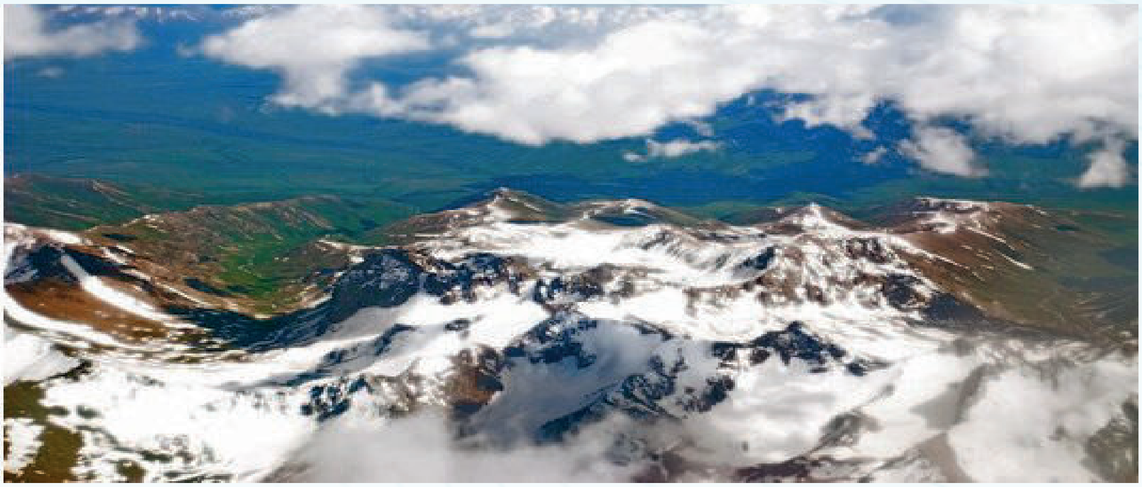

مقدمه:-

یخچال ها (Glaciers) توده های بزرگی ازیخ وبرف می باشندکه درمناطق که آب وهوای سرد و یخبندان است تشکیل می شود. در این نوع مناطق ریزش برف بیش از مقدار ذوب وتبخیر آن می باشد. البته وجود سر ما در یک منطقه برای یخچال کا فی نیست. الته برای تشکیل یک یخچال طبیعی علاوه بر وجود سرما ریزش زیاد برف نیز لازم است. فلهذا یخچال های طبیعی Glaciers در کشور ما بشکل یخچال های کوهستانی بوده که از بارندگی های اتمسفیری بخصوص از برف بو جود می آید، که بعداً این برف ها تحت تأثیر شعاع آفتاب قرارگرفته قسماً ذوب شده، تبخیر شدید تبلور مجدد و همچنان متکاثف عمومی صورت میگیرد. در نتیجه پروسه های فوق الذکر برف به برف کلوله ای، دانه دار تبدیل میشود، که بنام فیرین (فرین) یاد میگردد. در مراحل بعدی تکاثف هوا از فرین خارج شده و فرین به یخچال شفاف وآبی رنگ که به اندازه ۱۰- ۱۱ دفعه از برف متکاثف است مبدل میشود. شایان ذکر است که یخچالهای طبیعی(Glaciers) مانند رود های سطحی ذخیره زیرزمینی آب برای تغذیه خود به اقیانوس ها وابسته هستند. بدین ترتیب بخشی از آب تبخیر شده اقیانوس ها به صورت برف بروی خشکی می بارد. از همین جهت برف منبع بسیار مهمی برای تأمین آب آبیاری وآشامیدنی به شمار میرود. برف آرام آرام به آب تبدیل میشود. از همین لحاظ برف اهمیت بیشتری نسبت به باران دارد. چون برف محتوی مقدار زیادی هوا ست و رهنمای ضعیفی برای گرما شناخته می شود. به همین علت پوششی از برف میتواند سبزی های درحال خواب را محافظت کند ویا از درختان درمقابل سرمای پیش ازحد نگهداری کند.در رابطه به اهمیت یخچال های طبیعی و جهیل های یخچالی در کشور عزیز ما افغانستان باید گفت، که افغانستان از نظرموقعیت جغرافیایی محاط به خشکه و دارای اقلیم خشک ونیمه میباشد. بنابر همین لحاظ ممکن دارای منابع آبی بسیار اندک میبود. اما خوشبختانه از اثر ارتفاعات بلند (کوهای بلند و سر به فلک پامیر و هندوکش)که در حدود٪ ۸۵ خاک و اراضی کشور ما را تشکیل میدهد، نقش ازرنده را در متعادل نگهداشتن آب ، هوا و بارندگی بازی می نماید. در پهلوی این مؤثریت ارزشمند نقش حیاتی دیگری را که این سلسله کوه ها ایفا می نماید. ذخیره سازی برف و به وجود آمدن یخچال های طبیعیGlaciers وجهیل های یخچالی است. که این امر سبب شده تا ٪ ۸۵ فیصد از کل آب های شیرین موجود درکشور ما افغانستان به وسیله یخچالهای طبیعی تأمین گردد. و این پروسه درست زمان به وقوع می پیوندد. که درجه حرارت در اوایل فصل بهار بشکل تدریجی بلند رفته و یخچال ها آرام آرام شروع به ذوب شدن می نماید. که در نتیجه در فصول گرم یخچال قله ها را آب کرد منشأچشمه ها، جهیل ها، کاریز ها و دریا ها می شوند. که در واقع عملکرد یک یخچال طبیعی از نظر منابع آب را می توان به بند تشبیه کرد که آب مازاد را در فصول سر ما پر آبی در خود ذخیره کرده تا در فصول گرم واوقات کم آبی مورد استفاده مناسب قرار گیرد. در رابطه به این موضوع باید خاطرنشان کرد که یخچال های کوهستانی وساحات فرین دار در قسمت های شمال و شمال شرق افغانستان موقعیت داشته. و از اهمیت خاص حیاتی بر خور دار است. و میلیون ها انسان در داخل و خارج از کشور (کشور های همجوار) بشکل مستقیم وغیر مستقیم بهره مند میشوند. که خوشبختانه این منابع طبیعی با ارزش در سطح کشور ما بیشتر به دو حوزه آبریز یعنی حوزه دریایی کابل و حوزه آمو زیاد تر متمرکز بوده که هم به داخل کشور و هم خارج از کشور یعنی کشور های همجوار شرقی مانند پاکستان در حوزه کابل و کشور های همسایه در شمال کشور مانند ازبکستان، ترکمنستان از این منابع طبیعی و حیاتی در بخش های مختلف آب آشامیدنی، صنعتی مانند تولید انرژی برق ، اقتصادی و زراعتی مستفید میشوند. بر اساس تحقیقات مرکز بین المللی انکشاف پایدار کوه ها (ICIMOD) تعداد یخچالهای طبیعی افغانستان در سال ۲۰۰۵ به تعداد ۳۹۴۰ یخچال ثبت گردیده است

. از جمله یخچال های بزرگ در قسمت شرق هندوکش قرار دارند. یخچال بزرگ با اشکال مختلفی در حوزه دریایی کابل در قسمت مجرای فوقانی دریا های پنجشیر و الینگار (رامگل) به مشاهده میرسد. به همین اساس در حوزه پنج آمو سلسله یخچالی در سرحد جنوبی دهلیز (واخان) بدخشان در امتداد سلسله کوه های که در پای پنچ را از سمت جنوب احاطه کرده اند. تا ارتفاع ۶۰۰۰ متر قرار گرفته است. این یخچال های بزرگ برسلسله کوه واخان موقعیت داشته در هر دوجناح دره در یاهای واخان ، برسلسله کوه سفید، خرس در بدخشان یخچال ها موقعیت دارند. که دره های تمام یخچال های فوق بخوبی دیده میشود. مواد بزرگ دادنه (مورین) یخچال ها را احاطه نموده بطرف پایین سرا زیر میگردند. در قسمت غربی هندوکش خصوصاً جناح های شمالی آن تعداد زیاد فرورفتگی پشقاب مانند وجهیل های یخچالی قراردارند. در اینجا در سلسله کوه (پاراپامیز) در های کوچک (آثار یخ بندی های قدیمی) به مشاهده میرسد.

بنأ اهمیت عمده یخچال های طبیعی در این دوحوزه آبریز بر این است، که بسیاری دریا های قسمت شمال و شمال شرقی کشور را تغذیه می نماید. به همین جهت یخچالهای طبیعی Glaciers بزرگترین منبع آبی را به حوزه مذکور تشکیل میدهند.

اناتومی یخچال های طبیعی کوهستانی :-

ازاینکه یخچال های طبیعی Glaciers در افغانستان معمولاً کوهستانی است. بدین لحاظ قبل از معرفی واهمیت یخچال های طبیعی و جهیل های یخچالی در حوزه آبریز کابل و آمو بهتر است به اناتومی یخچال های طبیعی کوهستانی بپر دازیم. که این یخچال ها دارای کدام خصوصیات میباشد. به همین لحاظ یخچال های کوهستانی Mountain. Glaciers را نظربه مؤلفه های گوناگون تقسیم بندی می نمایم. که این تقسیم بندی بر اساس محل تشکیل، ویژه گی های جغرافیایی، مورفولوژی، حرکت، ویژگی های حرارتی و دوران تشکیل باشند. به بحث میگیریم.

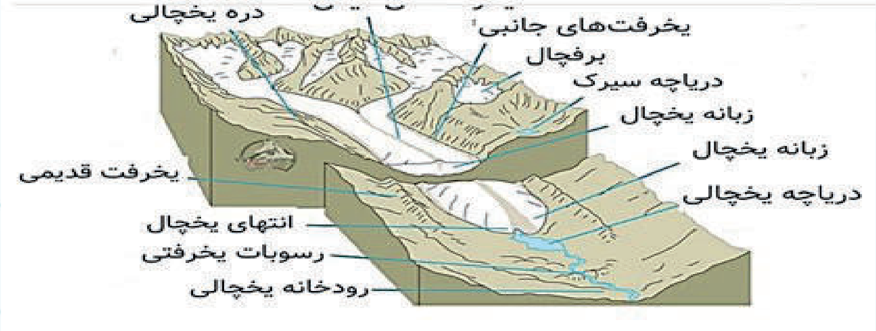

شکل (۱) اناتومی یخچال های طبیعی کوهستانی

منطقه تغذیه (Accumulation. Zone):

منطقه تغذیه بخشی از یخچال های طبیعی است که در آن مقدار تجمع و یا ذخیره برف ویخ بیشتر از مقدار آب شدن و تبخیر آنها است. این منطقه نقش مهمی در رشد و پایداری یخچال ها دارد. ومعمولاً در بالاترین ارتفاعات یخچال ها قرار دارد. ساحه تغذیه منبع اصلی تأمین یخ برای یخچال ها است. وبدون آن یخچال ها نمی توانند به رشد وحرکت خود ادامه بدهد. اما با تأسف این منبع طبیعی حیاتی در کشور ما بخصوص دوحوزه آبریز (کابل و آمو) از دو دهه به این طرف شدیدن تحت تأثیر تغیرات اقلیمی قرار گرفته واین پدیده طبیعی باعث افزایش ۱,۵ درجه حرارت و کاهش در مقدار بارندگی برف در این ساحات گردیده که منتج به کاهش ذخیره برف، ذوب زود هنگام و حرکت یخچال ها شده است.

منطقه جریان (Flow. Zone):

این منطقه ساحه است که در یخ ها از منطقه تغذیه به سمت مناطق پایین تر حرکت می نماید. این ویژه گی به دلیل فشار و وزن خود، یخ ها در این ساحه به سمت پایین حرکت می نماید وبا عث ایجاد درز ها (ترک ها) و شکستگی ها در سطح یخ میشود.

خط تعادل (Equilibrum.Line):

بخشی از یخچال ها طبیعی است که در آن مقدار ذخیره برف ویخ با مقدار آب شدن و تبخیر آن ها برابر است. این منطقه نقش مهمی در پایداری یخچال ها دارد و معمولاً در حد میانجی بیین ساحه تغذیه (Accumulation. Zone) و ساحه آب شدن (Ablation. Zone) قرار دارد. هر چه این خط بالا تر برود آن یخچال در معرض خطر قرار دارد.

ساحه فرسایش (Ablation. Zone):

این ساحه قسمت پایین دست زبانه یخچال ها است که در آن یخ ها وبرف به دلایل مختلفی از بین میروند و این موضوع باعث تغییرات قابل توجهی در ساختار و پویایی یخچال ها میشوند. این منطقه نقش مهمی در چرخه حیات یخچال های طبیعی دارد و شامل مشکلات مختلفی مانند ذوب شدن ، تبخیر پارچه پارچه شدن (Caving) و جریان آب حاصل از ذوب شدن یخ ها است که باعث فرسایش و تغییر شکل یخچال ها میگردد. پس از این ساحه مانور های انتهای یخچال و دریا ها شکل و سرازیر میشوند. که ماشاهد همچو مسائل در حوزه آمو و کابل هستیم که سالانه میلیارد ها مترمکعب آب شرین از این منابع با ارزش تولید و به مقاصد مختلف چون زراعت، آشامیدن و صنعت مورد استفاده قرار می گیرد.

دره یخچالی (Glacial. Valley) :

دره یخچالی به دره های که توسط فرسایش و جابجایی سنگ ها توسط یخچال ها شکل گرفته اند گفته میشود، معمولاً شکل U دارند، در حالیکه دره های رود خانه ها به شکل V هستند.

سیرک (Cirques):

به میدانها و برفچالهای مرتفع که اغلب منبع تغذیه یخچالهای کوهستانی هستند، جایی که برف های باریده وحرکت سریع توده های برف به سمت پایین ریخته شده در آن ذخیره شده فشرده یا سخت میشوند وهنگامیکه حجم آن زیاد شود به آهستگی جاری شده و یخچالهای طبیعی متصل را تغذیه میکنند.آنها معمولاًدر مناطق بالایی کوه ها و در ارتفاعات بالا یافت میشوند. همچنین در مناطق که یخچال های طبیعی سابق وجود داشته اند هم میتوان این میدانهای تغذیه یخچالی را به شکل فضایی نیم دایره‌ای عظمی مشاهده کرد

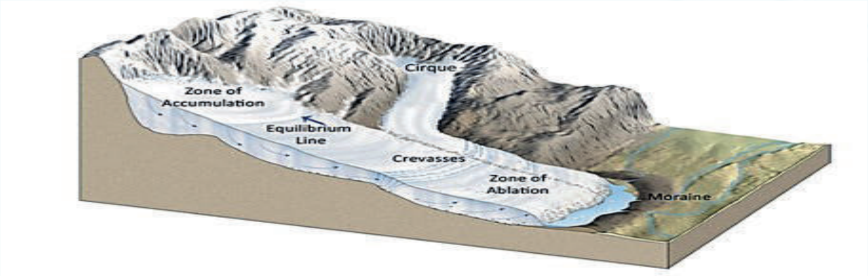

شکل (۲) اناتومی یخچال های طبیعی کوهستانی

از ویژگی های اصلی سیرکها میتوان به شکل کاسه ای مدور شبیه آمفی تئاتر با دیوار های شیب دار و کف صاف و یا کمی محدب اشاره کرد. سیرکها نقش مهمی در شکل دهی مناظر کوهستانی دارند.

و همچنین میتوانند نشانه ای از وجود یخچال های طبیعی در گذشته باشند. مانند حوض لالان در ارتفاعات ولایت پنجشیر.

شکل (۳)حوض لالان درولایت پنجشیر

یخشار (Icefalls):

یخشار به قسمتی از یخچال ها گفته میشود. که به علت قرار گرفتن بر روی شیب زیاد، فرصت پیروی از حرکت آهسته یخچال را نداشته باشد و بنابراین با سرعت بیشتری به حرکت می آید. این حرکت با سرعت بیشتر باعث ایجاد شکاف های عرضی و طولی میشود. واگر تعداد شکاف ها زیاد ومنظم باشند، یخشار ایجاد میشود. در صورتی که حجم یخ و سرعت آن زیاد باشد امکان تشکیل برج یخی نیز میگردد. به دلیل خطرات فراوان، عبور از یخشار ها، برج های یخی و شکاف های یخچالی با خطر پذیری بالای همراه است.

تونل های یخی (Ice.Tunnels):

این تونل ها ممکن است به صورت عمودی یاافقی در داخل یخچال ها شکل گیرند. و به عنوان مسیرهای طبیعی برای جریان آب یخ و ذوب شده عمل نماید. این تونل ها عموماً در نقاطی از یخچال ها که هوای گرمتر است تشکیل میشوند و ممکن است طی سالها شکل و ابعاد آنها دستخوش تغییراتی شود.

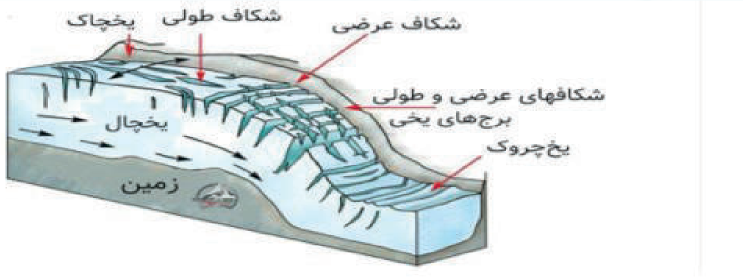

شکل (۴) اناتومی یخچال های طبیعی کوهستانی

بقیه دارد شماره بعدی

"له فوسيلي انرژيو څخه د نوي کيدونکو سرچينو ته په اوښتون کې د نويو ټکنالوژيو د رول تحليل"

ترتیب کونکی: انجنير حميدالله منصور

لنډيز

په دې مقاله کې د انرژي تعريف، د انرژي ډولونه او د فوسيلي انرژي له محدوديتونو او زيانونو وروسته د نوي کيدونکو انرژيو اهميت څېړل شوی. همدارنګه، د نويو ټکنالوژيو رول لکه لمريزه، بادي، او هايډرو ټکنالوژي، د انرژي ذخيره، او سمارټ ګريډ سيستمونه تحليل شوي دي.

سريزه

د نړۍ د انرژي اړتيا ورځ تر بلې لوړېږي. په تېرو لسګونو کلونو کې انسان د فوسيلي انرژيو (نفت، ډېرو سکاره، او ګاز) باندې تکيه کړې ده، خو دا سرچينې محدودې دي او چاپېريال ته ستر زيان رسوي. د اقليم بدلون، د هوا ککړتيا، او د انرژي نړيوال بحرانونه انسان دې ته اړ کوي چې نوي کيدونکې، پاکې، او دوامداره انرژي ته مخه کړي. افغانستان هم د نوي کيدونکي انرژي لويې زيرمې لري چې د بريښنا د پام وړ توليد وړتيا لري. د انرژي د دوديزو سرچينو په پرتله چې په يو ځانګړي ځای کې متمرکزې دي، دا سرچينې په ټول هيواد کې په پراخه کچه شتون لري. افغانستان د لمر غني هېواد دی، چې په کال کې له ۳۰۰ څخه ډېرې د رڼې لمر ورځې لري، نو د لمريزې انرژي لپاره خورا مناسب پوتانسيل لري.

افغانستان کولای شي شاوخوا ۳۱۸ ګيګاواټه بريښنا په هيواد کې د نوي کيدونکي انرژی له موجودو بيلا بيلو سرچينو څخه په استفادې سره توليد کړي چې له دې لارې له اوبو (۲۳٬۰۰۰ ميګاواټه) ، باد (۶۷٬۰۰۰ ميګاواټه) ، لمريز (۲۲۲٬۰۰۰ ميګاواټه) ، جيوترمل (۳٬۰۰۰-۳٬۵۰۰ ميګاواټه) ، بايوماس (۴۰۰۰ ميګاواټه) بريښنا يي انرژي توليد کړی. له بده مرغه، تر اوسه يوازې د نوي کيدونکي انرژي څو پروژې پلي شوې دي. او له نيکه مرغه اوس د اسلامي امارت په راتک سره د نوې کيدونکې انرژي پروژو ته پاملرنه زياته شوي او ډيرې پروژې اوس تر کار لاندې دي، په افغانستان کې د نوي کيدونکې انرژي د پروژو چټک پلي کول به سترې ټولنيزې او اقتصادي ګټې، د کار پيدا کول، انرژي ته لاس رسي، د انرژي امنيت، ټوليزه وده او په نړيواله کچه د اقليم د بدلون منفي اغيزې کمې کړي.

په دې مقاله کې به وڅېړل شي چې نوي ټکنالوژي څنګه د انرژي سکتور بدلوي او له دوديزو سرچينو څخه بديله لار پرانيزي.

پيژندنه (Introduction)

د يو هېواد د پرمختګ او اقتصادي ودې اساسي لامل انرژي ده .کوم هېوادونه چې د انرژي د زياتو منابعو لرونکي وي هغه هيوادونه به ډير پرمختللي وي او هغه هېوادونه چې د انرژی منابع په لاس کې ونه لري هغه هېوادونه به ډير وروسته پاتي وي، نن ورځ ټول سخت کارونه د ټکنالوژۍ په مرسته ترسره کېږي خو ټکنالوژي خپله د انرژی په مرسته کارکوي لکه موټر،الوتکې ،بحري کيښتی او نور ماشين آلات چې ټول د انرژي په مرسته کار کوي.که چيري انرژي موجوده نه وي نو ټکنالوژي معنا نه لري.

د انرژي تعريف او اهميت

د کار کولو توان او قدرت ته انرژي ويل کيږي، انرژي د هرې ټولنې د پرمختګ لپاره اساسي رول لري. دا د صنعت، ټرانسپورټ، کرنې، او د کورنې ژوند لپاره اړينه ده .عموماً انرژي په دوه ډوله ده لمړی نوې کيدونکې انرژي (Renewable energy) دوهم نه نوې کيدونکې انرژي (Non Renewable energy) په نولسمه او شلمه پيړی کې چې هغه وخت خلکو له نه نوې کېدونکې انرژي لکه تيل،ګاز، او د ډبرو سکارو څخه استفاده کوله چې د انرژي نوموړو ډولونو يولړ چاپيريالي اوصحي ستونزې له ځان سره درلودلې لکه : د هوا ککړتيا، د ځمکې ګرمېدل، تيزابي بارانونه او اوزون د طبقې زيانمن کېدل . دنوموړو مشکلاتو د حل لپاره د يويشتمې پيړی په شروع کې يو لړ خوځښتونه او پر مختګونه منځ ته راغلل ، نو په همدې اساس د خلکو توجو د نه نوې کيدونکې انرژي څخه نوې کيدونکې انرژي ته واوښته او له نوې کيدونکې انرژي څخه استفاده هم همدغه وخت شروع شوه. KAIOGIROU(۲۰۰۹)

نه نوې کېدونکې انرژي (Non Renewable energy) يا فوسيلي انرژی عبارت له هغې انرژي څخه ده چې د هغې سرچېنې يوه ټاکلې اندازه لري او د وخت په تيريدو سره دهغه منابع خلاصيږي. لکه نفت ،ګاز، ذغال او داسې نور. دوهم ډول يې نوې کېدونکې انرژي (Renewable energy) عبارت له هغې انرژي څخه ده چې دوامداره سرچېنې لري. لکه: لمريزه انرژي (Solar energy) ، بايومس انرژي(Biomass energy) ، جيوترمل انرژي(geothermal energy)، اوبو انرژي (hydro energy)او بادی انرژي(wind energy) د انرژيو له مهمو ډولونو څخه دی چې د انرژي له نوموړو ډولونو څخه اوس استفاده هم زياته شوې، په همدې اساس پرمختللي او مخ پر ودې هيوادونه هڅه کوي چې خپله د ضرورت وړ اندازه انرژي د نوې تکنالوژۍ په مرسته له همدغه ډول انرژۍ (نوې کېدونکې) څخه لاس ته راوړي چې هم به يې خپله انرژي پوره کړي وي او له بله پلوه به يې د کاربن ډای اکسايډ کم اخراج، د منابعو دوامداره شتون او چاپېريال ته هم کوم ضرر نه وي رسولی. د ملګرو ملتونو د اقليم د بدلون راپور (IPCC Report)وړاندېز کوي چې د نوې کېدونکو انرژيو پراختيا د اقليم د بدلون د مخنيوي لپاره اړينه ده.

د فوسيلي انرژي محدوديتونه (Challenges of Fossil Fuels)

په دې برخه کې د فوسيلي انرژي کارونې له محدوديتونو او زيانونو څخه بحث کيږي. دا به څرګنده شي چې د نوې کېدونکو سرچينو ته اوښتنه څومره اړينه ده او څنګه ټکنالوژي د دې ستونزو د حل لپاره مرسته کولی شي.

د چاپېريالي ستونزې

د کاربن ډای اکسايډ اخراج او اقليمي بدلون: فوسيلي انرژي د اقليم بدلون اصلي عامل دی : کله چې تېل، سکاره، او طبيعي ګاز سوځي، په پراخه کچه کاربن ډای اکسايډ (CO_2) توليدوي. دا ګاز د شنو خونو د اغېز د زياتېدو اصلي لامل دی. د انرژۍ نړۍوالي اداري (IEA) په وينا، د فوسيلي انرژي کارونه د نړۍ ۷۵٪ CO_2 اخراج مسؤليت لري.

د اقليم بدلون اغېزې : د ځمکې د تودوخې زياتوالی، د سمندرونو د سطحې لوړوالی او د هوا افراطي حالات (لکه توپانونه، وچکالي، او سخت بارانونه).

د هوا ککړتيا: د فوسيلي سونګ موادو سوځېدل يوازې CO_2 نه خپروي؛ بلکې نور زيان رسونکي ګازونه هم توليدوي، لکه : سلفر ډای اکسايډ (SO_2): د اسيدي بارانونو لامل، نايټروجن آکسايډونه :(NO_x) د هوا ککړتيا زياتوي او ذراتي مواد (Particulate Matter) د تنفسي ناروغيو لامل ګرځي.

د منابعو کمښت او د انرژۍ امنيت: د فوسيلي انرژۍ محدودې سرچينې : فوسيلي سونګ مواد د غير نوي کېدونکو سرچينو په توګه پېژندل کېږي، چې يو وخت به پای ته رسېږي او د نړيوالو راپورونو له مخې، که اوسنی مصرف دوام وکړي، د تېلو او سکرو ذخاير به په راتلونکو څو لسيزو کې ختم شي.

د انرژۍ امنيت: د فوسيلي انرژۍ نرخونه هر وخت تغير کوي دا اقتصادي ثبات ته زيان رسوي. د بېلګې په توګه : که د پټرولو نرخ ناڅاپي لوړ شي، د ټرانسپورټ، صنعت او خوراکي توکو قيمتونه هم لوړيږي. ډېری هېوادونه په تېلو او ګازو کې واردات کوي، چې د بهرنيو هېوادونو په سياستونو او اقتصاد پورې تړلي دي. د دې وضعيت د پايلې په توګه، د انرژۍ امنيت له خطر سره مخ کېږي.

اقتصادي ننګونې: د قيمتونو بې ثباتي : د تېلو او ګازو نړيوال قيمتونه د بازار د حالاتو او سياسي پېښو له امله ډېر بدلون کوي. د دې بې ثباتۍ اغېزې د نړۍ اقتصاد ته ډېر زيان رسوي.

د چاپېريالي زيانونو لګښت : د فوسيلي سونګ موادو د کارونې له امله د چاپېريال د پاکولو او د ناروغيو د درملنې لپاره ډېر زيات لګښتونه اړين دي.

ټولنيزې ستونزې

صحي ستونزې :

۱. د هوا ککړتيا په ځانګړي ډول په ښارونو کې د خلکو د تنفسي او د زړه ناروغيو لامل ګرځي. اصلي لاملونه :**زاړه موټرونه، ډيزلي جنراتورونه، د سکرو کارول، او د خامو تېلو سوځول.**

۲ .د ماشومانو روغتيا ته خطر: د ککړې هوا تنفس د ماشومانو د سږو وده کموي او د سينه بغل، تبه او د دمې ستونزې زياتوي.

۳ .کورنۍ انرژي – د لرګيو، سکرو او پلاستيکو سوځول : په ډېرو کورنيو کې، خصوصاً په کليوالو سيمو کې، د پخلي لپاره له سکرو، پلاستيک، او حتی ربړ څخه استفاده کېږي. دا مواد زهري ګازونه توليدوي، چې د ښځو او ماشومانو د سترګو، تنفس، او پوستکي ستونزې **پيدا کوي. د نړيوال روغتيايي سازمان (WHO) په وينا، د هوا ککړتيا هر کال د ميليونونو کسانو د مړينې لامل کېږي.**

د نويو ټکنالوژيو رول (Role of New Technologies)

په دې برخه کې به د نويو ټکنالوژيو رول واضيح شي چې څنګه دا ټکنالوژۍ له فوسيلي انرژۍ څخه د نوي کېدونکو سرچينو ته په اوښتو کې مرسته کوي. د نوي کېدونکو انرژيو ډولونه، د هغوی ټکنالوژۍ او د ټکنالوژۍ پراختيا اغېزې په تفصيل سره وڅېړو.

د ټکنالوژۍ په پرمختګ کې د انرژۍ بدلون رول:

بدلون رول: د ټکنالوژۍ پرمختګ د انرژۍ په دوامداره توليد کې مهم رول لوبولی دی. د مثال په توګه : د سولر پينلونه د لمريزې انرژۍ د توليد لپاره يوه نوې لار پرانيستې. د باد توربينونه اوس په ټوله نړۍ کې د باد انرژۍ د توليد لپاره کارول کېږي.

د انرژۍ نړۍ والي اداری (International Energy Agency - IEA) راپورونه ښيي چې د ټکنالوژۍ پرمختګ د انرژۍ د توليد او د کارونې په موثريت کې مهم رول لوبوي.

د نوي کېدونکو سرچينو ټکنالوژۍ (Renewable Energy Technologies)

د لمريزې انرژۍ ټکنالوژۍ (Solar Energy Technology): د لمريزې انرژۍ ټکنالوژۍ د لمر د وړانګو څخه د انرژۍ په توليد کې مرسته کوي.

د لمريزې ټکنالوژۍ ډولونه :

۱. فتوولټيک سيستمونو ټکنالوژي: هغه آله چې لمريزه انرژي مستقيما په برقي انرژۍ تبديلوي . د لمر دانرژۍ د ذخيره کولو او استفاده کولو ترټولو مهمه ټکنالوژي د فتوولټيک سيستمونو د PV Module په نوم ياديږي. نن سبا په ټوله نړۍ کې د فتو وټوولټيک څخه په ډيره زياته پيمانه استفاده کيږي ځکه چې داسيستمونه آ سانه، ارزانه، دلاسرسي وړ او محيط ته ضرر نه رسوونکي دي او هر څوک کولای شي په کور، دفتر ياهم بل کارځای کې دنوموړي سيستم څخه استفاده وکړي.

۲. لمريزه حرارتي-بريښنايي ټکنالوژي (Solar Thermal Power Systems) هغه ټکنالوژي ده چې د لمر تودوخه راټولوي او له هغې څخه د بريښنا

د تولید لپاره استفاده کوي. دا سیستمونه د لمر تودوخه د منعکس کوونکو هندارو یا لینزونو په وسیله متمرکزه کوي، تودوخه د یو مایع اوبو د ګرمولو لپاره کاربړي، ګرم شوې مایع بخار تولیدوي، چې توربین چلوي او برېښنا تولیدوي. دا ټکنالوژي معمولاً په تودو، لمرنیو سیمو کې کاربړي.

۳. د لمریزو حرارتي سیستمونو ټکنالوژي: د دې ټکنالوژۍ په واسطه موږ کولای شو چې د کورونو او نورو کارځایونو د ضرورت وړ ګرمې اوبه د لمریزو کولکټرونو په واسطه ګرمې کړو چې دا د لمریزو کولکټرونو په ډېر ساده شکل باندې ترسره کیدای شي؛ څکه چې زموږ د ضرورت وړ ګرمو اوبو د حرارت درجه نسبتا ټیټه ده. دا ډول تکنالوژي په بازار کې په ډېر ارزانه قیمت پیدا کیږي چې په کورونو کې د پخلي او اوبو ګرمولو لپاره یو ښه بدیل کیدای شي.

ګټې: پاکه او چاپېریال ته بې‌زیانه انرژي، تر هغه وخته چې لمر پرېوځي دا انرژي پای نه مومي، له یو ځل پانګونې وروسته اوږدمهاله تولید وړیا وي، اسانه نصب او لږ ساتنه غواړي او د کلیوالو او لیرې پرتو سیمو لپاره مناسب وي.

د باد انرژي ټکنالوژي (Wind Energy Technology).

دا ټکنالوژي د باد له انرژي څخه په استفاده یوه نوې او پاکه طریقه ده چې برېښنا تولیدوي. دا انرژي هغه وخت تولیدېږي چې باد توربینونو ته حرکت ورکړي، او دا توربینونه بیا جنراتورونه چالانوي چې برېښنا تولید کړي. دا طریقه د چاپېریال لپاره زیان نه لري، څکه چې کاربن یا مضره ګازونه نه تولیدوي.

ډولونه: **د ځمکې پر مخ توربینونه (Onshore Wind Turbines) او د بحر یا اوبو پر مخ توربینونه (Offshore Wind Turbines)**

ګټې: چاپېریال ته پاکه انرژي ورکوي، د فوسیلي سون توکو بدیل، د عملیاتو ټیټه بیه (وروسته له نصب) او د اوږدې مودې لپاره دوامداره انرژي

چلنجونه: د باد نه‌ثابتوالی (هر وخت نشي تولیدېدای)، لوړ لګښت د نصب پر وخت، د ځینو سیمو چاپېریالي اندېښنې (لکه د مرغیو ژوند ته خطر) او غږیزه ککړتیا (noise pollution)

د نیټ میترینګ (Net Metering) سیستم:

نیټ میترینګ یوه تکنالوژي او سیستم دی چې د نوي کېدونکو انرژیو، په ځانګړې ډول د سولر پینلونو، د انرژي تولید مدیریت کوي. دا سیستم د برېښنا د تولید او مصرف ترمنځ د بیلانس ساتلو لپاره کارول کېږي. د نیټ میترینګ له لارې، هغه خلکو ته چې د خپلو سولر پینلونو یا نورو نوي کېدونکو سرچینو څخه اضافي برېښنا تولیدوي، اجازه ورکول کېږي چې اضافي انرژي د عمومي برېښنا شبکې ته واستوي او د خپلې انرژي حساب ته یې د کریډیټ (Credit) په توګه ثبت کړي.

د نیټ میترینګ ګټې

د انرژي لګښت کمول: د نیټ میترینګ له لارې، د کور یا شرکت د برېښنا بیلونه کمېږي، څکه چې اضافي تولید شوې انرژي د راتلونکو اړتیاوو لپاره حساب کې ثبت کېږي.

د شبکې سره اړیکه: د انرژي د ذخیره کولو پر ځای، اضافي برېښنا د شبکې سره شریکېږي، چې د زېرمو اړتیا کموي.

د نوي کېدونکو انرژیو ملاتړ: نیټ میترینګ د خلکو لپاره د سولر پینلونو او نورو نوي کېدونکو سرچینو د کارولو پانګونه اقتصادي کوي.

چاپېریالي ګټې: د نیټ میترینګ سیستم د نوي کېدونکو سرچینو پراختیا ته وده ورکوي، چې د کاربن اخراج کچه راټیټوي.

د نیټ میترینګ رول په نوي کېدونکو انرژیو کې

نیټ میترینګ د نوي کېدونکو سرچینو لکه سولر او باد انرژیو د پراختیا لپاره یو مهم سیستم دی، څکه چې دا د کورنیو او شرکتونو لپاره اقتصادي ګټې رامنځته کوي. دا سیستم د انرژي د وېش په یوې دوامداره او موثریت لرونکې لارې بدلېږي، چې د فوسیلي انرژیو اړتیاوې کموي.

د اوبو برېښنا ټکنالوژي (Hydropower Technology)

دا ټکنالوژي د اوبو د بهېدو یا فشار له لارې برېښنا تولیدوي. کله چې اوبه له لوړ ځایه ټیټ ته راتوییږي، توربینونه حرکت کوي، چې جنراتورونه یې په برېښنا بدلوي.

ډولونه: **بند لرونکې بنه** (Reservoir-based): لوی بندونه لري، **جریاني بنه** (Run-of-river): د روانو اوبو طبیعي بهیر څخه کار اخلي او Pump-storage د اضافي انرژي د ذخیره کولو لپاره اوبه پورته باسي، بیایې ببرته راخوشې کوي.

ګټې: د کاربن څخه پاکه انرژي، اوږدمهاله او باوري منبع، د اوبو د زېرمو له لارې د اوبو مدیریت او د سېلابونو کنټرول او کرنې ته مرسته

چلنجونه: د بند جوړولو لوړ لګښت، د چاپېریال بدلون (د ایکوسیستمونو اغېزمنول) ، خلک بې‌ځایه کېدل (د بندونو له امله) او د اوبو د کمښت پر وخت برېښنا کمېږي.

بایو انرژي ټکنالوژي (Bioenergy Technology)

بایو انرژي (Bioenergy) هغه انرژي ده چې له بیولوژیکي موادو څخه تولیدېږي، لکه نباتات، حیواني فضله مواد او نور عضوي مواد. دا انرژي د نوي کېدونکي (renewable) سرچینو څخه ګڼل کېږي او د چاپېریال د ساتنې لپاره مهمه ده.

سرچینې: نباتي مواد (لکه غنم، جوار، لرګي)، حیواني سرې اوعضوي فاضله مواد (organic waste)

د تولید بڼې: بایوګاز :د عضوي موادو د تخمر له لارې تولیدېږي (لکه میتان)، **بایوډیزل** :له نباتي تیلو یا حیواني غوړو څخه جوړېږي، **بایو اتانول** :د نشایسته لرونکو موادو (لکه جوار یا غنم) څخه تولیدېږي او**سوځېدونکي مواد** :لکه لرګي یا سکاره

کارونه: د برېښنا تولید، د کورونو تودوخه او د موټرو لپاره بدیل سون توکي

ګټې: د فوسیلي سون توکو ښه بدیل دی، د کاربن اخراج کموي ، د کلیوالو سیمو لپاره د عوایدو یوه سرچینه ده او فاضله مواد بیا کارول کېږي

پاتې لري

د هوا ککړتیا د بشریت تدریجي وژنه!

لیکنه: انجنیر جوادالله (جاهد)

پاکه هوا د الله تعالی هغه نعمت دی چې پر انسانانو سربېره د ټولو ژوندیو موجوداتو په روغتیا کې رغنده رول لري، انسانان د ژوندي پاتې کېدو لپاره اړتیا لري چې د تنفسي سیستم له لارې په هوا کې موجود اوکسیجن جذب او د همدغه سیستم له لارې کاربن ډای اوکسایډ خارج کړي.

د الله تعالی د قدرت یوه نښه داده چې په هوا کې د اوکسیجن د کمښت او کاربن ډای اوکسایډ د ډېروالي د مخنیوي لپاره یې نباتات چې یو ژوندی عالم دی داسې عیار کړی چې د خپل ژوند د بقا لپاره کاربن ډای اوکسایډ مصرفوي، د معلوماتو له مخې یوه بالغه او رسېدلې ونه د یو کال په جریان کې ۲۱ کیلوګرامه کاربن ډای اوکسایډ جذبوي.

خو په دې وروستیو کې د ځمکې پر مخ د انسانانو د نفوس ډېروالی، د طبیعي ځنګلونو قطعه کېدل، د صنعتي کارخانو د فعالیتونو ډېرښت، له ډېرو سکرو، پلاستیکو او نورو موادو څخه د حرارتي انرژي د تولید او په ټوله کې له طبیعي منابعو څخه د انسانانو غیر پلاني استفاده د هوا د ککړتیا لامل شوی چې له امله یې د میلیونونو او آن میلیاردونو انسانانو روغتیا ته سخت زیان رسېدلی دی.

د روغتیا د نړیوال سازمان او چاپېریال ساتنې د ملي او نړیوالو ارګانونو د معلوماتو له مخې هر کال د نړۍ په کچه ۸.۸ میلیون کسان د هوا د ککړتیا له امله د رامنځته شوو ناروغیو له امله ژوند له لاسه ورکوي.

د انسانانو په دومره لویه کچه مړینه چې حتی د هغه کسانو په پرتله هم ډېره ده چې هر کال د سګرېټو او نورو نېشه‌یي توکو د استفادې له امله ژوند له لاسه ورکوي واقعا د اندېښنې وړ ده.

د روغتیا د نړیوال سازمان د وروستیو معلوماتو له مخې د هوا ککړتیا یا الودګي اوس مهال د نړۍ په کچه د شاوخوا ۹۰ سلنه وګړو روغتیا په مستیقم یا غیر مستقیم ډول متضرره کړې ده،

هر څومره چې د هوا ککړتیا ډېرېږي په همغه اندازه د انسانانو روغتیا ته مضره او زیان رسوونکې ده، د هوا ککړتیا نه یوازې دا چې په مستقیم ډول د انسانانو پر تنفسي سیستم، دویني سیستم، زړه او پوستکي منفي تاثیرات لري؛ بلکې کولای شي د تنفسي ویروسونو لکه انفولانزا، کرونا او ... په انتقال کې برخه واخلي، د هوا الوده کوونکي مواد په جامد، مایع او ګاز حالت موجود دي.

د انسانانو پر روغتیا د ککړې هوا اغېزې

د هوا ککړتیا د انسانانو پر روغتیا اوږدمهاله او لنډمهاله منفي تاثیرات لري چې دلته یې هر یو د امکان تر کچې یادوو.

د انسانانو پر روغتیا د هوا د ککړتیا لنډمهاله تاثیرات:

د انسانانو پر روغتیا د هوا د ککړتیا لنډمهاله عواملو کې د سترګو، ستوني، پزې یا پوستکي او نورو برخو درد یا سوزش شامل دی.

دغه راز د هوا ککړتیا کولای شي انسانانو کې د سردردۍ، سستۍ او نورو ستونزو لامل شي. تر ډېره د کارخانو، کثافاتو یا ککړو اوبو (فاضلابو) د بدبویۍ له امله د انسانانو روغتیا له لنډمهاله ستونزو سره چې پورته یې یادونه وشوه مخ کېږي.

یوه یادونه مهمه ده چې که د هوا د ککړتیا له امله انسانانو ته لنډمهاله روغتیایي ستونزې دوام وکړي او پر وخت د هوا د پاکوالي لپاره اقدام ونشي دغه روغتیایي ستونزې په دوامداره ستونزو هم بدلېږي.

د انسانانو پر روغتیا د هوا د ککړتیا اوږدمهاله اغېزې

د هوا ککړتیا نه یوازې د انسانانو پر روغتیا لنډمهاله بد تاثیرات لري؛ بلکې کولای شي دغه تاثیرات او اغېزې د کلونو یا حتی ټول عمر لپاره دوام ولري، په ځینو مواردو کې آن د انسانانو د مړینې او مرګ لامل ګرځي.

د هوا د ککړتیا د اوږدمهاله بدو اثراتو له ډلې کولای شو د انسانانو د زړه ناروغۍ، د سږو سرطان، د ځیګر ناروغۍ او نورې خطرناکې تنفسي ناروغۍ ــ آمفیزم ــ یادې کړو؛ دغه راز د هوا ککړتیا کولای شي د انسانو اعصابو، مغز، ګردو، کلمو او نورو غړو ته اوږدمهاله ستونزې جوړې کړي؛ د هوا پېژندنې د پوهانو د معلوماتو له مخې د هوا اوږدمهاله ککړتیا ممکن د امیندوارو ښځو د حمل د ضایع کېدو لامل شي.

د زړه ناروغي:

یو عمده لامل چې ویل کېږي د ککړې یا آلوده هوا تنفس د انسانانو سږو او زړه ته ډېر خطر رسوي دادی چې په هوا کې موجود ډېر کوچني معلق ذرات (په ټوله کې د هوا الوده کوونکي چې په ګاز، مایع او جامد حالت پیداکېږي) د سږو د دېوال له لارې وینې ته داخلېږي.

په دې صورت کې کله چې وینه د زړه له لارې ټول بدن ته پمپ کېږي، په وینه کې مضر ذرات د بدن نورو غړو ته خپرېږي او هلته رسوب

کوي. په دې لړ کې مضره ذرات په مستقیم او ځانګړې ډول په زړه هم منفي اغېز کوي، د ککړې هوا تنفس د وینې رګونو ته زیان رسوي او د وینې د رګونو د تنګېدو او شخوالي لامل کېږي، د هوا مضرې ذرې د وینې د رګونو ارتجاعیت کموي؛ په دې سره د وینې جریان کم او د وینې فشار لوړېږي، په نتیجه کې د انسانانو زړه مجبورېږي چې په ډېر فشار کار وکړي ترڅو وینه د بدن ټولو غړو ته ورسولای شي.

د هوا ککړتیا د وینې د غلظت د لوړېدو لامل ګرځي او وینه پرنډ کوي، دغه چاره بدن ته د وینې د پمپ کولو پر مهال د زړه فعالیت سختوي. په دوامدره توګه د ککړې هوا تنفس د زړه ضربان زیاتوي، په نتیجه کې یې د زړه انساجو ته د وینې د رسونې بهیر ټکنی کېږي او د زړه عضلات پړسېږي. د ککړې هوا دوامداره تنفس د زړه د سکتې لامل هم کېدای شي.

د محققینو د معلوماتو له مخې په ۲۰۱۹ میلادي کال کې د نړۍ په کچه ۳.۵ میلیون کسان د زړه د ناروغۍ له امله چې عامل یې د هوا ککړتیا وه مړه شوي؛ په داسې حال کې چې دغه شمېر په ۱۹۹۰ کال کې ۲.٦ میلیون کسان و.

عصبي ناروغۍ

د هوا په ترکیب کې الوده کوونکي ډېر کوچني ذرات (چې قطر یې له ۲.۵ میکرومتر) څخه کوچنی وي کولای شي د تنفسي سیستم له لارې سږو کې رسوب وکړي، د سږو له لارې د وینې دوراني سیستم ته نفوذ پیدا کوي او په پایله کې د وینې د رګونو له لارې عصبي سیستم ته په رسېدو عصبي سیستم ته زیان رسوي.

ممکن ډېری خلک دا فکر کوي چې مغز یا اعصاب د انسانانو خوندي منطقه ده؛ خو دا فکر او تصور ناسم دی، بلکې محیطي بد عوامل او د هوا ککړتیا د انسانانو پر مغز ناوړه اغېزې لرلای شي.

دا چې لیکنه اوږده نشي په دې بحث نه کوو چې د هوا ککړتیا څرنګه د انسانانو لپاره مغزي مشکلات رامنځته کوي؛ بلکې په خلاصه ډول باید ولیکم چې د هوا ککړتیا کولای شي انسانانو کې د مغزي سکتې، اوتیسم، آلزایمر، افسردګي، پارکینسون، د حافظې کمزورتیا، د تمرکز له لاسه ورکول او نور عصبي اختلالات او ستونزې رامنځته کړي.

د روغتیا د نړیوال سازمان د معلوماتو له مخې د نړۍ په کچه له هرو شپږو کسانو څخه یو یې پر عصبي ناروغۍ اخته دی؛ دغه راز په ټوله نړۍ کې هر کال له شپږ میلیون ډېر کسان د مغزي سکتې له امله ژوند له لاسه ورکوي، د یادو شپږ میلیون کسانو ۸۰سلنه یې د مخ پر وده هیوادونو اوسېدونکي دي.

بلخوا پژواک خبري اژانس د ۱۴۰۰ هـ ش کال د تلې په ۱۸مه نېټه د افغانستان د عامې روغتیا د رسمي اعلامیې په اساس لیکلي چې افغانستان کې له هرو ۵ کسانو یو یې عصبي ناروغي لري، دغه راز خبر کې زیاته شوې چې د افغانستان د ټول نفوس ٤٦سلنه رواني ستونزې لري.

د یادونې وړ ده چې د هوا ککړتیا پر عصبي ناروغیو د انسانانو د اخته کېدو له ډېرو نورو عواملو یو مورد دی.

تنفسي ناروغۍ

دا چې هوا د تنفسي سیستم له لارې د انسان بدل ته داخل او بېرته خارج کېږي نو څرګنده خبره ده چې که د انسان په وسیله تنفس کېدونکې هوا ککړه یا الوده وي په مستقیم ډول پر تنفسي سیستم ناوړه اغېزې لرلای شي، که انسان په دوامداره توګه یا د ډېر وخت لپاره ککړه هوا تنفس کړي ممکن اغېزې یې دومره ژورې شي چې له امله یې د سږي سرطان ناروغي رامنځته شي.

که وغواړو د هوا د ککړتیا په موخه د رامنځته کېدونکي ناروغیو مخه ونیسو یا دغه ناروغۍ تر ډېره کنټرول کړو لاندې کارونه باید ترسره کړو:

١. ورزش ترسره کول.
٢. له ماسک څخه استفاده کول.
٣. د ویټامین ، ویټامین A او ویټامین Eمصرف؛ ځکه چې د بدن ایمني سیستم تقویت کوي.
٤. د شیدو او لبنیاتو مصرف: ځکه په شیدو کې موجود کلسیم د هوا په ترکیب کې د شته سربو د جذب مخه نیسي.
٥. د سدیم یا زینک او مګنیزیم لرونکو غذایي توکو مصرف؛ ځکه چې کولای شي د ککړې هوا په ترکیب کې د شاملو مضرو موادو د جذب مخه ونیسي.
٦. د پروټین لرونکو خوړو لکه غوښې، حبوبات، د چرګې هګۍ، میوې او سابه مصرف.
٧. د مناسب او ښه خوب ترسره کول.
٨. په کور، کارځای او شاوخوا چاپېریال کې د شنو ونو کېنول او ساتل.
٩. د هوا له تصفیه کوونکې دستګاه څخه استفاده.

پاتې لري

دریایی تالقان و نقش آن در زراعت ولایت های کندز و تخار

ترتیب کننده : انجینیر پاینده نعیمی آمر منابع آب ریاست عمومی حوزوی پنج آمو

دریائی تالقان:

دریایی تالقان از نشیبی های ولسوالی کرانمنجان ولایت بدخشان آغاز شده و جریان خود را به دره پیو ولسوالی ورسج ولایت تخار ادامه داده، در منطقه اردایشان آبریزه دره ایمند که از کوهستان های نزدیک ولسوالی یمگان ولایت بدخشان سرچشمه میگیرد یکجا شده و مسیر خود را بطرف پائین شهر مرکز ولسوالی ورسج ادامه میدهد، دراین قسمت آبریزه دیگر که از کوتل ورسج سرچشمه گرفته است بعد از عبور حوض ویغنان با دریایی متذکره یکجا میگردد، همچنان دریایی تالقان مسیر خود را در امتداد دره زیبای ورسج ادامه داده و در نزدیک های لخستان آبریزه ترشت که از کوه هستان های نزدیک های ولسوالی فرنگ ولایت بغلان سرچشمه میگیرد با این دریا یکجا میگردد، دریایی تالقان با عبورنمودن از تنگی ورسج خود را به منطقه مشتان ولسوالی فرخار رسایند که در این منطقه آبریزه مشتان از کوهستان های نزدک ولسوالی کشم ولایت بدخشان سرچشمه گرفته است یکجا می شود و بعداً به مسیر خود در دره زیبای ولسوالی فرخان ادامه میدهد، قابل ذکر است که آبریزه های مانند خسده، خف دره خرماب وبعضی از آبریزه خورد و کوچک دیگر نیز در این مسیر با دریا یکجا شده و به شهر تالقان مرکز ولایت تخار میرسد، از دریایی متذکره در این مسیر کانال های زیاد منبع گرفته و زمین زیاد را سر سبز و زیبا ساخته است، در منطقه تالقان کانال بنام شهروان از این دریا منبع گرفته زمین های زیاد را الی ولسوالی خواجه غار آبیاری می نماید که در تحت عنوان دیگر تشریح خواهد شد.

در قسمت جوی شیخ تالقان دریاچه نمک آب که از کوهستان های ولسوالی نمک آب سرچشمه میگیرد با عبورنمودن از پهلوی معدن نمک تاقچه خانه با دریایی تالقان یکجا شده و حرکت خود را به طرف ولسوالی خان آباد ادامه میدهد، دریای بنگی یکی از معاونین بزرگ دریایی تالقان میباشد، این دریا از کوه پایه های ولسوالی های خوست وفرنگ سرچشمه گرفته و با عبور از دره های ولسوالی متذکره در حصه بنگی از شمال خان آباد با دریای تالقان یکجا گردیده به استیشن هایدرمیتیورولوژیکی پل چوغه میرسد، همچنان با عبور نمودن ساحه چوغه به پروزه کندز خان آباد رسیده، دریائی تالقان از کوه های ورسج سرچشمه گرفته تا به ولایت کندز ادامه یافته وبلاخره دریائی متذکره در منطقه قلعه زال به دریایی کندز میریزد . این دریا تقریباً در حدود ۲۵۳ کیلومتر طول داشته درهر حصه از آن برای زراعت نهر های کشیده شده واز آن استفاده فراوان صورت میگیرد اگثراً هردوطرف دریا را زراعت شالی تشکیل میدهد.

پروژہ کندز خان آباد یک پروژه آبیاری بزرگ کشور بوده که دارای دو کانال بزرگ میباشد که بنام های کانال چپ وراست یاد میشود. وتمام زمین های ولسوالی های خان آباد آقتاش شهر کند و گل تپه را آبیاری می نماید.

دریائی تالقان برای زراعت شهر تالقان و ولسوالی کندز خیلی ها مفید واقع شده است برای این که زراعت در طول این دریا به صورت وافر کشت میگردد، باید یاد آورشد که در حصه شهر جدید تالقان یک نهر برزگ بنام شهروان از این دریا جدا شده وبه طرف غرب جریان یافته که یک حصه آب آن زمین های ولسوالی بهارک وشهر تالقان را کاملاً سر سبز نموده وحصه دیگر از این آب جدا شده به طرف ولسوالی خواجه غار جریان می نماید، این آب تمامی اراضی زراعتی ولسوالی خواجه غار را آبیاری میکند چون فاصله بین تالقان و ولسوالی خواجه غار تقریباً ۳۳ کیلومتر میباشد، در طول راه آب خود را همواره پهلوزده خاک هـای پهلوی خود را به شکل با خود برده ودر زمین های خواجه غار هموار میکند این خاک آورده شده برای حاصل خیزی زمین های ولسوالی خواجه غار بخصوص برای کشت پنبه فوق العاده اهمیت دارد ، زیرا که مقدار بیشتر محصولات پنبه ولایت تخار از این ولسوالی بدست میاید..

دریایی تالقان عریض ترین دریا در تماس به شهر تالقان بوده برای اهالی دورتر از شـهر مذکور که در وسـط دریا قرار دارند، . دروقت آب خیزی مشکلات زیاد را بوجود میاورد، واکثراً همه ساله چندین نفر را هلاک میسازد در قسمت عریض بودن دریا میتوان پروژه سرک سازی تخار کابل را مثال آورد، در پروژه سرک سازی متذکره سرک از بالای دریائ تالقان عبور نموده که پل آن دارای ۲۸ پایه میباشد، میتوان گفت که عریض ترین پل در افغانستان بعد از پل بـهسود میباشد.

قسمیکه در فوق ذکر گردید دریایی تالقان بعد از سیر آب نمودن ولسوالی های خان آباد، شهر کندز، ولسوالی آقتاش و گل تپه در قسمت ولسوالی قلعه زال با دریایی کندز یکجا شده و مسیر خود را بطرف دریایی آمو ادامه داده و با آن یکجا می شود که در جدول ذیل مشخصات دریایی تالقان و دریاچه های فرعی آن نشان داده شده است.

جدول مشخصات دریا های فرعی و دریایی اصلی تالقان

شماره	نام دریا	طول دریا به Km	ارتفاع اصغری دریا از سطح بحر به M	ارتفاع اعظمی دریا از سطح بحریه M	مساحت ساحه آب ریزه دریا به Km۲	ملاحظات
۱	دریایی اصلی تالقان	۲٥۳,۳۲	۳٤۹,۱۱	۳٤۱۷,۳٤	۱۹۹۸۰,٥٤	
۱	دریایی فرعی نمک آب	٦۳,۰٤	۹۰٥,۰۰	٤۳٥۷,۰۰	۳۷۷,۳۸	
۲	دریایی فرعی ورسج	۱۳۱,۲۰	۹۹۳,۰۰	٤۸٤۳,۰۰	٤۱٥٥,۱٥	
۳	دریایی فرعی بنگی	۱٦۲,٥۸	٥٥۱,۰۰	٤٤۹٥,۰۰	٤٤٦۳,۷۷	

معاونین دریایی تالقان :

۱- دریایی بنگی : دریایی بنگی از ارتفاعات ٤٥٠٠ متری از شمال کوه میری ولسوالی های خوست وفرهنگ سرچشمه گرفته و بسمت شمال در جریان میباشد که در نهایت در قسمت های چوغه با دریایی تالقان یکجا شده وآب آن بیشتر برای زراعت در جناح چپ و راست همین دریا استفاده میشود واوسط جریان سالانه این دریا در حدود ۸۰۷,٤ ملیارد متر مکعب در سال بوده است.

۲- دریاچه نمک آب: دریا چه نمک آب از کوهپایه های ولسوالی های نمک آب، چال، خوست، فرینگ، ورسج و فرخار که در ارتفاع ٤٣٤٣ متر از سطح بحر سرچشمه گرفته در ساحه معدن نمک تاقچه خانه از یک دره تنگ (۳۰ الی ۱۲۰) متر آب عبور و بعداز فاصله (۲۳) کیلومتر در قریه جوی شیخ با دریای تالقان یکجا میشود و دریاچه نمک آب یکی از معاونین دریای تالقان محسوب می شود.

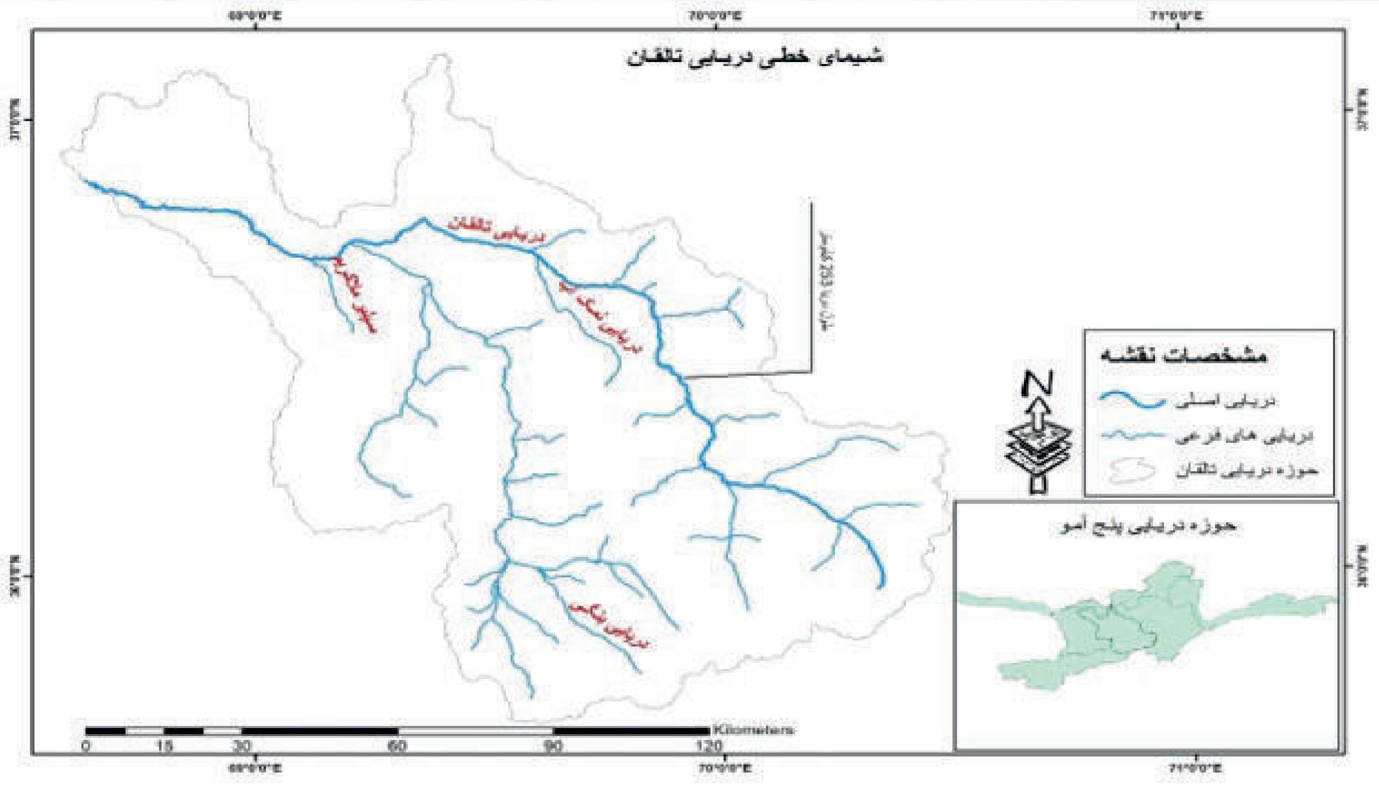

شکل1 شیمای خطی دریایی تالقان و دریایی های فرعی آن

توپوگرافی دریایی تالقان :

توپوگرافی دریایی به بررسی شکل زمین، شیب، ارتفاع، و ساختارهای فیزیکی در محدوده‌ی حوضه آبریز یک رودخانه یا دریا گفته می‌شود. این دانش برای درک رفتار جریان آب، مدیریت منابع آب، طراحی کانال‌ها، بندها و پروژه‌های زراعتی بسیار ضروری است

دریای تالقان از ارتفاعات کوهستانی با بلندی (٥٧٨٣) متر از سطح بحر سرچشمه می‌گیرد.آب از مناطق بلند به سمت دشت‌ها و زمین‌های کم‌ارتفاع تخار و کندز جریان پیدا می‌کند.این شیب طبیعی باعث سرعت بالای جریان در بهار (در زمان ذوب برف) می‌شود. مناطق بالای دریایی تالقان کوهستانی با شیب زیادبود و همچنان سنگی و برف گیر میباشد که (منبع اصلی آب) را تشکیل میدهد مناطق میانی:دارای دره‌های باریک و زمین‌های نیمه شیب‌دار بوده که برای زراعت مناسب میباشد، مناطق پایین‌دست (مانند دشت تالقان ، خان آباد و کندز) زمین‌های صاف و حاصل‌خیز خیلی مناسب برای زراعت و سکونت است.

در مناطق با شیب زیاد، آب با سرعت بالا جاری شده و زمان کمتری برای نفوذ به خاک را پیدا میکند، ولی در دشت‌ها آب آهسته‌تر حرکت کرده و فرصت بیشتری برای تغذیه آب‌های زیرزمینی به‌وجود می‌آید، این تفاوت‌ها در مدیریت آب، ساخت بند، و سیستم آبیاری بسیار مهم‌میباشد. که در نقشه ذیل تفاوت ارتفاع دریایی تالقان به وضاحت به مشاهده میرسد.

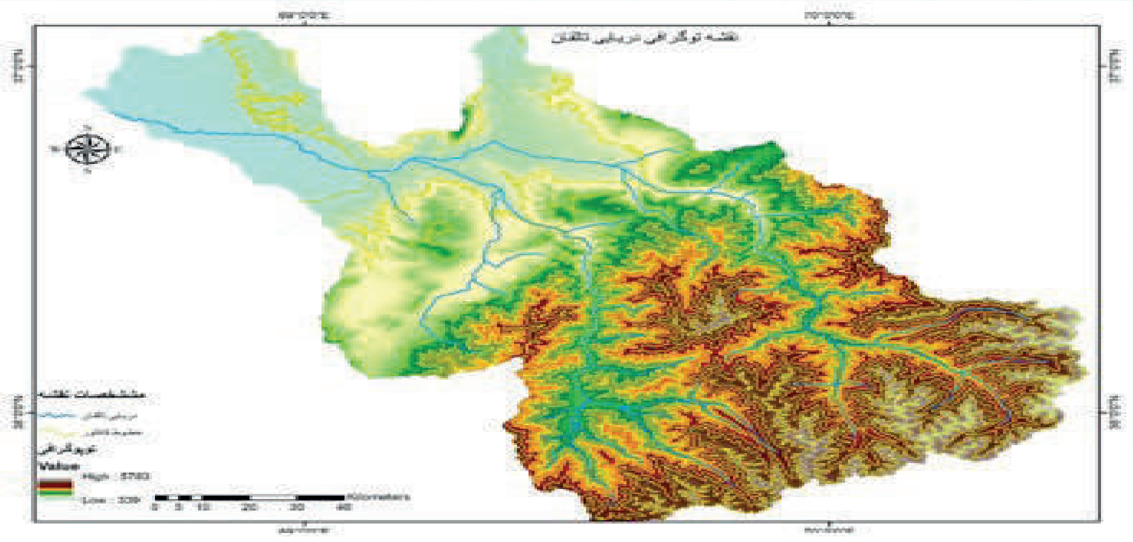

شکل ۲ شکل نقشه توپوگرافی دریایی تالقان .

کانال های آبیاری :

از دریایی تالقان ۲۵۴ کانال آب مگیرد که آغاز آن توسط کانال های آبیاری کوچک و متوسط زمین های ولسوالی های ورسج و فرخار ولایت تخارمیباشد، بعد از عبور از تنگی فرخار به ساحه تالقان رسیده که ساحه برزگ که توسط همین دریا آبیاری میگردد از همین نقطه آغاز می شود، بطور مثال کانال های گاو مالی و شهروان از این دریا منبع گرفته و زمین های زیاد را در شهر تالقان و ولسوالی های خواجه غار ، بهارک ولایت تخار را آبیاری می نماید، بعد از آن مسیر جریان خود را بطرف ولایت کندز ادامه داده به پروژه کندز خان آباد که در ولسوالی خان آباد ولایت کندز موقعیت دارد میرسد. البته در این مسیر کانال های زیاد به دو طرف این دریا زمین های زراعتی ساحه تالقان و خان آباد را آبیاری می‌نماید، پروژه کندز خان‌آباد یکی از پروژه های بزرگ آبی در حوزه دریایی پنج آمو بوده که ساختمان باقی آن در سال (۲۰۱۱) به همکاری مالی اتحادیه اروپا وهمکار تخنیکی شرکت بین المللی لندن میز تکمیل وبه بهر برداری سپرده شد، که این پروژه دارای یک بند آبگردان و دوکانال راست وچپ با ساختمان های ریگ شوی پرچابه ها ودروازه های کنترولی میباشد ، که کانال راست دارای ۵ کانال دومی بوده وکانال چپ دارای ۹ کانال دومی میباشد ، کانال راست دارای ۱۸ متر مکعب ظرفیت آبی بوده وکانال چپ دارای ۹۴ مترمکعب ظرفیت آبی میباشد ، در حال حاضر در حدود موازی ۳۵۳۲۴ هکتار زمین زراعتی دو فصله را آبیاری میکند ، حجم ذخیره آب در بند آب گردان خان آب در حدود ۶۲۰ مترمکعب میباشد.

شکل3 تصویر از پروژه کندز خان آباد

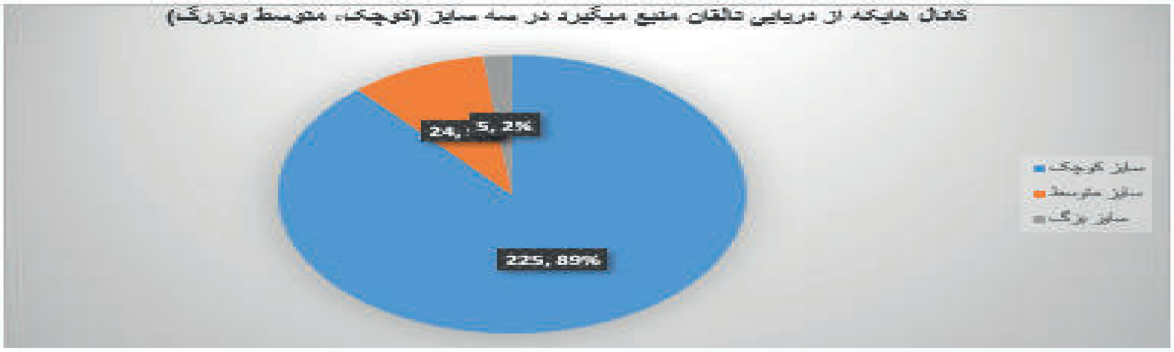

شکل4 گراف کانال های دریایی تالقان به اساس سایز

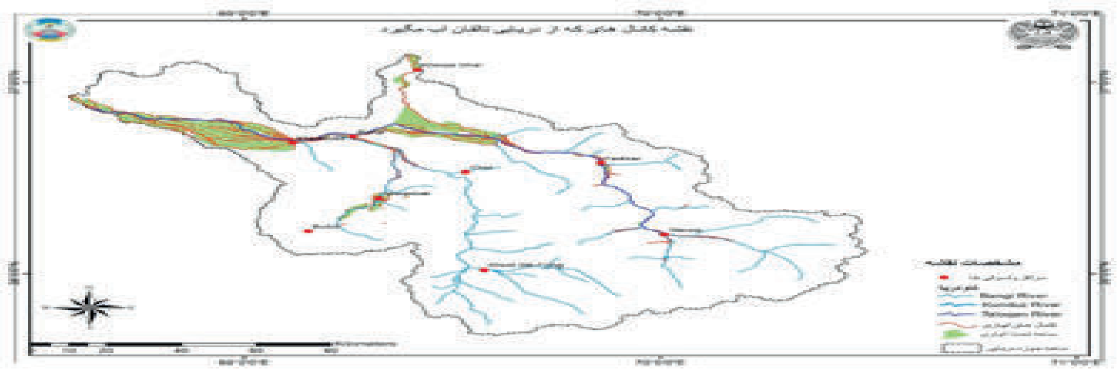

شکل ۵ نمای کانال هایکه از دریایی تالقان آب گرفته زمین های زراعتی را آبیاری میکند.

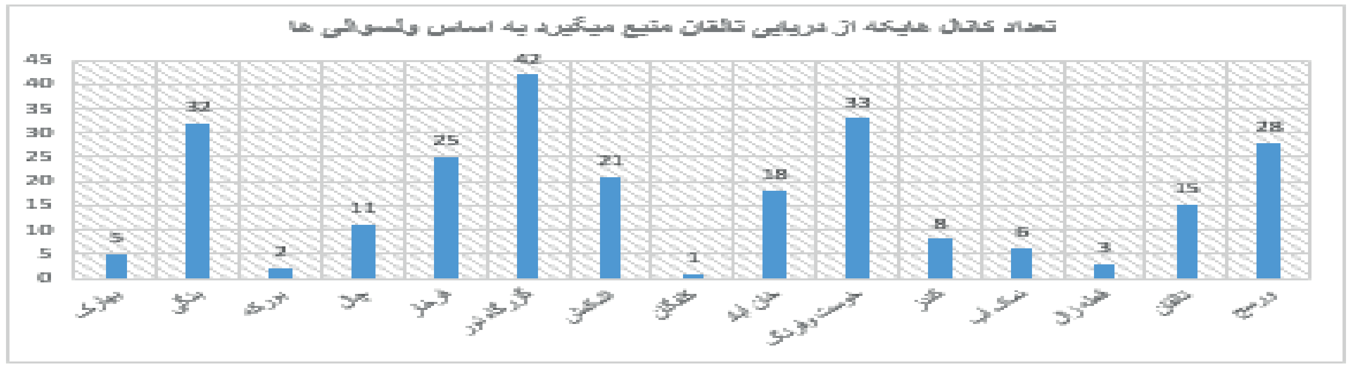

شکل ٦ گراف تقسیمات کانال های به اساس ولسوالی

تأثیرات تغییرات اقلیمی بالای منابع آبی دریایی تالقان:

تغییرات اقلیمی یکی از چالش‌های جدی و جهانی است که کشورهای آسیب‌پذیر مانند افغانستان را بیشتر از دیگران تحت تأثیر قرار داده است. یکی از مهم‌ترین حوزه‌های آسیب‌پذیر در شمال شرق افغانستان، دریای تالقان می‌باشد. این دریا، که از رشته‌کوه‌های هندوکش سرچشمه می‌گیرد، منبع حیاتی برای آبیاری، شرب، و فعالیت‌های زیستی هزاران خانواده در ولایت های تخار و کندز میباشد، تغییرات اقلیمی تأثیر مستقیم و غیرمستقیم بر این منبع حیاتی دارد.

بارندگی برف و باران : یکی از نشانه‌های بارز تغییرات اقلیمی، کاهش بارندگی و تغییر الگوی بارش‌ها در منطقه است. در ساحه آب ریز دریای تالقان، در سال‌های اخیر میزان برف‌باری در کوه‌ها کاهش یافته که منجر به کاهش مقدار آب که از ذوب برف در فصل بهار و تابستان گردیده است و این امر در نتیجه باعث کاهش جریان آب در فصل آبیاری این دریا گردیده، و با کم شدن آب دریایی آب کانال های آبیاری کاهش یافته است که اکثراً کشت زارعین در فصل دوم حاصلات شان در قسمت پائین آب ولایت کندز بسوخت میرسد.

افزایش درجه حرارت : افزایش درجه حرارت متوسط سالانه قبل از وقت سبب شده است که میزان تبخیر آب از سطح خاک و منابع سطحی (مانند دریا و کانال ها) افزایش یابد. و همچنان این پدیده، به‌ویژه در بهار برف موجود ذوب کرده و درتابستان باعث کاهش قابل‌توجه سطح آب قابل‌دسترس در دریای تالقان گردیده است .

سیلاب ها و افزایش فرسایش خاک :تغییرات اقلیمی باعث ناپایداری بیشتر در شرایط جوی شده که به بارندگی‌های شدید و غیرمنتظره منجر می‌شود. در نتیجه، احتمال وقوع سیلاب‌های ناگهانی در تالقان افزایش یافته است. این سیلاب‌ها نه‌تنها باعث خسارات به تأسیسات آبی و مزارع می‌شود، بلکه باعث فرسایش خاک، نابودی زمین‌های زراعتی و رسوب‌گذاری در بستر رودخانه نیز می‌گردد.

کاهش آب‌های زیرزمینی : با کاهش بارندگی و افزایش استفاده از منابع آب زیرزمینی (برای آب‌یاری و آشامیدنی)، سطح آب زیرزمینی در بسیاری از مناطق ولسوالی‌های اطراف دریای تالقان پایین رفته است. درصورتی که این موضوع مدیریت نشود با عث عدم پایدار منابع آب می‌شود که در آینده این منابع نیز در خطر جدی قرار خواهد گرفت .

اهمیت اقتصادی دریای تالقان برای منطقه تخارو کندز:

دریای تالقان یکی از مهم‌ترین منابع طبیعی و اقتصادی در شمال‌شرق افغانستان است که از کوه‌های هندوکش سرچشمه می‌گیرد و از ولسوالی‌های مختلف ولایت تخار عبور کرده و به ولایت کندز میرسد. این دریا نقش حیاتی را در تأمین آب زراعت، باغداری، دامداری و حتی تولید انرژی در برخی بخش‌ها ایفا می‌کرده است. وابستگی مستقیم مردم این منطقه به منابع آبی دریای تالقان، اهمیت اقتصادی آن را چند برابر کرده است .

اکثریت زمین داران اطراف دریای تالقان، به زراعت به‌عنوان شغل اصلی وابسته‌اند. آب این دریا از طریق (٢٥٤) کانال‌ها و نهرها به مزارع گندم، جو، برنج، سبزیجات، و سایر محصولات انتقال داده می‌شود. کاهش یا ناپایداری در جریان آب این دریا مستقیماً بالای تولیدات زراعتی تأثیر داشته و اقتصاد زراعت اطراف آن متضرر می سازد.

و همچنان در نواحی و حاشیه دریای تالقان، باغ‌های انار، انگور، زردآلو، و دیگر میوه‌ها با استفاده از آب این دریا آبیاری می‌شوند. این محصولات نه‌تنها نیاز داخلی را تأمین می‌کنند، بلکه به بازارهای دیگر نیز صادر می‌شوند و منبع درآمد بسیاری از خانواده‌ها به‌شمار می‌آیند.

Meeting Held to Identify Investment Opportunities in the Water and Energy Sectors

Wednesday, 30 Mizan 1404 – 2:35 PM

A meeting aimed at identifying investment opportunities in major water and energy projects was held on 30 Mizan 1404 at the conference hall of the Water Deputy Ministry. The session was attended by the Deputy Minister for Water, H.E. Mujib-ur-Rahman Omar Akhundzada, along with heads and representatives of domestic and international construction companies.

At the outset of the meeting, the Deputy Minister highlighted the critical importance of managing the country's water resources under the current conditions. He noted that Afghanistan's water resources have unfortunately been severely affected over many years due to four decades of imposed war, climate change, and recurring droughts. He added that a large portion of the population currently lacks access to clean drinking water, and that more than seven million hectares of agricultural land remain unusable due to water shortages.

H.E. Akhundzada emphasized that the Ministry of Energy and Water of the Islamic Emirate of Afghanistan has achieved notable progress in effective water management and energy development. However, given the growing importance of these two sectors, he stressed that the efforts of the ministry alone are not sufficient. He underlined the need for both the public and private sectors to play an active and constructive role.

Encouraging private sector representatives to invest in water and energy projects, he stated that the ground for investment in Afghanistan is now in place and that the Islamic Emirate has provided the necessary facilities and incentives for both domestic and foreign investors.

During the meeting, major water and hydropower dam projects, along with other key initiatives of the ministry, were presented through a detailed presentation. This was intended to enable companies to invest—based on their interests—in the study, design, and implementation phases of these projects.

Meanwhile, representatives of domestic and international companies also shared information about their activities, plans, and proposals, and expressed their interest in cooperation and investment in the water and energy sectors.

At the conclusion of the meeting, emphasis was placed on expanding mutual cooperation between the Ministry of Water and Energy and the private sector. It was decided that follow-up meetings would be held to review technical details and to create practical conditions for investment in the proposed projects

Minister of Energy and Water Meets Afghanistan's Ambassador in Moscow

Wednesday, 23 Mizan 1404 – 10:19 AM

The Minister of Energy and Water of the Islamic Emirate of Afghanistan, H.E. Al-Haj Mulla Abdul Latif Mansoor, who is in Moscow to attend the Russian Energy Week Forum, met with Afghanistan's Ambassador to the Russian Federation, H.E. Mawlawi Gul Hassan Hassan, at the embassy premises in Moscow.

During the meeting, the two sides discussed ways to strengthen mutual respect, cooperation, and bilateral relations between Afghanistan and Russia. The Minister praised the efforts and services of the embassy staff and wished them continued success.

Meanwhile, Afghanistan's Ambassador in Moscow, Mawlawi Gul Hassan Hassan, highlighted the achievements of the Ministry of Energy and Water and stated that expanding international cooperation is a key step toward developing Afghanistan's natural resources and advancing the country's energy sector

Afghan Energy Minister Holds Talks on Accelerating TAP Project

The Minister of Energy and Water of the Islamic Emirate of Afghanistan, H.E. Al-Haj Mulla Abdul Latif Mansoor, on Tuesday (15 Mizan 1404), met with Mr. Myrat Artykov, Head of the TAP International Project, and H.E. Hoja Ovezov, the Ambassador of Turkmenistan to Kabul, at the ministry's conference hall.

During the meeting, the two sides discussed ways to speed up the implementation process of the TAP power transmission project (Turkmenistan–Afghanistan–Pakistan) and exchanged views on related matters.

Emphasizing the strategic importance of the project for countries in the region, the Minister of Energy and Water stated that the Islamic Emirate of Afghanistan is fully committed to providing all necessary cooperation and facilitating the conditions required for the swift implementation of the project.

He further added that the project roadmap prepared for the Afghan section has been reviewed and assessed by the Islamic Emirate, and once approved by the leadership, it will be finalized and made ready for signing.

Meanwhile, Mr. Myrat Artykov, Head of the TAP International Project, appreciated the cooperation of the Afghan government and informed the meeting about the coordination and readiness of all three countries—Turkmenistan, Afghanistan, and Pakistan—for the project's implementation. He also stressed the need to accelerate preparations for the initial practical steps.

It is worth noting that the TAP power transmission project is considered one of the largest and most strategic regional initiatives, aimed at transmitting electricity from Turkmenistan to Pakistan through Afghanistan.

In addition to ensuring the supply of reliable and affordable energy for the member countries, the project is expected to pave the way for economic growth, create employment opportunities, expand regional cooperation, and strengthen economic and political ties among the participating countries.

Minister of Energy and Water Discusses Aghajan Dam and Other Development Projects with Uruzgan Ethnic elders

Sunday, 6 Mizan 1404 – 4:39 PM

The Minister of Water and Energy, H.E. Al-Haj Mulla Abdul Latif Mansoor, met with ethnic elders from Uruzgan Province at the ministry's conference hall. The meeting was also attended by H.E. Hamza Sahib, the Provincial Police Chief, and Mulla Abdullah, a representative of the Economic Deputy Office of the Prime Minister.

During the meeting, the participants discussed and exchanged views on water and energy development projects in Uruzgan Province, with particular focus on the Shaflogh and Aghajan dam projects.

The leaders of Uruzgan shared the concerns and proposals of the local population with the ministry's leadership and called for the commencement of the Aghajan Dam construction project.

In response, the Minister assured them that work on the Shaflogh Dam is progressing well, and that the practical construction of the Aghajan Dam will also be launched by the ministry after the completion of technical studies and in line with the available resources.

Minister of Energy and Water Travels to Russia to Attend International Energy Week Forum

On 21 Mizan 1404,

the Minister of Energy and Water of the Islamic Emirate of Afghanistan, H.E. Al-Haj Mulla Abdul Latif Mansoor, departed for the Russian Federation to participate in the International Energy Week Forum of Russia.
In addition to attending the forum, the purpose of the visit is to expand mutual cooperation in the energy and water sectors, exchange experiences, and hold meetings with officials from the host country and other participating nations to introduce Afghanistan's energy sector potential.
This visit is considered an important step for the Ministry of Energy and Water, as the International Energy Week Forum provides a valuable platform for dialogue among regional and global countries on cooperation, investment, and sustainable energy development.

The Minister's visit is expected to yield positive outcomes in advancing Afghanistan's energy sector, strengthening international cooperation, and attracting new energy projects, insha'allah.

Russian Embassy Representatives and Major Russian Companies Express Readiness to Invest in Afghanistan's Water and Energy Projects

Wednesday, 23 Mizan 1404 – 11:31 AM

Representatives of the Russian Embassy in Kabul, along with officials from several prominent Russian companies active in the water and energy sector, expressed their readiness to invest in Afghanistan's water and energy projects.
The meeting was held on Wednesday, 23 Mizan 1404, at the conference hall of the Energy Deputy Ministry. It was attended by the Deputy Minister for Energy, H.E. Al-Haj Mulla Abdul Hadi Yaqub, accompanied by a number of technical directors from the Ministry of Energy and Water, as well as the Russian Embassy representative and officials from Russian companies.
During the meeting, the Russian side expressed strong interest in investing in key infrastructure projects in Afghanistan, particularly in water transfer schemes, the construction of dams, and electricity generation projects. They also emphasized their country's full readiness to cooperate in these areas. The participants described the Panjshir-to-Kabul water transfer project as one of the essential and vital initiatives and conveyed their serious interest in its implementation.
In response, the Deputy Minister for Energy and the ministry's technical directors welcomed the Russian side's interest and decision, shared preliminary information about the proposed projects, and assured them of the ministry's full readiness to provide technical cooperation and facilitate investment-related processes.
The Deputy Minister and technical officials further noted that, under the current circumstances, Afghanistan possesses vast natural resources and offers favorable opportunities for investment. They added that the Islamic Emirate of Afghanistan welcomes all positive initiatives aimed at the growth and development of the water and energy sectors and will provide the necessary support and cooperation.
At the conclusion of the meeting, both sides stressed the importance of expanding institutional relations and enhancing coordination. They agreed to hold technical meetings between the two sides in the near future to accelerate progress and lay the groundwork for practical and effective cooperation.

Minister of Energy and Water Urges Officials and Staff to Uphold Responsibility, Integrity, and Obedience

Thursday, 10 Mizan 1404 – 9:28 AM

The reformative and training seminar organized by the Directorate of Da'wah and Guidance of the Ministry of Energy and Water was held on Tuesday (8 Mizan 1404) at the ministry's main conference hall. The event was attended by the Minister of Water and Energy, H.E. Al-Haj Mulla Abdul Latif Mansoor; the Deputy Minister for Water, H.E. Mujib-ur-Rahman Omar Akhundzada; as well as advisors, directors, and staff members of the ministry.

During the seminar, the Minister described worldly life as a field for cultivating good deeds for the Hereafter and emphasized that it operates as a means toward that end. He advised all employees to observe honesty, sincerity, and Islamic principles in all aspects of their lives so that they may attain success in both this world and the Hereafter.

In his remarks, he stated that the decrees of the leadership of the Islamic Emirate—particularly those related to religious guidance—are intended for the welfare and moral reform of society. He urged participants to fully adhere to and comply with these directives.

The Minister further noted that enemies of Islam, both during the Soviet invasion and later during the invasion by the United States and its allies, had repeatedly sought to undermine Islam in Afghanistan, leaving behind serious and destructive consequences. For this reason, he said, promoting good deeds, discouraging wrongdoing, and implementing other da'wah-related programs are among the fundamental needs of society in order to counter these negative impacts.

H.E. Mansoor highlighted compassion, mercy, forgiveness, and benevolence as core characteristics of Islamic governance and called upon all officials and staff of the ministry to conduct their worldly and religious affairs in accordance with Islamic teachings and Sharia.

Meanwhile, the Chief of Staff, H.E. Qari Mohammad Abdul Aziz Aziz, and the Head of the Directorate of Da'wah and Guidance, Mawlawi Gul Rahman Arif, also addressed the seminar. Citing verses from the Holy Qur'an and prophetic traditions, they spoke about the necessity, importance, and benefits of da'wah, enjoining good and forbidding evil, as well as the significance and virtue of sending blessings upon the Prophet (peace be upon him). They stated that the purpose of organizing the seminar was to awaken spiritual consciousness and enhance moral awareness.

The seminar concluded with collective prayers for the success and victory of Islamic societies, particularly for the oppressed people of Palestine.

از محتویات فرامین عالیقدر امیرالمؤمنین حفظه الله ورعاه

نکات قابل رعایت در امور مــربوط به عروسی

ماده اول:

(۱۳) مراسم دستمال در هوتل نباشد؛ زیرا این اسراف است و الله تعالی فرموده است: ﴿يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ (الاعراف: آیت۳۱).

ترجمه: ای فــــرزندان آدم! بگیریــد شما زینت (زیبایی) خود را هنگام هر نماز (به پوشیدن لباس پاک، ستر عورت و بخوریدو بنوشید و اسراف (مصرف بی‌جا) نکنید، بدون شک الله مسرفان (اسراف‌کنندگان) را دوست نمیدارد. (تفسیر کابلی)

(۱٤) بعد از نامزدی و نکاح، سعی شود که در صورت امکان هرچه زودتر، عروسی صورت گیرد.

(۱۵)بعد از نامزدی، پوشاک (لباس های) رواجی و تکراری منع است، یکبار در سال اجازهٔ بردن یک جوره (لباس) فقط به عروس از طرف داماد مطابق توان بدون اسراف می‌باشد، بردن پوشاک (لباس‌ها) از طرف عروس به داماد مطلقاً منع است.

(۱٦)مراسم ولیمه و عروسی بدون اسراف و ریاء، مطابق با توان داماد و در مکان و موترهای دلخواه وی برگزار شود، خانواده عروس نمی‌تواند داماد را مجبور کند که مراسم عروسی را در هوتل یا موترهای قیمتی برگزار نماید.

(۱۷) داماد مراسم عروسی را در موترهای امارتی برگزار نکند.

(۱۸) هنگام عروسی، از طرف داماد به خانوادهٔ عروس خوراکی یا طوی (خوراک پخته یا خام) برده نمی‌شود، همچنین طلب و اخذ مصارف شیرینی‌خوری و پوشاک منع است، همچنان طلب رخت ها به نام دودی و چادر و یا با سایر نام ها از داماد منع است بر اساس شریعت اخذ اشیای متذکره عمل ناجائز است.(۱۰)

(۱۹) حین انتقال عروس، طلب پول از طرف مامای عروس، هم‌سالان عروس، اهالی قریه و یا خدمتگار دیگری و یا برای آنان از خانواده داماد، منع است، البته اگر شخصی به نام صدقه به رضایت خود به خدمتگار قریه که همیشه در خوشی ها خدمت اهالی قریه را می نماید، باکی ندارد.(۱۱)

(۲۰) برگزاری مسابقاتی در عروسی که به برندهٔ آن موتر، موترسایکل یا چیز دیگری انعام داده می‌شود، منع است، تا از اسراف بیجا جلوگیری شود، البته مسابقات بازی‌های جایز که در آن انعام نباشد، برگزار شده می تواند.

(۲۱) فیرکردن (تیراندازی) و استفادهٔ وسایط امارتی حین مراسم نامزدی، دستمال یا عروسی منع است؛ همچنان، تیزرانی موترها و موترسایکل‌ها، آماده کردن کاروان‌های بزرگ و یا این چنین اعمالی که سبب مسدودیت راه یا تلفات و یا اذیت مردم می شود، منع میباشد.

(۲۲) در عروسی یا بعد از آن، رونمایی (لباس/پول) دادن از طرف مردان و زنان خانواده های دیگر به عروس و سپس از طرف عروس در عوض آن، رونمایی دادن منع است؛ زیرا از این رواج ناپسند تکلیف سنگین به وجود آمده و بدتر اینکه عوض هر شی را دوباره می دهند که به جای محبت، نفرت ایجاد می‌کند.

(۲۳) در مــــراسم دستمال، به جز از خانوادهٔ داماد مهمانان دیگر، به عروس تحفهٔ پول ندهند و نه خانوادهٔ عروس به مهمانان لباس‌ها و تحایف دیگر بدهند، البته اکرام مهمانان بدون اسراف و ریاء پروا ندارد.

(۲٤)بدل عواقب خوبی ندارد و حتی الامکان از آن اجتناب شود، در صورت بدل، تعیین و پرداخت مهر ضروری است، علمای کرام در مورد کراهیت بدل به مردم آگاهی بدهند.(۱۲)

اوبهٔ او انرژي

Islamic Emirate of Afganistan
Ministry of Energy and Water

معینیت آب

32

mewmedia1444
@mewofficialchannel
mew.gov.af
: 0773218418 - 0777917898
MEW_GOV_AF
Ministry of Energy and Water (MEW)
midia@mew.gov.af
سرک عمومی دارالامان، سناتوریم، کابل - افغانستان